

T.C.
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI
HALI KİLİM VE ESKİ KUMAŞ DESENLERİ PROGRAMI

**GÜNÜMÜZ KONYA YÖRESİ (MERKEZ)
GELENEKSEL KEÇE YAPIMI**

(Yüksek Lisans Tezi)

101813

Hazırlayan:

99600049 Mustafa KAZAR

Danışman:

Prof. Aydın UĞURLU

İSTANBUL - 2001

T.C. YÖRENOĞRETİM GÜBÜLÜ
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Mustafa KAZAR

tarafından hazırlanan

Günümüz Konya Yöresi Geleneksel Keçe Yapımı

adlı bu çalışma jürimizce

Yüksek Lisans

Tezi / Eser Metni olarak kabul edilmiştir

Kabul (Sınav) Tarihi : 12 / 11 / 2001

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi Prof.Şerife ATLIHAN(M.Ü.Öğr.Üy)

S. Akhan

Jüri Üyesi Prof.Aydın UĞURLU (Danışman)

Aydın Uğurlu

Jüri Üyesi Yrd.Doç.Candan AKPINAR

Candan Akpinar

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ	III
ÖZET	IV
SUMMARY	V
RESİMLER LİSTESİ	VI
ÇİZİMLER LİSTESİ	XII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
HARİTALAR	XV
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	1
2. GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARINDA KEÇE.....	3
2.1. Keçenin Tanımı	3
2.2. Keçenin Tarihçesi.....	6
2.3. Türk Kültür ve Edebiyatında Keçe.....	13
2.3.1. Keçe Hakkında Bazı Atasözü, Türkü, Mani, Deyiş vs.ler	13
2.3.1.1. Atasözleri.....	13
2.3.1.2. Deyimler.....	13
2.3.1.3. Türküler ve Deyişler	14
2.3.1.4. Ağıtlar	16
2.3.1.5. Maniler, Atışmalar	16
3. KONYA YÖRESİNİN TANITIMI	18
3.1. Konya Adının Kaynağı.....	18
3.2. Konya'nın Coğrafi Konumu.....	19
3.3. Konya'nın Tarihçesi.....	19
4. KONYA YÖRESİ KEÇE YAPIMI VE ÖZELLİKLERİ	21
4.1. Keçe Yapımında Kullanılan Hammaddeler	21

4.2. Keçe Yapımı İçin Yünün Hazırlanması.....	22
4.3. Keçe Yapımı İçin Yünlerin Boyanması.....	24
4.4. Nakışlık Keçelerin ve Desenin Hasır Kalıp Üzerinde Hazırlanması.....	24
4.5. Keçelerin Boyutları	25
4.6. Keçe Yapımında Kullanılan Araç-Gereçler.....	26
4.7. Keçenin Yapılışı.....	30
4.7.1. Yün Saçma ve Hasır Sarma Aşamaları.....	30
4.7.2. Tepme Aşaması	31
4.7.3. Pişirme Aşaması	32
4.7.4. Keçeye Uygulanan Son İşlemler	33
4.8. Keçelerde Kullanılan Motifler ve Özellikleri	34
5. KEÇELERİN KULLANIM ALANLARI VE ÇEŞİTLERİ.....	38
5.1. Kullanıldığı Yere Göre Keçe Çeşitleri	38
5.2. Giyim Kuşamlarda Kullanılan Keçe Eşyalar	42
6. GÜNÜMÜZDE KONYA'DA BULUNAN KEÇE ATÖLYELERİ KEÇE HAMAMLARI VE MÜZELERDE BULUNAN KEÇE OBJELER.....	46
6.1. Konya'da Bulunan Keçe Atölyeleri.....	46
6.2. Konya'da Bulunan Keçe Hamamları	48
6.2.1.Sahip Ata Hamamı.....	48
6.2.2.Ahmet Efendi Hamamı.....	48
6.2.3.Türbe Hamamı.....	48
6.3. Müzelerde Bulunan Keçe Objeler.....	49
6.3.1.Mevlana Müzesi.....	50
6.3.2. Koyunoğlu Müzesi.....	51
6.3.3.Etnoğrafya Müzesi.....	52
7. SONUÇ.....	54
8. EKLER	56
9. KAYNAKLAR	137
10. ÖZGEÇMİŞ.....	142

ÖNSÖZ

Ülkemiz, tarihi gelişimi sürecinde, birçok medeniyetin buluştuğu, yaşadığı ve sahiplenildiği, buldukları ile getirdiklerinin, sentezini yaparak yeni bir medeniyet oluşturdukları bir kültür yapısına sahiptir.

Bu kültür yapısını; içinde birçok maddi ve manevi öğeleri, geçmişten günümüze taşıyarak getirmiştir. En önemli kültür varlıklarımızdan olan El sanatlarımız; yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan kültürlerin yaşamsal, kültürel ve sanatsal özelliklerinin asıl kaynağına ulaşmamıza yardımcı olmuştur.

Birçok kültür ve medeniyeti bünyesinde barındıran Konya; El sanatları açısından geniş bir kaynağa sahiptir. Bu kaynağın bir kolu da, gelişen teknoloji ve sanayiye karşı inadına ayakta kalmayı başarabilen Keçe ve Keçeciliktir. Daha bundan 50-60 yıl öncesine kadar onlarca Keçe Atölyesi bulunan Konya'da, bugün faaliyetlerini sürdürmeye çalışan son üç atölye kalmıştır. Bu atölyelerin yaptıkları çalışmaların tespit ve belgelenmesi, daha sonraki kuşak ve araştırmacılara da ışık tutacaktır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında, gerekli bilgileri aktararak yardımlarını esirgemeyen Konyalı Keçe ustalarına, değerli önerileri ve bilgi birikimi ile yardımcı olan tez danışmanım Prof. Aydın Uğurlu' ya çok teşekkür ederim.

ÖZET

Keçe ve Keçecilik konar göçer toplulukların, dolayısıyla Türklerin en eski el sanatlarından birisi olmuş ve Türklerin elinde daha da geliştirilerek günümüze kadar getirilebilmiş, bugün ise yok olmak üzere olan Ata sanatlarımızdandır.

Yerleşik hayat düzeninde keçeciler, bir araya toplanmış ve birlikte çalışarak, buldukları han, hamam, cadde ve sokaklar keçeci esnafı adları ile anılmıştır.

Keçecilik Selçuklu Türkleri vasıtasıyla, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelmiş, merkezi Konya olmuş ve burada ün kazanmıştır. Nitekim; Konya'daki Selçuklu devri hamamlarında, keçelik ad verilen keçelerin pişirildiği özel bir bölüm görüldüğü gibi, keçeciler çarşısı da vardır¹.

Keçecilik Konya'ya mahsus bir el sanatı olarak tanınmış, Keçe' den yapılan Sikke ve bazı giyim eşyalarının Mevlevi'ler tarafından kullanılmasıyla da Konya ile birlikte anılır olmuştur².

Bugün Konya'da geleneksel Keçe üretimi, sadece 3 Atölye ve 4 usta ve 3 kalfa tarafından yürütülmektedir³. Bu meslekte kazancın iyi olmaması, çalışma şartlarının güç olması ve geçmişteki keçe kullanım alanlarının ve ihtiyaçların bugünkü sanayi ve teknoloji ürünleri ile karşılanması, devletin bu sanata yeterli ve gerekli önemi vermemesi gibi sebeplerden dolayı Keçecilik yok olmak üzeredir.

Keçeciliğin, günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmesi, yapılması ve kullanılacak alanların kültürel ve sanatsal özelliklerini koruyarak yeniden belirlenmesi ve yaşatılması, bu konu ile ilgilenen herkesin görev ve bilinci dahilinde olmalıdır.

¹ Mehmet ÖNDER, "Konya'da Keçecilik" 2231

² A.g.m., 2231.

³ Keçeci Mehmet Girgiç ile Görüşme, 01.03.2001-Konya.

SUMMARY

Making felt and felt covering has been one of the most ancient handicraft of the Kamer and Yoruk societies and thus of Turks. It has been developed even more in the hands of Turkish people and has been able to survive until date. However, it is now among our ancestral arts that is almost about to extinguish.

The persons dealing with the making or covering of felt have gathered and worked together. The buildings, centers, streets and neighborhoods that they work in have been named as the tradesmen of felt and relevant names.

The Seljuk Turks have brought the art of felt from Central Asia to Anatolia. Konya has become the center of this art and has become famous with the making and covering of felt. Thus, a special place is observed in the Seljuk Turkish baths in Konya named "keçelik" where the felts are cooked and there is also a bazaar for these artists.

The art of making and covering art has been known as a handicraft of Konya and clothing and sikkes made of felt have become known with Konya since they have been used by the Mevlevis.

Today, the traditional felt production continues in Konya today with only 3 ateliers, 4 masters and 3 qualified workmen. The art of felt is about to extinguish due to the facts that the income of this profession is not well, the areas where felt had been needed in the past have been replaced with the industrial and technological products, and that the state has not given the necessary and sufficient importance to this art. It should be everyone's duty and responsibility to be conscious about the reorganization need of this craft for the contemporary conditions, the determination of new areas where this art can be implemented by preserving its cultural and artistic values.

RESİMLER LİSTESİ

	Sayfa No
Resim 2.2.1. No in Ula'da bulunan Keçe Eyer Örtüsü, Cavidan ERGENEKON , <i>Tepme Keçelerinin Tarihsel Gelişimi, Renk, Desen, Teknik ve Kullanım Özellikleri</i>	56
Resim 2.2.2. V. Pazırık Kurganından Çıkarılan Keçe Örtü, <i>Halı Dergisi S.113-2000</i>	56
Resim 2.2.3. V. Pazırık Kurganından Çıkarılan Keçe Örtüden Detay, <i>Halı Dergisi, S.113-2000</i>	57
Resim 2.2.3.a. V Pazırık Kurganından Çıkarılan Örtüden Detay. <i>Halı Dergisi, S.113-2000</i>	58
Resim 2.2.4. V.Pazırık Kurganından Çıkarılan Örtüde Bulunan Fantastik Yaratık, <i>Halı Dergisi, S.113-200.0</i>	59
Resim 2.2.5. Altay Başadar Kurganından Çıkarılan Simetrik Koyun Başları, Cavidan ERGENEKON , <i>Tepme Keçelerin Tarihsel Gelişimi, Renk, Desen, Teknik ve Kullanım Özellikleri</i>	60
Resim 2.2.6. V. Pazırık Kurganından Çıkarılan Keçe Kuğu, <i>Halı Dergisi, S.113-2000</i>	61
Resim 2.2.7. Çadır Dışında Keçenin Kullanımı, <i>Karavan Halıcılık 2000, Konya</i>	62
Resim 2.2.8. 1582 Şenliklerinde Keçecilerin Sunduğu İki Maskeli Oyuncu, Metin AND , <i>Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları</i>	62
Resim 2.2.9. 1720 Şenliklerinde Keçeci Alayının Geçişi, Metin AND , <i>Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları</i>	63
Resim 4.1.1. Yün Elyafı, Yakup YÜNCÜ , <i>Akşehir-Konya</i>	67
Resim 4.2.1. Yünün Balyalanması, Yakup YÜNCÜ , <i>Akşehir-Konya</i>	67
Resim 4.2.2. Atölyede Yünlerin Çuvallardan Boşaltılması ve Hazırlanması, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	68
Resim 4.2.3. Hallaç Makinesi, <i>Özenir Keçe, Konya</i>	68

Resim 4.3.1.	Yün Elyafının Direkt Olarak Boyanmış Hali, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	70
Resim 4.3.2.	Yün Elyafının Farklı Renklerde Boyanmış Hali, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	70
Resim 4.4.1.	Nakışlık Keçeler, <i>Özenir Keçe, Konya</i>	71
Resim 4.4.2.	Nakışlık Keçeler ve Makas, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	71
Resim 4.4.3.	Kesilmiş Nakışlık Keçeler, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	72
Resim 4.4.4.	Hasır Kalıp, <i>Özenir Keçe, Konya</i>	72
Resim 4.4.5.	Hasır Kalıp' da Nakışlama Yapılması, <i>Şen Keçeciler, Konya</i> ...	73
Resim 4.6.1.	Hallaç Yayısı ve Tokmağı, <i>Peksarı Halıcılık, Konya</i>	74
Resim 4.6.2.	Çıbkı'nın Yapıldığı Ayva Ağacı Dalları, <i>İkonium Keçe, Konya</i>	75
Resim 4.6.3.	Çıbık (Çıbkı), <i>İkonium Keçe, Konya</i>	76
Resim 4.6.4.	Hasır Kalıp, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	77
Resim 4.6.5.	Hasırın Hammaddesi Olan Kamışlar, <i>Özenir Keçe, Konya</i>	77
Resim 4.6.6.	Hasır Kalıbın Bağlanması ve Bağlama İpleri, <i>İkonium Keçe, Konya</i>	78
Resim 4.6.7.	Yün Tarama Makinesi, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	78
Resim 4.6.8.	Tepme Makinesi, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	79
Resim 4.6.9.	Pişirme Makinesi, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	80
Resim 4.6.10.	Pişirme Makinesi, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	80
Resim 4.6.11.	İbrik (Su Kabı), <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	81
Resim 4.6.12.	Buhar Kazanı, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	82
Resim 4.6.13.	Buhar Kazanı İbriği, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	83
Resim 4.6.14.	Sikke ve Arakiye Kalıpları, <i>İkonium Keçe, Konya</i>	84
Resim 4.6.15.	Kepeneklerin Sırıklara Asılması, <i>Şen Keçeciler Konya</i>	85

Resim 4.7.1.1.	Yünün Hasır Kalıp Üzerine Saçılması, <i>Şen Keçeciler Konya</i>	86
Resim 4.7.1.2.	Yünün Saçılmış Hali, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	87
Resim 4.7.3.1.	Keçinin Pişirilmeden Önce Sabunlanması, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	87
Resim 4.7.3.2.	Piştirme Makinesi, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	88
Resim 4.7.3.3.	Tıglama'nın Şekil Olarak Gösterilmesi, <i>İkonium Keçe, Konya</i>	88
Resim 4.7.3.4.	Sürtme ve Oklavalamanın Şekil Olarak Gösterilmesi, <i>İkonium Keçe, Konya</i>	89
Resim 4.7.3.5.	Dirsekleme Tekniğinin Şekil Olarak Gösterilmesi, <i>İkonium Keçe, Konya</i>	89
Resim 4.7.3.6.	Dizleme Tekniğinin Şekil Olarak Gösterilmesi, <i>İkonium Keçe, Konya</i>	90
Resim 4.7.4.1.	Piştirme İşleminde Sonra Keçenin Bekletilmesi, <i>Özenir Keçe, Konya</i>	90
Resim 4.7.4.2.	Hazır Hale Gelmiş Keçelerin, Keçeliğe Asılması, <i>Özenir Keçe, Konya</i>	91
Resim 4.8.1.	Konya Keçesi (Baklavalı), <i>Özenir Keçe, Konya</i>	91
Resim 4.8.2.	Konya Keçesi, (Güneş Göbek), <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	92
Resim 4.8.3.	Akşehir-Konya Keçesi.	93
Resim 5.1.1.	Sergi (Yaygı Keçesi), <i>Şen Keçeciler, Konya</i>	102
Resim 5.1.2.	Sergi Keçesi, <i>Seferoğlu Halı, Konya</i>	102
Resim 5.1.3.	Yolluk Keçesi, <i>Karavan Halıcılık, Konya</i>	103
Resim 5.1.4.	Namazlık Keçe, <i>Karavan Halıcılık, Konya</i>	104
Resim 5.1.5.	Minder Keçe, <i>İkonium Keçe, Konya</i>	105

Resim 5.1.6.	Kundak Keçesi, Cavidan ERGENEKON, <i>Tepme Keçelerin Tarihsel Gelişimi, Renk, Desen,</i> <i>Teknik ve Kullanım Özellikleri. ....</i>	106
Resim 5.1.7.	Tablo Keçe, İkonium Keçe, Konya.	107
Resim 5.1.8.	Tablo Keçe, (Modern), Karavan Halıcılık, Konya.	108
Resim 5.1.9.	Tablo Keçe (Modern), Karavan Halıcılık, Konya.	108
Resim 5.1.10.	Ney veya Proje Kutusu, İkonium Keçe, Konya.	109
Resim 5.1.11.	Keçe Şapka ve Boyun Çantası, İkonium Keçe, Konya.	109
Resim 5.1.12.	Keçe Cüzdan, İkonium Keçe, Konya.	110
Resim 5.1.13.	Keçe Eldivenler, İkonium Keçe, Konya.	110
Resim 5.1.14.	Keçe Yelek, Peksarı Halıcılık, Konya.	111
Resim 5.1.15.	Keçe' den Yapılmış Bereler, İkonium Keçe, Konya.	111
Resim 5.1.16.	Keçe Yayı, İkonium Keçe, Konya.	112
Resim 5.1.17.	Keçe Çanta, İkonium Keçe, Konya.	112
Resim 5.1.18.	Keçe Şapka, İkonium Keçe, Konya.	113
Resim 5.1.19.	Keçe Sırt Çantası ve Bere, İkonium Keçe, Konya.	113
Resim 5.1.20.	Keçe Nazarlık, Galeri Mihri, Konya.	114
Resim 5.2.1.	Arakiye, İl Halk Kütüphanesi, Konya.	114
Resim 5.2.2.	Börk, R. Ekrem KOÇU, Türk Giyim, Kuşam ve <i>Süslenme Sözlüğü. ....</i>	115
Resim 5.2.3.	Modern Desenli Keçe Kepenek, İkonium Keçe, Konya.	116
Resim 5.2.4.	Modern Desenli Keçe Kepeneğin Arkadan Görünüşü, <i>İkonium Keçe, Konya. ....</i>	116
Resim 5.2.5.	Keçe Kepenek, Yakup YÜNCÜ, Akşehir-Konya.	117

Resim 5.2.6.	Kuka, R. Ekrem KOÇU, <i>Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü</i>.....	117
Resim 5.2.7.	Sikke Kalıbı, <i>İkonium Keçe, Konya</i>.....	118
Resim 5.2.8.	Sikke Kalıbı, <i>İkonium Keçe, Konya</i>.....	118
Resim 5.2.9.	Çeşitli Sikkeler, <i>Şen Keçeciler, Konya</i>.....	119
Resim 5.2.10.	Sikke Kadın Başlığı, <i>Koyunoğlu Müzesi, Konya</i>.....	119
Resim 5.2.11.	Mevlana' ya Ait Sikke ve Arakıyeler, <i>Mevlana Müzesi, Konya</i>.....	120
Resim 5.2.12.	Çeşitli Keçe Terlikler <i>İkonium Keçe, Konya</i>.....	120
Resim 5.2.13.	Zerrin Külâh, R. Ekrem KOÇU, <i>Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü</i>.....	121
Resim 6.3.1.1.	Mevlana Müzesinde ki Sandukaların Üzerinde Bulunan Çeşitli Keçe Sikke ve Başlıklar. <i>Mevlana Müzesi, Konya</i>.....	124
Resim 6.3.1.2.	Mevlana Müzesinde Bulunan İşlemeli Keçe Seccade, <i>Mevlana Müzesi, Konya</i>.....	125
Resim 6.3.1.3.	Mevlana Müzesinde Bulunan İşlemeli Keçe Seccade, <i>Mevlana Müzesi, Konya</i>.....	125
Resim 6.3.2.1.	Keçe Çizme, <i>Koyunoğlu Müzesi, Konya</i>.....	126
Resim 6.3.2.2.	Keçe Çizme, <i>Koyunoğlu Müzesi, Konya</i>.....	126
Resim 6.3.2.3.	Keçe Çizme, <i>Koyunoğlu Müzesi, Konya</i>.....	127
Resim 6.3.2.4.	Keçe Çizme, <i>Koyunoğlu Müzesi, Konya</i>.....	127
Resim 6.3.2.5.	Keçe Çizme, <i>Koyunoğlu Müzesi, Konya</i>.....	128
Resim 6.3.2.6.	Keçe Çizme, <i>Koyunoğlu Müzesi, Konya</i>.....	128
Resim 6.3.3.1.	20.yy İşlemeli Keçe Seccade, <i>Etnografya Müzesi, Konya</i>.....	129
Resim 6.3.3.2.	20.yy İşlemeli Keçe Seccade, <i>Etnografya Müzesi, Konya</i>.....	129
Resim 6.3.3.3.	20.yy İşlemeli Keçe Seccade, <i>Etnografya Müzesi, Konya</i>.....	130
Resim 6.3.3.4.	20.yy İşlemeli Keçe Seccade, <i>Etnografya Müzesi, Konya</i>.....	130
Resim 6.3.3.5.	20.yy İşlemeli Keçe Seccade, <i>Etnografya Müzesi, Konya</i>.....	131

- Resim 6.3.3.6.** 20.yy İşlemeli Keçe Seccade,*Etnografya Müzesi, Konya*.....131
- Resim 6.3.3.7.** 20.yy İşlemeli Keçe Seccade,*Etnografya Müzesi, Konya*.....132
- Resim 6.3.3.8.** Osmanlı Dönemi Keçe Arakıye, *Etnografya Müzesi, Konya*.....132
- Resim 6.3.3.9.** 20.yy Keçe Arakıye,*Etnografya Müzesi, Konya*..... 133
- Resim 6.3.3.10.** Osmanlı Dönemi Keçe Fes, *Etnografya Müzesi, Konya*..... 133
- Resim 6.3.3.11.** Destarlı Keçe Sıkke,*İl Halk Kütüphanesi, Konya*..... 134
- Resim 6.3.3.12.** Keçe Sıkke,*İl Halk Kütüphanesi, Konya*..... .134

ÇİZİMLER LİSTESİ

Sayfa No

Çizim 4.1.1.	Yün Lifinin Enine Kesitinin Mikroskopik Görüntüsü.....	65
Çizim 4.1.2.	Yün Lifinin Boyuna Kesiti.....	65
Çizim 4.2.1.	Hallaç Yayısı.....	69
Çizim 4.2.2.	Hallaç Tokmağı	69
Çizim 4.6.1.	Makas	74
Çizim 4.6.2.	Çıbkı (Çırpı)	75
Çizim 4.6.3.	İbrik (Su Kabı).....	76
Çizim 4.8.1.	Sığır Sidiği Motifi.....	94
Çizim 4.8.2.	Kırtış Oyma Motifi	95
Çizim 4.8.3.	Yıldız, Kiremit Motifi	95
Çizim 4.8.3.a	Üçlü ve Beşli Yıldız.....	95
Çizim 4.8.4.	Su Motifi	96
Çizim 4.8.5.	Deve Gözü Motifi.....	96
Çizim 4.8.6.	Zincir Motifi	96
Çizim 4.8.6.a.	Zincir Motifi	96
Çizim 4.8.7.	Fitil veya Torak Motifi.....	97
Çizim 4.8.8.	Nalça Motifi.....	97
Çizim 4.8.9.	Demir Pencere Motifi.....	97
Çizim 4.8.10.	Kazayağı Motifi	98
Çizim 4.8.11.	Badem (Şal) Motifi	98
Çizim 4.8.12.	Pervaz Motifi	98
Çizim 4.8.13.	Mındık Motifi	99
Çizim 4.8.14.	Kafes Motifi.....	99
Çizim 4.8.15.	İç Çerçeve Motifi	99
Çizim 4.8.16.	Orta Çerçeve Motifi	99
Çizim 4.8.17.	Dış Çerçeve Motifi.....	100

Çizim 4.8.18.	Güneş Göbek Motifi	100
Çizim 4.8.19.	Ayı Kulağı Motifi	100
Çizim 4.8.20.	Koyun Gözü Motifi.....	101
Çizim 4.8.21.	Söğüt Dalı Motifi.....	101
Çizim 4.8.22.	Şaz Motifi	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1.1.	Yün Lifinin Mikroskopik Görüntüsü.....	65
Şekil 4.1.2.	Keçi Kılının Mikroskopik Görüntüsü.....	65
Şekil 4.1.3.	Tiftik Keçisi Kılının Mikroskopik Görüntüsü.....	65
Şekil 4.1.4.	Deve Tüyünün Mikroskopik Görüntüsü.....	66
Şekil 4.1.5.	Tavşan Tüyünün Mikroskopik Görüntüsü.....	66
Şekil 6.2.1.1	Sahip Ata Hamamının Planı.....	135
Şekil 6.2.3.1.	Türbe Hamamının Planı.....	135
Şekil 6.3.1.1	Mevlana Müzesinin Planı.....	136

HARİTALAR

Harita 3.1.1. Konya İl Haritası.....	64
Harita. 6.1. Konya İli Keçe Üretim Merkezleri.....	64

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Kültürünün en önemli unsurlarından biri de tekstil ve el sanatlarıdır. Tekstil ve el sanatları toplumumuzun, yaşam biçimi ile yetenek ve yaratıcılıklarının göstergesi olup, geçmişten geleceğe oluşturulan kültür köprüsünde, kuşaktan kuşağa aktarılan çok önemli değerlerdir.

Tekstil sanatları içerisinde yer alan Keçecilik Sanatı, bugün tekstil sanatlarının başlangıç noktası olduğu varsayımında bulunularak, günümüze çok farklı zaman ve mekanlardan gelmiş, farklı ihtiyaç ve kullanım alanları kendiliğinden belirlenmiş ve tüm bu süreç içerisinde, kendine haklı ve vazgeçilmez bir yer edinmiştir.

Bugün Anadolu'nun bazı yörelerinde bu sanatın halen devam ettiğini ve kendine özgü üretim merkezleri olduğunu gözlemekteyiz. Bu gözlemlerimiz sonucunda bu sanatın gelecek kuşaklara doğru aktarılmasının ve tanıtılmasının en iyi ve ne şekilde olacağı konusunda kendimiz sorumlu ve görevli hissederek, bu çalışmanın amacına uygun bir şekilde gelişmesi ve sonuçlanması düşüncesi, varmak istediğimiz bir hedef olmuştur.

1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Yukarıda belirttiğimiz hedefe ulaşabilmek için de “Günümüz Konya Yöresi(Merkez), Geleneksel Keçe Yapımı” konulu tez çalışması için, Keçe Üretim merkezlerinden birisi olan Konya merkez ile Akşehir,Beyşehir ve Seydişehir ilçeleri araştırmanın kapsamına alınarak alan taraması yapılmıştır. Fakat Konya merkez dışındaki bu yerleşim birimlerinde keçecilik faaliyetinin olmadığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmayı yaparken izlememiz gereken yöntemler belirlenmiş ve sonuçlandırılması konusunda titiz davranılmıştır. Öncelikle konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve amacına uygun şekillenebilmesi için, gerekli bilginin, Üniversite, Devlet ve Halk Kütüphanelerinden literatür ve bilgi taraması yolu ile biriktirilmesi ile olmuştur. Daha sonra yöreye gidilerek, bu mesleğe halihazırda devam eden kişiler, mesleği bırakmış kişiler, halı kilim ve el sanatlarının satışını yapan esnaflar ile bire bir görüşmelerde bulunularak bilgiler alınmış, bunlar slayt ve fotoğraflarla da görselleştirilerek çalışmaya destek olmuşlardır.

İlk olarak, Keçe sözcüğünün çıkış noktaları ve kastettiği, anlamların neler olduğu, tarihçesi, geçirdiği evreler ve bunların Türk Kültürüne olan yansıması aktarılmaya çalışılmıştır. Daha sonra Konya yöresinin tanıtımı, geleneksel ve günümüz keçe yapım usulleri ve hazırlıkları ile bunların çeşitleri ve kullanım alanlarının neler olduğu konusunda bilgiler verilmiştir. Son bölümde ise Konya'da bulunan Keçe Atölyeleri ve Pişirme Hamamları ile günümüzde Konya müzelerinde bulunan keçe objeler hakkında verilen bilgilerle sonucu ulaşılmaya çalışılmıştır.

2. GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARINDA KEÇE

2.1. Keçenin Tanımı:

Geleneksel El sanatlarımızdan biri olan Keçe ve Keçecilik hakkında, çeşitli kaynaklarda birçok tanımlamalara gidilmiştir. Bu kaynaklar, bu tanımlamaları yaparlarken, kendi ilgi alanlarından (tekstil, el sanatları, kimya veya Türk Dil araştırmaları) tanımlamaya gitmişlerdir. Keçe hakkında genel bir tanımlamaya ulaşmak için bunları aktarmak gerekmektedir.

Eski Türklerin hayatında “keçe” büyük yer tutmaktadır. “Yurt” ların etrafına ve içine döşenen kidiz>kiyiz-keyiz→“keçe”dir.⁴

Kidiz kelimesi, Bilge Kağan yazıtının Doğu yüzünün ilk satırındaki “Dokuz Oğuz’un keçe çadırı beyleri, halkı” cümlesinde “kidiz” olarak kullanılmıştır.⁵

Kidiz kelimesi Kaşgarlı Mahmut’un Dîvân ü Lügat it Türk adlı eserinde “kidiz>kidiz”ses gelişmesiyle geçer.⁶

Yusuf Has Hacib’in, Kutadgu Bilig’inde de “keçe” kelimesi “kidiz” şeklinde geçmektedir.

**"kımız sût ya yüng yag ya yogrut kurut
yadım ya kidiz hem erej ewke tut"⁷**

Kutadgu Bilig⁸

Tercümesi:

**"Kımız sût yahut yün, yağ veya yoğurt ve peynir ile
evin rahatını temin eden yaygı ve ya keçe hep bunlardan gelir."⁹**

⁴ Sir Gerard CLAUSON, *An Etimological Dictionary of Pre - Thirteenth Century Turkish*, 707.

⁵ Halil AÇIKGÖZ, *Türk Dili Araştırmaları Yılığ*, 10.

⁶ Kaşgarlı MAHMUD, *Divân ü Lügat it Türk Çev. Besim Atalay*, 329.

⁷ Reşit Rahmeti ARAT, *Kutadgu Bilig I*, 446.

⁸ Reşit Rahmeti ARAT, *Kutadgu Bilig I*, 446.

⁹ Reşit Rahmeti ARAT, *Kutadgu Bilig II Tercümesi*, 321

Ayrıca Kırgız, Başkirt, Karaçay ve Anadolu Türkçe'sinde **kiyiz**; Karayım Türkçe'sinde **kiyiz** ve **kıyız**; Kazak Türkçe'sinde **kiyiz** ve **keygiz**; Tatar Türkçe'sinde **kigiz** ve **kiyez**; Çağatay Özbek ve Uygur lehçelerinde **kigiz**, Truva Türkçe'sinde **kidis**, olarak geçmektedir.¹⁰

Bahaeddin Ögel *Türk Kültür Tarihine Giriş* adlı eserinde;”**Kidiz**, keçe karşılığı olarak söylenen, en eski ve en yaygın bir Türk Kültür deyişidir. Bu söz Türk Kültür çevreleri de **kidiz**, **kiz**, **kiüz**, **kiyiz** şeklinde görülür.”¹¹ diye bahsetmektedir.

Şerife Atlıhan *Kültür ve Sanat Dergisinde* konu ile ilgili bir makalesinde keçeyi şöyle tanımlamaktadır;”**Keçe**, ekseriyetle koyun yününden, bunun yanı sıra da, deve tüyünden, keçi kılı, at kılı vs. den, bildiğimiz dokumalarda olduğu gibi atkı-çözüğü bağlantısı olmayan yün elyafının birbirine sürtünen, kaynaştırılması yolu ile elde edilen kaba kumaştır.”¹²

Celal Esad Arseven *Sanat Tarihi Ansiklopedisi* nde; ”**Keçe**, örülmeyerek, yalnız dövme suretiyle yünden yapılan kumaştır.”¹³ diye tanımlamaktadır.

Ana Britanica Ansiklopedisinde keçe maddesi, ”Yün, kıl ya da tiftiğin ıslak ortamda çignenip dövülerek, liflerin birbirine kaynaştırılması ile elde edilen örtü, yaygı, çadır ya da giysi yapmakta kullanılan kaba kumaş.”¹⁴ olarak geçmektedir.

Mehmet Eröz *Yörükler* adlı eserinde;”Siyah yünden mamul, soğuk, yağmur geçirmez kaba kumaş.”¹⁵ diye açıklamaktadır.

¹⁰ Osman Fikri SERTKAYA, *Eski Türk Metinlerinde Keçe ve Halı*, 271.

¹¹ Bahaeddin ÖGEL, *Türk Kültür Tarihine Giriş III*, 177.

¹² Şerife ATLIHAN, *Türkiyemiz Kültür ve Sanat Dergisi*, 52.

¹³ Celal Esad ARSEVEN, *Sanat Ansiklopedisi*, 1004.

¹⁴ Ana BRİTANİCA, *Keçe Maddesi*, 133.

¹⁵ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, 106.

Aydın Uğurlu *İlgi Dergisi* ndeki bir makalesinde keçeyi;”Belirli bir ısı ve basınçla birbiri içine geçen yün elyafının kaynaşması ile oluşan kumaş.”¹⁶ diye tanımlamaktadır.

Büyük Larousse Ansiklopedisi nde keçe maddesi; ”Tekstilde kullanılan lifli hammaddelerin, nem ve basınç altında, çeşitli yöntemlerle birbirine sürtünmesi sonucu birleştirilmesiyle oluşturulan dokusuz kumaş.”¹⁷ olarak geçmektedir

Reşat Ekrem Koçu ise *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü* adlı eserinde, Keçeyi;”iplikten dokunmamış, yün veya kıldan ıslatılarak dövülmek suretiyle yapılan kalın kaba kumaş.”¹⁸ diye tanımlamaktadır

Haşim Karpuz *Keçe Yapım Sanatı* adlı eserinde; ”Yün liflerinin birbirine sıkıştırılması ile elde edilen bir tür kumaş, örtü veya yaygıdır.”¹⁹

M Ali Ağakay *Türk Sözlüğü* adlı eserinde; “Yapağıyı hasır üzerine yaydıktan ve ikisi birlikte dürdükten sonra ayakla basa basa veya yuvarlıya yuvarlıya meydana getirilen kumaş.”²⁰ diye açıklamaktadır

Büyük Türk Sözlüğü adlı eserde ise;”Yapağı ve keçi kılından, dokuma yapılmadan, yalnızca dövülmek suretiyle elde edilen kaba kumaştır.”²¹ diye tanımlanmıştır.

Keçe kelimesinden türemiş bazı kelimeler ve anlamları ise şöyledir:

Keçeci: Keçe yapan ya da satan kişi.

Keçecilik: Keçe yapma veya satma işi.

¹⁶ Aydın UĞURLU, *İlgi Dergisi*, 61.

¹⁷ Büyük LAROUSSE, *Keçe*, 6584.

¹⁸ Reşat Ekrem KOÇU, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 152.

¹⁹ Haşim KARPUZ, *Keçe Yapım Sanatı*, 78.

²⁰ M.Ali AĞAKAY, *Türkçe Sözlük*, 427.

²¹ Büyük Türk Sözlüğü, 694.

Keçelemek: Bir nesneye keçe geçirmek, metal bir yüzeyi keçe ile parlatmak.

Keçeleşmek: Telleri birbirinin içine girip karışarak ayrılmaz olmak.

Keçeleştirmek: Keçeleşmesine yol açmak²².

2.2. Keçenin Tarihçesi:

Geçmişte doğa ile birlikte yaşamaya çalışan insanoğlunun, ona karşı olan mücadelesinde, gereksinim duyduğu en önemli kullanım araçlarından birisi olan Keçe, yine geçmişte kullanılmış, üretilmiş, bazı toplumlarla özdeşleşmiş ve yüzlerce yıl konar göçer ve yerleşik hayat düzeninde kendisine vazgeçilmez bir yer bulmuştur. Keçenin ilk kez nerede ve nasıl yapıldığı konusunda henüz net bir düşünce sistemi bulunmamıştır. Bunun en önemli sebebi ise; birbirlerine yakın dönemlerde, farklı yerlerde görülmüş veya bulunmuş olması, keçenin, şu veya bu yere aittir yargısına varılmasını zorlaştırmıştır.

Keçe ve Keçecilik dünyanın her yerinde ve her kültür çevresinde görülen bir gelenek veya el sanatı değildir. “Keçeciliğin olabilmesi için, başlıca iki önemli koşulun oluşması gerekmektedir; 1. Yapıldığı bölgede hayvancılığın ve koyunculüğün gelişmiş olması 2. Keçeden yapılmış ev eşyaları ile, giyimlerin doğuşunun gerektiren soğuk bir iklim ve havanın olması gerekir.”²³

Keçenin ilk oluşumu ve yapımı ile ilgili bazı rivayetler ve varsayımlar oluşmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir;”Keçe, soğuk iklimi olan bölgelerdeki koyun sürülerinin kaldıkları ağıllarda, sırtlarından dökülen yünlerin yattıklarında, ter, nem, sıcaklık gibi etkilerle, birbirine sürtünmeleri sonucu keçeleşmenin olduğu fark edildi.”²⁴ Diğer bir düşünce ise, ”At veya binek hayvanının eyerinin altına üşümemesi için yapağı konulduğunu, sürekli hareket halinde bulunan bu hayvanın eyeri ile sırtı arasında bulunan bu yapağının, yine nem, sıcaklık, ter ve basınçla keçeleştiği fark

²² Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, 827.

²³ Bkz. (10), ÖGEL, 175.

²⁴ M. SEYİRCİ, A. TOPBAŞ, Erdem Dergisi, Anadolu’da Keçecilik, 578.

edilerek keçe yapımının doğduğu fikri oluşmuştur.”²⁵ Çeşitli sanat dallarında olduğu gibi, keçecilikte de bu mesleği Pîr'i olduğuna inanılan bir zat vardır. Keçeciliğin Pîrî olarak **Ebu Said Rabbani, Ebu Said Rutbâni** veya **Ebu Said Libadid** benimsenmiştir. Merkezlere göre keçeciliğin Pîrleri şöyle sıralanmıştır. Afyon'da; **Ebu Said Rabbani, Balıkesir'de; Ebu Said, Tire'de; Ebu Şuayip Mebbah** veya **Abdülmuttalip, Ödemiş'te; Hallac-ı Mansur, Şanlıurfa'da; Ebu Said Libadid, Bergama ve Turgutlu'da; Abdülmutalip ve Konya'da; Hayr il Paril (Pırlı) Sultan.**²⁶ Tüm bu merkezlerde keçenin oluşumu ile ilgili anlatılan hikaye ise şudur; “Ebu Said Libadid (veya diğer Pîr'lerden birisi) keçe yaparken bizim yaptığımız gibi keçeciliğin tüm işlemlerini yerine getirmiş, ayakla tepme işleminden sonra, açtığı dürünün içinden keçenin yünlerinin birbirine kaynaşmadığını ve çabuk dağıldığını görmüş. Tepme süresinin az olduğu kanaatine vararak yeniden tepmeye başlamış. Ancak bir daha açtığında yine yünlerin kaynaşmadığını gözler. Tepme işine 40 gün devam eden Ebu Sadi Libadid yine başaramayınca, üzüntüsünden ağlamaya başlar. Hem ağlayıp hem de devam eder. Sonunda Keçeyi açtığında gözyaşlarının değdiği yerlerdeki yünlerin kaynaştığını büyük bir sevinçle fark etmiş ve böylece yüne su vermek gerektiğini anlayarak ilk keçesini yapmıştır.”²⁷

Anadolu'da en eski Keçe sözcüğünün ve keçenin kullanıldığını, Hitit kanunları ile M.Ö. 1200-1100 yıllarında yapılan Troya savaşlarını konu alan Homeros'un İlyada'sında görmekteyiz. Ayrıca “Sümerlerde Keçenin yapılmış ve kullanılmış olduğunu, Eski Babil Kralı Hammurabi'nin kanunlarında geçen “Keçeci” sözcüğünden anlamaktayız.”²⁸

²⁵ Keçeci Cemil Gön ile Yapılan Görüşme 06.05.2000 Tire.

²⁶ Belzan TAVASLI, **Konya'da Keçe Sanatı**, 25.

²⁷ <http://www.kultur.gov.tr/Yeni/Sanlıurfa/elsanatlari.html>.

²⁸ Henri LİMET, **Les Chemat Du Commerce Neo Sumerien**, 39.

Çin kaynaklarında, “Hunların ve Göktürk’lerin kullandıkları keçeden ve çadırılı arabaları;Çadırlarını keçeden yaparlar, göçer-evli bir hayat yaşarlar”²⁹ cümlesiyle ifade etmiştir.

Türk Boyları, çadırlarının dışında, kullandıkları keçeleri aynı zamanda çadırlarının içini döşemede de kullanmışlardır. “Çok renkli bezemelerle elde edilen keçeler, özenle dokunmuş halı ve kilimlerle döşenir. Çadırın ortasını ocak için açık bırakılmıştır. Normal büyüklükteki bir “Yurdu” kaplayan keçe örtüler de vardır.”³⁰

1865 yılında Orta Asya’da Kotan bölgesinde Radloff, 1925’te No in-Ula’da Kazloff , ve daha sonra da 1947-1948 yıllarında Altay dağları eteklerinde Rus arkeolog Rudenko tarafından Pazırık’ta açılan ve M.Ö. 4-3.yüzyıllara ait olduğu belirlenen Kurganlarda birçok eşya ile insan ve hayvan iskeletleri bulunmuştur.

Pazırık Kurganlarında at iskeletlerinin yanında birçok keçe eyer örtüsü bulunmuştur. Genellikle dağ keçisi, geyik, aslan gibi hayvanların mücadelelerini konu alan kompozisyonlara veya bitkisel bezemelere yer verirken bu eyer örtülerinin kenarları sarkan kordon ve püsküllerle zenginleştirilmiştir.

I. Pazırık Kurganı’ndan çıkan bir eyer örtüsü, Kartal’ın Dağ Keçisi’ne saldırışı konu edilmiştir. Diğer bir eyer örtüsü No in -Ula’da bulunmuştur. Bu kompozisyonda yine Kartallı Griffon’un, arkadan geyiğe saldırması konu edilmiştir. (Resim 2.2.1.)

V. Pazırık Kurganı’ndan çıkarılan ve keçeden yapılmış bir eyer örtüsü, 4,5x 6 *mt* boyutlarındadır ve en önemli keçe buluntusudur. (Resim 2.2.2.) Bu parçanın zemini ince sular kullanılarak, Pazırık halısının zemininde görülen motif düzenine benzer bir süsleme yapılmıştır. Dikdörtgenlerin içinde renkli keçeden applike tekniği ile oluşturulmuş kompozisyon tekrarlanmıştır. Bu örtüdeki bir başka kompozisyonda

²⁹ Bkz. (10) ÖGEL.

³⁰ N.DİYARBEKİRLİ, O.ASLANAPA, *Türk Tarihi* 125.

ise; “oturan bir figür elinde tuttuğu çiçek açmış hayat ağacını karşısındaki Athya takdim etmektedir.”³¹ (Resim 2.2.3), (Resim 2.2.3.a.) Aynı keçenin sağ köşesinde bulunan fantastik bir yaratık yine applike tekniği ilk oluşturulmuştur. (Resim 2.2.4.).

Altay Başadar Kurganı’ndan çıkarılan diğer bir eyer örtüsünde de, yabancı koyun başları simetrik olarak yerleştirilmiştir. (Resim 2.2.5.).

Yine V Pazırık Kurganı’ndan çıkarılan ve keçeden yapılan bir çadırı koruyan “töz” (insan ve canlı varlıklar şeklindeki büyük kuklalar) olarak kullanıldığı düşünülen bir çift Kuğu ilgi çekicidir (Resim 2.2.6.). Yine bu kurganlardan, Applike tekniği ile yapılmış iki keçe örtüsü daha bulunmuştur.

Atlı bozkır kültürüne sahip olan Türkler, günlük hayatlarında kullandıkları birçok eşyada ellerinin altında bol miktarda bulunan koyun yününden yaptıkları keçeyi kullanmışlardır. Ayrıca keçeden yapılmış eşyaların bir çoğu da kutsal sayılmıştır. Çinli Yazarlar Türklerin keçeyi bol miktarda kullandıklarını ve ölen atalarının ruhlarını temsil eden İdol biçimli keçe heykelcikler yaptıklarından bahsederler.³²

Anadolu’daki Türk aşiretlerinin kullandıkları çadırlardan birisi olan Alacık, (ahıcık, alayçık) denilen **Topak ev – Oba** larda kullanılan keçelerde çeşitli şekillerde ve yerlerde kullanmışlardır. “Keçeleri çadırlarının üstünü (Resim 2.2.7.) ve yanlarını örtmekte kullanan Anadolu aşiretleri ve Yörükleri, çadır iç tezyinatında da , keçeyi, duvar örtüsü, yaygı, misafir keçesi, yüklük keçesi, çadır kapısı olarak da kullanmışlardır.”³³

Keçecilik sanatını, Anadolu’nun Türklerin eline geçmesiyle Selçuklular ve Osmanlılar almışlar ve kullanmışlardır. Anadolu’nun Türkleşmesinde büyük

³¹ A.g.k.

³² Bkz. (23) M.SEYİRCİ, A.TOPBAŞ, 579.

³³ Bkz. (14) ERÖZ - 110.

gayretler gösteren Uluğ Bey, askerın kılık kıyafetine bir düzen getirebilmek için örnek bir keçe başlık giyerek, tüm askerlerin aynı biçimde görünmesini sağlamıştır.

Osmanlı Beyliğinde, “Üsküf” denilen başlık, ilk kez Orhan Gazinin oğlu Süleyman Bey tarafından giyilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda orduda, Yeniçerilerin giysilerinden, başlıklarına, hatta ayakkabılarına kadar birçok yerde keçe kullanılmıştır. Kılıç talimlerini, ıslak keçeye Pala sallamak, suretiyle yapmışlardır.

Osmanlı İmparatorluğunda tahta çıkan her padişah tarafından yayınlanan Kanunname’lerde (Kavanin-i Yeniçeriyan) keçenin niteliklerini ve fiyatlarını belirleyen maddeler düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir: II Bayezid devri Kanunnamelerinde; “*Ve keçeciler, bir vukiyye yünü bir akçeye vereler, artuğa satılmaya. Eyrım keçesi, sekizer buçuk akçe ola, ziyade satmayalar. Satacak olurlarsa, muhtesib gereği gibi haklarından gele. Ve bir keçe olur imiş, matra keçe derler imiş, destesi otuz akçeye olur imiş, amun gibileri dörder akçeye vereler. Ve bir keçe var imiş, kalın keçe derler imiş, destesi ellibeş akçeye olur imiş, amun gibileri altı buçuğe vereler. Ve yediye dahü verürlerse kayırmaz*”³⁴. Merkezi ve Umumi kanunnamelerde ise; “*Ve keçeciler ve mutaflar gözlene; geceyi çig bişürmeyeler, âdet üzre bişüreler. Ayrım keçesi sekiz buçuğa ve içerük keçesi beşer akçeye ola, artuğa satarlar ise hakkından geline*”³⁵ Yavuz Sultan Selim Kanunnamelerinde ise keçenin boyut ve fiyatından şöyle bahsedilmektedir; “*Ve siyah At çulı uzumu on iki karış ola ve eni sekiz karış ola. Ve Şol keçe ki, uzumu On karış, eni yedi karış ola, yirmi akçeye ola.*”³⁶ Bu kanunnamelerden de anlaşıldığı gibi keçecilerin çalışma şekilleri, fiyatları, nitelikleri kanunla sabitleşmiş, aksi davranışlarda cezalandırılacakları belirtilmiştir.

³⁴ Ahmet AKGÜNDÜZ, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, 290.

³⁵ A.g.k. 327.

³⁶ A.g.k... 114.

XIII. yüzyıl başlarında Anadolu'da **Ahi Evran** tarafından **Ahilik** teşkilatı kurulmuştur. "Anadolu'daki esnaf ve sanatkarı bir araya getiren bu kuruluş içinde Keçeci esnafı da yer almıştır. Ahilerin beyaz yünden yapılmış keçeleri giymeleri bu sanata verdikleri önemin bir göstergesi olmuştur".³⁷

Selçuklular döneminde kurulan Ahilik teşkilatı, Osmanlı döneminde yerini Lonca teşkilatlarına bırakmıştır. "Osmanlı devrinde daha da gelişen esnaf ve sanatkarlar, geçimini sağlamak üzere, beden gücünü harcamışların bir araya gelmeleri ile Lonca Teşkilatını kurmuşlardır."³⁸ Loncalar toplumsal yaşantıdaki sosyo-ekonomik sorunların çözümlenmesinde rol oynamış ve çeşitli iş kollarında kendi gelenek ve görenekleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. "Debbağlar, kunduracılar, saraçlar, keçeciler gibi birçok alanda uğraşı gösterenler Loncalar arasında özel bir yere sahiplerdi."³⁹

16.yy minyatür sanatının en güzel örneklerinden olan ve Osmanlı şenliklerini yansıtan "**Sürname**"de "Padişahın önünden geçen esnaf olayları arasında **keçeci esnafının** sunduğu iki maskeli oyuncu tasvir edilmiştir."⁴⁰ (Resim 2.2.8.).

Evliya Çelebi; IV. Murat'ın 1637'de Bağdat seferine çıkarken, düzenlenen şenliklerden söz etmiş ve çeşitli esnaf olayları arasında keçe külah giyen öğrencilere değinmiş ve yine 1720 şenliğini konu edinen Levni; "Sür name-i Vehbi" minyatürleri arasında "Keçecilerin geçişine" yer vermiştir.⁴¹ (Resim 2.2.9.).

Osmanlı ordusunda keçecilerde yer almaktaydı,"Osmanlı İmparatorluğunda sefere çıkan ordunun arkasından Fütüvvet Teşkilatınca, Ahiler arasından seçilerek görevlendirilmiş kişiler gider, ordunun konduğu yerde gerekli onarımları yapar,

³⁷ Bkz. (13), Ana BRİTANİCA 137.

³⁸ Hikmet GÜRÇAY, Keçe ve Keçecilik, 22.

³⁹ Cavidan ERGENEKON, Tepme Keçelerin Tarihi Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri, 33.

⁴⁰ Metin AND, Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları.

⁴¹ A.g.k.

eksiklikleri tamamlarlardı. Bu meslek erbapları arasında Keçeci esnafı da bulunmaktaydı.”⁴²

Cumhuriyet döneminde Türk ordusunun donatımında ve Süvari birliklerinin at koşumlarında keçe yaygın olarak kullanılmıştır. Kurtuluş savaşında, Türk askerlerini, keçe çizme, ayakkabı ve dolaklar (dize sarılan keçe) korumuşlardır. “Doğu cephesinde savaşan askerlerimizi soğuktan donmalarını önleyen, keçe çoraplar, ayakkabılar ve çizmelerin içine konan keçe parçaları ile aba terliklerdir”⁴³

---

⁴² Reşat Ekrem KOÇU, Yeniçeriler,

⁴³ Fred BURNABY, At Sirtında Anadolu, 185.

2.3 TÜRK KÜLTÜR VE EDEBİYATINDA KEÇE

2.3.1. Keçe Hakkında Bazı Atasözü, Türkü, Mani, Deyiş vs.ler

Keçe ve Keçecilik, dilimize, Kültür ve Edebiyatımıza bazı atasözleri, deyimler, deyişler, türküler, maniler vs.ler kazandırmıştır. Bunların her birinin kendi içinde önemli hikayeler ve anlamlar barındırması bu sanatın yaşam içerisinde ne kadar etkili olduğunun bir göstergesi olmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir.

2.3.1.1. Atasözleri:

- Demirden silah olur, Keçeden külâh olur.
- Keçeyi yağ eritmez, Su eritir.
- Her keçeye pala sallanmaz.
- Damadın bile keçe gibi yumuşak olanı makbuldür.
- Efe peçesiz, eşek keçesiz olmaz.
- Her keçe yapan külâh yapmaz.
- Herkes keçeyi sudan kurtaramaz.
- Keçe gibi güveyim olsa çektiğim yere gelir.
- Keçe kaplı evde oturanın, kulağı da sağırdır.
- Keçeyi sudan çıkarmaktır marifet.
- Keçeyi tepene sor, güzeli öpene sor.
- Kel başı keçe külâh örter.
- Yiğidin kılıcı keçe ile bilenir.
- Keçeyi pala sallar.
- Teptim keçe oldu, sivirilttim külâh oldu, gey başına git işine.
- Testiye kurşun atan, keçeye pala sallar.

2.3.1.2. Deyimler:

- Ayağı keçeli.
- Benim keçenin dört ibiği suda.
- Elim ayağım keçeleşti.

- Ayakkabı sobası.
- Gözü budak deliği, kulağı keçe parçası.
- Keçeyi suya salmak.
- Keçe külah etmek.
- Keçeyi sudan çıkarmak.
- Keçe külah olmak.

2.3.1.3 Türküler ve Deyişler

“Kuş tüyünden yastık, yumuşak döşek
Keçeler içinde yatmak isterim.”

Karacoğlan

“Dizlik keçe külah gayet civelek,
Sandıkta kaçarken ben misli melek.” Mahzun Bahseddin Destanı

“Keçe külah inmiş samur kaşına,
Şeyh köçeği yeşil bağlar başına”

Galatalı Çorbacı İşmar Destanı

“Oğlum keçe teper misin
Tepemem aman....
Yaşı da pek küçük civanım
Öpemem aman....
Oğlum keçe döver misin
Döverim aman...
Güzel görsen nidersin
Severim aman...”

“Koyunun yüzü geldi,
Gün çaldı kuzu geldi,
Çobana teze keçe,
Ayağa kuzu geldi.”

“Tandıra koydum Pocayı
Üstüne örttüm keçeyi”

“Bu köşe uzun köşe
Köşeye serdim keçe
Hak yoluna üç kurban
Yar gele burdan geçe”

“Keçeyi koydum yüke
Yedi kat büke büke
Beni yardan ayıran
Doğransın tike tike

“Cövüzün etekleri
Sallan da gel sen beri
Aramız uzak düştü
Mektubun kes bari

Keçeyi nasıl deperler
Şöyle de böyle deperler
Güzeli nasıl severler
Çirkini nasıl döğerler
Şöyle de böyle döğreler.

Gaya dibi örümcek
Aklım çıktı görüncek
Nolur bi yok girincek
Toprak gömer ölüncek

Keçeyi nasıl deperler
Şöyle de böyle deperler

Güzeli nasıl severler
 Çirkini nasıl döğerler
 Şöyle de böyle döğerler.”

2.3.1.4. Ağıtlar:

“Adana’dan aldım keçe
 Saraçlardan seçe seçe
 Darağacı kuruluyor
 Kaça Mehmet Ağam kaça”

Kibarogulları Ağıtı

“Kundura giyer de gümüş nalçalı
 Kır atına biner sırma keçeli
 Sarkıntı beylerinden o gavur dölü
 Seninen ceren kovar efendim”

Aşık Elif Hatun Ağıtı

2.3.1.5. Maniler, Atışmalar:

“Keçeci güzelin kametine
 Akıl sır ermez çok kerametine
 Beş vakit coşup derviş niyetine
 Depindikçe toz kaldırır havaya”

“Şu yanım keçe
 Bu yanım keçe
 Ah şu oğlan
 Bir elime geçe”

“Esnafın en doğrusu keçeci balı
 Tütüncüler ayırdı sudan payı
 Yılda bir çuval kıl yutar o Mutaf ayı”

“Yazın yazın Ballıpınar
Kışın kışın kalıp donar
Mühlük keçeciler
O zaman onar”

Ayrıca Türk Edebiyatında, Ömer Seyfettin, Refik Halid Karay, Ahmet Rasim gibi yazarlar eserlerinde keçeden bahsetmişlerdir...⁴⁴

---

⁴⁴ Bkz. (25), TAVASLI, 29.

3. KONYA YÖRESİNİN TANITIMI

3.1 Konya Adının Kaynağı:

Türkiye'nin yüzölçümü bakımından en büyük illerinden birisi olan Konya'nın "(Eski adları ile; **Colonia Aelia Hadriana, İkonium, İconion, Konich**) tarihi M.Ö. 2600 yılına kadar uzanmaktadır."⁴⁵ (Harita3.1.1.).

Osman Nuri Dülgerler'in *Konyanın Dünü ve Bugünü* adlı eserinde Konya adından şöyle bahsedilmektedir;"Eskiçağ kaynaklarında kentin adı İkonion olarak geçer. Tasvir, suret anlamına gelen İkon köküne bağlıdır. Konya Anadolu'nun en eski çağlarından beri aynı adı taşıyan kentlerinden biridir. Bu ad Romalılarda **İkonium**, Bizanslılarda **Toxoviu** biçiminde yazılmış, çeşitli Haçlı kaynaklarında, **Yconium, Conium, Stankona**, İtalyan seyahatnamelerinde **Conia**, Arap kaynaklarında **Kûniya**, günümüz batı eserlerinde ise **Coni, Konieh** veya **Konia** biçimlerinde geçmektedir."⁴⁶

Mehmet Önder, *Şehirden Şehire Anadolu* adlı eserinde Konya adının kaynağını şu şekilde açıklamıştır; "Mitoloji Konya adının, İkonium'dan geldiğini söyler. Bir zamanlar bu şehre Medüz denen Canavar musallat olmuştur. Tannılar tanrısı Zeus'un oğul Perse, Medüz'ün başını keserek şehri kurtarmış, halk da Perse'nin bir heykelini şehrin meydanına dikmiştir. Bundan sonra şehrin adı heykel

⁴⁵ Pars TUĞLACI, *Osmanlı Şehirleri*, 215.

⁴⁶ Osman Nuri DÜLGERLER, *Konya'nın Dünü ve Bugünü*, 9

ya da put şehri anlamına gelen **İkonium** adı önce **Kuniyye** sonra da **Konya** olarak değişmiştir.”⁴⁷

Mitoloji Konya adını böyle bir efsaneye bağlarken, Türkler Konya’ya daha farklı bir efsane yakıştırmışlardır.

“Söylentilere göre Horasan illerinden Anadolu’ya göç eden iki olgun Pîr, Konya’nın bulunduğu bağlık bahçelik kasabaya gelince biri ötekine:

- Burada konalım mı ? demiş

Arkadaşı da:

- Kon ya! diyerek cevap vermiş.

Böylece konakladıkları şehrin adı “Konya” olarak söylenir olmuş”.⁴⁸

3.2 Konya’nın Coğrafi Konumu:

Konya 36.5-39.5 kuzey enlem, 31-34.5 doğu boylamları arasında, Türkiye’nin İç Anadolu bölgesinde bulunan en büyük ilidir. İç Anadolu’yu güneyden kuşatan Toros dağları ile, Karaca dağ, Konya Boz dağları ve Takkeli dağ arasındaki geniş düzlüğün kuzeyine kurulmuştur. Bu düzlük buzul çağından kalma bir göl yatağıdır ve deniz seviyesinden ortalama 1015 metre yükseklikte bulunmaktadır.

3.3. Konya’nın Kısa Tarihçesi:

Çevresinde tarihi ören yerleri bulunan Konya’nın tarih öncesi dönemleri bilgilerimiz çok fazla değildir. Alaaddin tepesi, Beyşehir, Çukurkan köyü ören yeri ve Çumra-Çatalhöyük kazıları sonucu Konya ve çevresinde Cilalı Taş devrinin yaşandığı belirlenmiştir. İ.Ö. 6000’lere tarihlenen Çatalhöyük yerleşim merkezi

⁴⁷ Mehmet ÖNDER, *Şehirden Şehire Anadolu*, 294.

⁴⁸ A.g.k., 295.

Anadolu'nun tarihi açısından önemlidir. İ.Ö. 1900 yıllarında kurulan Hitit imparatorluğu Konya ve çevresine de egemen olmuştur. Konya yakınlarındaki, Karaören, Beyşehir Eflatun Pınarı, Alibeyhöyüğü, Akören, Çumra-Çarıklarören yerleri bu dönemin önemli kültür merkezleridir. İ.Ö. 1200'de Hitit İmparatorluğunun dağılmasından sonra kurulan Kargamış beyliği Konya bölgesine egemen olmuştur. İvriz kabartması bu dönemin en önemli buluntusudur.

“Konya ve çevresi Hititlerden sonra Frikya’lıların eline geçmiş, daha sonra da Lidya’lıların egemenliğine girmiştir. “İ.Ö. VI yy’ ın ikinci yarısında Pers istilasına uğrayan Konya, İ.Ö. 333 yılına kadar Pers’lere bağlı kalmıştır. Bu tarihte İskender’in ölümüyle, Bergama krallığının egemenliğinde kalır. Daha sonra İ.Ö. 133’te Roma İmparatorluğunun egemenliğine girer”⁴⁹

XI. yy’ ın ikinci yarısında Anadolu’ya Türk akınları başlamıştır. İ.S. 1069’da Konya yağma edilmiş, imparator Romanos Diogenis’in tüm çabalarına rağmen 1071 Malazgirt zaferinden sonra bu akınlar Anadolu’nun fethi şekline dönüşmüştür. Konya 1097 yılından Anadolu Selçuklularının sonuna doğru Başkentlik yapmıştır. En parlak mimari dönemini I. Alaaddin Keykubad döneminde yaşamıştır. “1327’de Karamanoğulları beyliğini himayesine giren Konya’yı bu dönemde ziyaret eden İbn-i Batuta; Konya’yı çok över ve yapısının pek güzel, sularının bol, bağ ve bahçelerinin geniş olduğunu, çarşısında da her sanat için ayrıca bir yer ayrılmış olduğunu söyler.”⁵⁰

Konya ilk kez 1394-1395 yılında Osmanlıların eline geçmişse de daha sonra yine Karamanoğullarına verilmiştir. 1465 yılında Konya tamamen Osmanlılara geçmiştir. Konya Osmanlı İmparatorluğunda da yüzyıllardır kültür, sanat, mimari, el sanatları gibi alanlarda gelişmesini sürdürmüş ve bu konuda büyük bir zenginliğe ulaşmıştır.

⁴⁹ Bkz., (44), DÜLGERLER, 11.

⁵⁰ Mehmet ÖNDER, *Seyahatnamelerde Konya*, 18.

4. GÜNÜMÜZ KONYA YÖRESİ KEÇE YAPIMI VE ÖZELLİKLERİ

4.1. Keçe Yapımında Kullanılan Hammaddeler:

Keçe yapımında kullanılan elyaflar bazı kimyasal ve fiziksel özellikler göstermektedir, bunlar; uzunluk, incelik, esneme kabiliyeti, bükülebilme, direnci, rengi ve parlaklığının yanısıra ısı, nem, güneş ışığı, kimyasallarla etkileşme, ph değerleridir. Keçe yapımında genellikle bu özellikleri gösteren elyaflar hayvansal elyaflardır “Elyaf sınırlandırması içinde hayvansal elyafın bir grubunu oluşturan koyun türlerinden elde edilen yün(Şekil4.1.1.), keçi türlerinden elde edilen keçi kılı(Şekil4.1.2.) ve moher (tiftik keçisinden) (Şekil4.1.3.), deve türlerinden elde edilen deve tüyü(Şekil4.1.4.), tavşan türlerinden elde edilen tavşan tüyü(Şekil4.1.5.) keçeyapımında kullanılmaktadır.”⁵⁰

Keçe yapımında en çok kullanılan yün elyafıdır. “Koyundan elde edilen yün lifleri kök ve gövde olmak üzere iki bölümden oluşur. Bir yün lifinin enine kesitinde ;en dışta **epiderm**, ortada **korteks** ve en içte de **medula** tabakası yer alır. **Kültikil** olarak da adlandırılan ve lifin en dış yüzeyini oluşturan epiderm tabakasında; birbiri üzerine kapanan pullar biçiminde görüntüsü olan hücrelerden oluşur”⁵¹ Keçeleşme denen olay bu tabakanın yapısından dolayı meydana gelir.(Çizim 4.1.1,2)

Keçeleşme işlemi sırasıyla şu işlemlerden geçerek tamamlanırlar;”Lifler uygun nem ortamında basınç uygulanması sonucu esneme yeteneği nedeniyle uzarlar, basınç kalktığında yeniden kıvrımlı duruma dönmesi sırasında, lif yüzeyindeki pulcuklar birbirine takılır. Düzensiz biçimde bir arada bulunan liflerin farklı yönlere hareketlerinin yardımı ile birbirlerine kenetlenirler. Elyafın bu özelliğine **keçeleşme**, keçeleşme sonucunda meydana gelen mamule keçe adı verilir”⁵²

⁵⁰ Ülkü Tokatlı AKÇA Tasarım ve Üretim Yönüyle Keçeler,26

⁵¹ A.g.k. 28

⁵² A.g.k, 30.

Keçe yapımında aranan temel özellik, üretimlerinde kullanılan elyafın keçeleşme niteliğinin yüksek olmasıdır. Tekstil hammaddeleri içerisinde yün elyafı; en çok keçeleşme özelliğine sahip olduğu için bu ürünlerin yapımında tercih edilen hammaddedir.

Keçe yapımında lifin incelik, uzunluk dayanıklılık gibi fiziksel niteliklerinden biri olan keçeleşme; merinos kaba karışık yapağı, tiftik, deve yünü vb. keratin yapılı liflerde görülür. Bu özellik ipekte, bitkisel, madensel ve kimyasal liflerde yoktur.

Keçeleşme, hayvansal liflerin örtü hücrelerinin birbirine çözülmeyecek şekilde kenetlenmesiyle meydana gelir. Yün lifinde korteksi dış etkilerden koruyan epidermis tabakası; lifin üzerini örten yassılaştırmış bir sıra epitel pulcuklarından meydana gelmiştir. Bu epitel pulcuklara örtü hücreleri tabakası, pullu tabaka veya kultikula adı verilir. Genel olarak balık pullarını andıran ve yünlerin hem birbirlerinden hem de diğer liflerden ayırt edilmelerini kolaylaştıran yüzeylerin şekilleri, dizilişleri, lif üzerindeki durumları sayıları ve uzunlukları bazı değişiklikler gösterebilir.

Değişik şekilde, diziliş ve büyüklükte olan bu pulcuklar lif üzerinde kökten uca doğrudur. Bundan dolayı liflerin mekanik hareketi tek yönlüdür ve uç yönünde değil kök yönünde hareket ederler. Yani pul tabakası lifi tek yönde hareket ettirir. Kök ve uçları değişik yönde olan lifler keçeleşir.

Kök ve uçları karışık yönde bulunan keratin liflerinin yüzeydeki sürtünme özellikler farklıdır. Diğer yandan liflerin sıcak su veya buhar etkisinde yumuşama, yumuşayıp gevşeyince de her yöne uzama ve etkenlerin ortadan kalkması durumunda eski uzunluğuna dönme niteliğine sahip bulunmaları da keçeleşmenin oluşmasında etkili olmaktadır.

Konya'da keçe yapımında kullanılan temel hammadde yün elyafıdır.(Resim 4.1.1.). Yün elyafının elde edildiği koyun; ülkemizde çok yaygın olarak yetiştirilmektedir. “Koyunların yetiştirildiği alan ve sayı bakımından, Karaman yöresi ve koyunları başta gelmektedir. İç ve Doğu Anadolu bölgelerine yayılmış olan Karaman ırkı koyunlar “Ak Karaman” ve “Mor Karaman” olarak iki gruba ayrılırlar. İç Anadolu bölgesinde genellikle Ak Karaman koyunun yünleri kullanılır.”⁵³

Konya da keçe yapımı için genellikle yün kullanılmaktadır Fakat bundan başka yörede bulunan bazı aşiret ve Yörük obalarından sağlanan çeşitli vasıftaki elyaflarda keçe için kullanılmaktadır.“Deve tüyü, Deve balağı (Yavrusu) tüyü, kıl, Konya civarında bulunan Keçimuhsine ve Ulumuhsine köyleri ile Karaman yöresinden sağlanan, beyaz, kahverengi veya kızıl renkteki tiftik kullanılmaktadır. Bu hammaddeler keçecilikte tek başına kullanıldığı gibi, birbirlerinin karışımları da kullanılabilir.”⁵⁴

4.2. Keçe Yapımı İçin Yünün Hazırlanması:

Konya yöresinde genellikle koyunların kirkımı, bahar ve güz kirkım denilen zamanlarda Nisan, Temmuz-Ağustos aylarında iki kez yapılmaktadır. “Konya ’lı Keçe Ustaları Keçe yapımı için genellikle ikinci kirkım yünü tercih etmektedirler.”⁵⁵

⁵² A.g.k, 30.

⁵³ Reşit SÖNMEZ, Koyunculuk ve Yapağı

⁵⁴ Keçeci Mehmet Girgiç ile Görüşme, 01.03.2001, Konya.

⁵⁵ Keçeci Mehmet Girgiç ile Görüşme, 01.03.2001, Konya.

Keçe Atölyelerine veya ustalarına yün elyaf iki şekilde gelmektedir. Bunlardan birincisi, (atölye sahibinin yıkama yapacak gerekli donanıma sahip ise), yapağılar kirli bir halde gelir. İkincisi ise kırkımdan önce veya sonra temizlenen yünler kullanıma hazır bir halde getirilir. Yünler temizlenirken, kalitelerine (etek, bacak, sırt ve boyun yünleri) ve doğal renklerine (beyaz, kahverengi, siyah, kırmızı v.s.) bakılarak ayrıştırılır. Yünlerde bulunan pıtrak, pislik, diken gibi yabancı maddeler bir makas yardımı veya el ile temizlenir. Tüm bu ayrıştırma işlemleri, yünleri iyi tanıyan tecrübeli kişiler tarafından hızlı bir şekilde yapılmaktadır. Bu işlemlerin tümüne birden “yün ayıklaması” denilmektedir.

Renk ve kalitesine göre ayrılan bu yünler, ayrı ayrı çuvallara konular veya balyalanır (Resim 4.2.1.). Bir terazi yardımı ile ağırlıkları tartılarak, çuval veya balyaların üzerine, yünü getiren kişinin adı, istediği keçe türü ve yünün ağırlığı yazılır. Ayrıca çuvalın üzerine bir sipariş numarası verilir, aynı numara keçecinin defterine kayıt edilir ve müşteriye de üzerinde aynı sipariş numarası ve adı yazılı olan bir kartvizit veya kağıt verilir. Daha sonra müşteri keçesini bu kartvizit ile teslim alır. Çuvallara konulan yün, keçe yapılmayacaksa yün deposuna kaldırılır.

Keçe yapılacağı zaman, yün deposundan alınan yünler atölyenin bir kenarına getirilir çuval boşaltılır (Resim 4.2.2.). Daha sonra bu yünler **Ditme** işlemine tabi tutulur. Ditme işlemi yünlerin kabarması ve liflerinin ayrılması için eller vasıtası ile veya kol gücü ile çalış an yün tarağı denilen basit bir aletle yapılmaktadır. Daha sonra didilen bu yünlerin **Atma** işlemine geçilir. Yine yünün kabarması için yapılan bu işlem; geçmişte hallaç yayı (Çizim 4.2.1.) ve tokmağı (Çizim 4.2.2.) adı verilen bir aletle yapılmaktaydı insan gücü ile çalışan bu alet, günümüzde yerini hallaç makinesi (Resim 4.2.3.) denilen, elektrik enerjisi ile çalışan mekanik aletlere bırakmıştır. Hallaç yayında veya makinesinde işlem gören yünler, keçe kalıbına alınmak üzere hazır bir hale getirilmiştir.

4.3. Keçe Yapımı İçin Yünlerin Boyanması:

Keçe için hazırlanan yünler iki türlü boyanmaktadır; birincisi, yün elyafının direkt olarak istenilen renklere boyanması, (Resim 4.3.1.), (Resim 4.3.2.) ikincisi ise; daha önceden yapılan beyaz nakışlık keçelerin boyuna doğru, istenilen ende veya kalınlıkta, ince uzun şeritler kesilerek, bu şeritlerin boyanması işlemidir.

Boyama usulleri Konya'da genellikle çarşıdan alınan kimyasal boyalarla kendileri tarafından veya bu işi meslek edinen boyacılar tarafından boyanmakta iken; bugün Konya'da bazı Keçe ustaları,⁵⁶ dedelerinden öğrendikleri usullerle bitkisel boyama yapmaktadırlar.

Bu boyamalarda yine kimyasal veya tabii Mordan (boyanın yüne iyice sabitleşmesi için kullanılan yardımcı maddeler şap, tuz, saçıkıbrıs vs) lar kullanılarak boyama yapılmaktadır. Konya yöresi keçelerinde yünün doğal renklerinin kullanımının yanında, diğer renkler şu bitkilerle elde edilmektedir.

Renk	Elde edilen bitki
Kırmızı.....	Rubia Tinctorium (Kök Kırmızısı)
Lacivert-Mavi.....	İndigo Ferra Tinctoria (indigo)
Sarı.....	Muhabbet Çiçeği, Sütleğen
Yeşil.....	Cehri ve Sarı Rengin İndigo ile karışımı
Kahverengi.....	Ceviz Tetiri

4.4. Nakışlık Keçelerin ve Desenin Hasır Kalıp Üzerinde Hazırlanması

Nakışlık (Konya ağzı ile; Nahaşlık) keçeler, daha önceki keçe yapımından artan, kullanılmayacak yünlerden ve keçe yapımında işe yaramaz yünlerin karışımından yapılan keçelerdir. Bu keçeler aynen keçe yapma işleminde yapılan tüm

⁵⁶ Keçeci, Mehmet Girgiç ve Osman Özakar ile Görüşme, 03.03.2001, Konya.

işlemlere tabi tutulurlar. Fakat normal keçe gibi özen gösterilmezler. Nakışlık keçeler beyaz olarak yapılmışsa boyanması için boyacıya gönderilirler. Renkli yapılan keçeler veya boyatılan keçeler bir sonraki aşama olan deseninin hazırlanması işlemine kadar bir kenarda bekletilirler. (Resim 4.4.1.).

Desen hazırlanması işleminde ise; daha önceden hazırlanan nakışlık keçeleri, keçe ustası veya yardımcısı, bir makas (Resim 4.4.2.) yardımı ile oluşturulacak desenin tasarımına göre baklava, daire, ince uzun şerit, zikzak dişbudak vb. şekillerde keser ve hazırlarlar. (Resim 4.4.3.) Atölyede Nakışlık keçeler her zaman yeteri miktarda ve renkte hazır bulundurulmalıdır. Hazırlanan bu keçeler, yere serilen hasırın üzerine (Resim 4.4.4.) genellikle kenardan başlanarak ve hasırın kenarına 10-15 cm, baş tarafına ise 2 ayak boşluk bırakılarak desene göre döşenmeye başlanır. (Resim 4.4.5.) Desenin hasır üzerinde orantılı yerleştirilmesi için; eninde; ayak, parmak, veya karış ölçüleri, boyunda ise ayak ölçüsü ile hasırın üzerinde bulunan Kazal'lardan faydalanılarak hazırlanır. Nakış döşeme işini yapan kişiler, öncelikle bordürlerini hazırlarlar, daha sonra zeminin nakışını döşerler.

4.5. Keçelerin Boyutları:

Yapılacak olan keçenin boyutları iki şekilde belirlenmektedir: Birincisi, geleneksel boyutlardır, bunların en ve boyları karış, ayak, parmak gibi ölçülerle belirlenmektedir. Geleneksel keçe üretiminde en çok yapılan ve kullanılan, sergi (yaygı) keçesidir. Bunları daha çok konar-göçer aşiretler, Yörükler, çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşanlar sipariş etmekteydi, buna göre en çok tercih edilen boyutlar ve bunlara giden yün miktarları şöyledir.

En	Boy	Giden yün miktarı
150 cm	x 400 cm	± 17 kg
100 cm	x 200 cm	± 7 kg
100 cm	x 150 cm	± 5 kg
50 cm	x 50 cm	± 400 gr
40 cm	x 40 cm	± 350 gr
30 cm	x 30 cm	± 300 gr

Bu boyutların dışında, özel isteklerin bulunduğu boyutlar da vardır. Keçecilik sanatı, halk kullanımından toplumun diğer kesimlerine yayıldıkça, sanatçılar, ev dekorasyoncular, mimarlar, turistler, tüccarlar vb. müşteriler kendi istedikleri boyut ve tasarımları keçeci ustalarına sipariş vermektedirler. Bu boyutlar genellikle;

40x40	Minder
40x60	Paspas
90x140	Çeyrek
120x180	Seccade
0,80x300	Yolluk ve diğer özel istek boyutlar olabilmektedir.

4.6. Keçe Yapımında Kullanılan Araç-Gereçler:

Keçecilik yapılan atölyelerde kullanılan araç gereçler genellikle basit araç gereçlerdir. Günümüzde keçe atölyelerinde kullanılan araç gereçler şunlardır.

Bıçak: Keçe kesilirken ve keçenin kenarı düzeltilirken kullanılmaktadır.

Makas: Genellikle desenli keçelerin desenleri hazırlanırken nakışlık keçelerin kesiminde ve keçenin kenarının düzeltilmesinde kullanılır. (Çizim 4.6.1.)

Terazi (Kantar): Atölyeye gelen yünlerin tartılmasında kullanılır.

Boya kazanı ve Ocak: Boyama işleminde kullanılan, genellikle Alüminyum ve Bakır olan boyama kazanlarıdır. Bu kazanlar geçmişte üç ayak sayacı üzerinde

odun ateşinde ocakta kullanılırken, günümüzde modern tüp gaz ocaklarında kullanılmaktadır.

Boyalarda: Boyama işleminde kullanılan, çeşitli bitkisel veya kimyasal boyalar ile kullanılan yardımcı maddelerdir.

Hallaç Yay: Yünün hazırlaması aşamasında yünün kabartılması için, Atma işleminde kullanılır. Genellikle Dut veya Söğüt ağacından, yay şeklinde yapılır. Hayvan bağırsağından yapılmış kiriş ile iki ucu gerilir. Yay üzerinde yayı genişletmek için, kalp şeklinde bir yay aynası ve yayın kirişini tutan **Köstek** ismi verilen kısmı vardır. Ayrıca kirişin kopmaması için deriden Sağrılık veya yayın kirişine ses veren **Lâma-Nâme** vardır.⁵⁷ Bu aleti kullanarak çalışan kişilere de **Hallaç** denmektedir. (Resim 4.6.1.)

Hallaç Tokmağı: Yünün atılmasında, Yay'a hareket veren ceviz ya da şimşir ağacından yapılan bir alettir.

Çubuk (çıbık, sepki-sepke, çırpı-çirpi): Hasır kalıp üzerine yünün düzgün ve eşit miktarda atılıp yayılmasında kullanılır. Genellikle Vişne, Kavak, Kızıl çam⁵⁸ veya Ayva Ağacı⁵⁹ nın dallarından yapılır. Yapılışı ise şöyledir; Ayva veya diğer ağaçların dalları yeni sürgün, ince ve düzgün bir halde iken kesilir, kabukları soyulur ve deste haline getirilir (Resim 4.6.2.) ve kurumaya (deste halinde kurutulmazsa dallar eğilebilir) bırakılır. Dallar kuruduktan sonra, 5-6 tanesi alınır, sapları bir araya getirilir, her birinin uçları, üzerinde delikleri bulunan "Eşsek" denilen bir düzenekten geçirilerek sapları bir ip veya deri parçası ile dolanarak bağlanır.⁶⁰ (Çizim 4.6.2.), (Resim 4.6.3.)

⁵⁷ Bkz. (37), GÜRÇAY, 27.

⁵⁸ Bkz. (25), TAVASLI, 90.

⁵⁹ Keçeci Mehmet Girgiç ile Görüşme, 01.03.2001, Konya..

⁶⁰ Bkz. (37). GÜRÇAY, 27

Süpürge (Saçki-Saçkı): Keçe yapılırken, hasırın üzerine saçılan yünlere suyu eşit olarak serpmek için kullanılan süpürge otu veya süpürge çalısından yapılan bir araçtır.

İbrik: Hasır kalıp üzerinde, süpürgeye veya hasıra su dökmek için kullanılan ve genellikle içinde ılık su bulunan bakır, alüminyum veya plastik su kaplarıdır. (Çizim 4.6.3.)

Tepme Bastonu: Keçenin geleneksel üretiminde, hamamda veya atölyede ayakta tepilirken, tepen kişinin yorulmaması için dayandığı ve güç aldığı, ağaçtan yapılmış âsâ şeklinde bir sopadır.

Hasır Kalıp: Desenli veya desensiz keçelerin yapımında kullanılan ve değişik boyutları bulunan hasır kalıplardır. (Resim 4.6.4.) Keçe yapımında kullanılan en önemli araçtır. Konya'da kullanılan hasır kalıplar; Afyon ve Akşehir'de bulunan Eber ve Akşehir göllerinden sağlanan kamışların (sazların) özünden (erkeğinden) yapılmaktadır.(Resim 4.6.5.) Bu kamışların enine doğru birbirine paralel olarak, boyuna doğru kıl, pamuk veya naylon iplik ile bir alttan, bir üstten geçirilerek bağlanmasıyla hasır kalıp meydana getirilir. Bu işlem daha çok kadınlar tarafından yapılmaktadır. Hasır kalıp, ortalama 45 kg ham, 18-20 kg net kamıştan yapılmaktadır. Keçe Atölyelerinde, bir hasır kalıp ile düzenli ve seri çalışılırsa, hasır kalıbın dayanıklılık süresi 6-8 ay olduğu için muhakkak yedek bir hasır kalıp bulundurulmuştur.⁶¹

Kalıp deş (Kalıp geç, hasır çulu, Peş⁶²): Hasır kalıbın tepme makinesinden ve ayakta tepilirken daha az yıpranması için, hasırın dövüldükten sonra tepme makinesine gelecek kısmına yani kalıbın bitim başında 1,5 metrelik Kaput, Amerikan bezi veya Branda'nın hasırın arkasına dikilmiş halidir.

⁶¹ Keçeci Ramazan ve Yakup Yüncü ile Görüşme 27.02.2001. Akşehir.

⁶² Keçeci Mehmet Girgiç ile Görüşme 03.03.2001 Konya.

Kalıp ipi (Bağlama ipleri): Tepme veya pişirme aşamasında hasırın açılmasını önlemek için sarılan ve bir uçları düğümlü olan, kendir, naylon veya pamuk ipleridir. (Resim 4.6.6.).

Kalıp Sırığı: 2 metre boyunda, 10 cm çapında yapılmış düz bir sıırıktır. Keçe bunun üzerine sarılır.

Sabun: Yünün keçeleşmesini hızlandırmak için, tepme ve pişirme işlemleri sırasında kullanılır. Zeytinyağı ve doğal sabunlar en elverişli sabunlardır.

Rende: Sabunları rendelemek için kullanılır.

Yün Tarama Makinesi: Elektrik gücü ile çalışan, çok telli silindirik bir düzenektir. Yünler baş taraftan verildikten sonra bu düzenekte temizlenerek ve taranarak ayrıştırılırlar. (Resim 4.6.7.).

Tepme Makinesi: Geçmişte el ve ayak ile yapılan tepme işlemini, günümüzde alt ve üst baskı panelleri arasına keçe kalıbını yerleştirilerek, bir saatte kaç vuruş ve devir olacağı üst ve yan burgularından ayarlanabilen, kendi ekseni etrafında döndürülerek, keçe kalıbının bu dönme hareketlerine uygun olarak baskı panelleri içerisinde dönerken tepilmesi ile yünün keçeleşmesine yarayan bir makinedir. (Resim 4.6.8.).

Pişirme Makinesi ve Buhar kazanı: Tepme işleminden sonra, keçenin pişirilmesi denilen, sıcak su, sabun ve buhar ile yeniden tepildiği makinedir. Bu makinede de alt ve üst baskı panelleri arasına yerleştirilen keçe kalıba, yanlarda bulunan küçük buhar ve su kanalları vasıtası ile su ve buhar verilir. Bu kanalların bağlı bulunduğu buhar kazanı ise atölyenin bir kenarında devamlı olarak hazır bir vaziyette bulundurulur. (Resim 4.6.9,10,11,12,13).

Bu araç ve gereçlerin yanında, keçecilerin siparişlerini kaydettikleri, defter, kalem, küçük alet ve edevatların konulduğu tahta dolaplar, keçelerin asıldığı ip ve

sırıklar, yapılacak sikkeler için çeşitli kalıplar (Resim 4.6.14.) kepeneklerin asılması için kepenek sırıkları (Resim 4.6.15.) vb. araç gereçlerde keçecilikte kullanılmaktadır.

4.7. Keçenin Yapılışı:

Hasır kalıp üzerine yapılan desenden sonra keçenin yapımı için diğer aşamalara geçilir. Bunlar;

4.7.1. Yün Saçma ve Hasır Sarma Aşamaları:

Hallaçtan veya yün tarama makinesinden getirilen yünler hasır kalıp üzerinde döşenen desenlerin üzerine çıbık yardımı ile yavaş yavaş, acele edilmeden saçılmaya başlanır.(Resim 4.7.1.1.) **Saçma (Saçkı)** işlemi kalıbın uçlarından ortaya ortaya doğru yapılır. İlk saçma işleminden sonra, hasırın üzerindeki desen tamamen gözükmeye başlar.(Resim 4.7.1.2.) İlk saçıntı yapıldıktan sonra kenarlarda bulunan fazla yünler iç kısma çekilir. Daha sonra süpürge yardımı ile, yünlerin üzerine bir miktar su serpilir (150cmx400cm boyutları için yaklaşık 2 lt su verilir). Daha sonra ise, ikinci bölüme ara yünü (keçenin ortasına konulan dolgu yünü) yine çıbık ile saçılır , kenarları yeniden düzeltilir ve çıbıkla bastırılır. Bu bölümde de yaklaşık 4 lt su (2 ibrik su) yünün üzerine saçılır. (Bu bölümdeki yünler arada kalacağı için kalitesi düşük yünler de kullanılarak keçenin maliyeti düşürülebilir.) Bu işlemlerden sonra üçüncü son bölüm olan **yüzlük** denilen yün saçılarak su serpilir. Kalıbın üzerindeki yün alt ve üst basları bastırılır sonra çubukla kabarıklıkları dağıtılarak düzeltilir. Bu işleme **çubuklama** denilmektedir.

Kalıp artık sarma aşamasına gelmiştir. Kalıp sondan başa doğru, nakışlık tarafından, **kalıp deş** (peş, kalıp geç) üzerinde kalacak şekilde en az üç kişi tarafından yavaş yavaş dürülmeye başlanır. (Bkz. Resim 4.6.4.) Dürülme veya sarma işlemi her iki yandan da eşit şekilde yapılmalıdır. Kalıp sarıldıktan sonra iyice sıkışması için 4-5 baş dönülerek sıkıştırılır.

Kalıp, bağlama ipi ile “keçeci düğümü” (Bkz. Resim 4.6.6.) denilen bir düğümlenme şekli ile (bir ucu büyük düğümlü olan ipin, keçeye sarılırken diğer uca bulunan yarım ilmeğe geçirilerek sıkıştırılması) bağlanarak, dürü keçe tepme makinesine getirilir.

4.7.2. Tepme Aşaması:

Dürüsü (sarılması) yapılan keçe kalıbı tepme makinesine bağlanır. Tepme makinesinde 1 saat tepilir. Daha sonra kalıp makineden alınır ve açılır. Keçe bu aşamada kaba bir haldedir. Keçe, kalıbın üzerinde ters yüz edilir ve kenarları **kapaklanır** (kenarları dıştan içe doğru bükülerek düzeltilir). Keçenin üzerine tekrar bir tas ile 2 lt su, süpürge ile saçılır; keçe kalıbın üzerinde iken kalıp yeniden dürülerek pişirme makinesine götürülür. Bu bir saatlik tepme sonucunda keçe istenildiği gibi olmamışsa tepme makinesine tekrar bağlanarak 1 saat daha tepilebilir. (Bkz. Resim 4.6.8.).

Kalıbın üzerine yün saçılıp dürüldükten sonra ayakta, geleneksel usulde tepilmesi ise şöyledir; dürüsü yapılan keçe atölyede 1 saat kadar ayakta, atölyenin bir tarafından diğer tarafına doğru, dürü ayaklarla vura vura en az 4 kişi tarafından tepilir, bu işlemden sonra 30 dk mola verilir ki, yüne verilen su keçe tarafından iyice emilmesi sağlanır, daha sonra 45 dk daha ayakta tepilir. Bu son tepme işleminin son 10 dakikasında tepilen keçeden, keçenin oluşması ile alakalı “kütürtü” sesleri geliyorsa keçe oluşmuş demektir ve bu noktada tepme işlemi tamamlanmıştır.

Tepme işlemi tamamlandıktan sonra, kalıp açılır, keçe ters çevrilir ve kenarları bir bıçak veya makas ile 3 cm kadar kesilip, düzeltildikten sonra kalıp yeniden sarılarak bağlanır ve hamamda pişirme işlemi için bir kenarda bekletilir. Keçe bu aşamada ham keçe halindedir.

4.7.3. Pişirme Aşaması:

Ham halde bulunan keçenin tam bir keçe olabilmesi için pişirilmesi gerekmektedir. Pişirme işlemi sabunlu ve sabunsuz su kullanılarak ya pişirme makinesinde ya da insan gücü ile çalışılan hamamda veya atölyede yapılır. “Kullanılan sabun miktarı, pişirilecek keçenin ağırlığına bağlı olarak hamamdaki pişirmede, yünün ağırlığının % 3’ü kadar, atölyedeki pişirmede ise % 10’u kadardır.”⁶³

Tepme makinesinden çıkan keçe kalıbı, pişirme makinesinin bulunduğu yere getirilir ve bir masanın üzerine keçe çıkarılarak açılır. Bu masanın üzerinde ustalar, keçeyle sabunlu su serperler, keçenin kenarları ve başları sabun ile sabunlanır (Resim 4.7.3.1.) ve el ile yayılır, düzeltilir ve ovuşturulur. Bu işlem bir kaç kez tekrar edildikten sonra keçe yalın olarak dürülür ve pişirme makinesine konulur. Pişirme makinesinde yanda ve üstte baskı panelleri bulunduğu için aynen tepme makinesinde olduğu gibi keçe, bu makinede de yuvarlanılarak ve baskıya tabi tutularak pişirilmektedir. (Resim 4.7.3.2.) Pişirme makinelerinde, buhar kazanına bağlı bulunan ve keçeyle devamlı sıcak su veren kanallar bulunmaktadır. Bu kanallar sayesinde pişirme sırasında keçeyle devamlı sıcak su verilerek iyice pişirilmesi sağlanmaktadır. Keçenin bu makinede pişirme süresi kışın 4-5 saat, yazın ise 2-3 saattir. Keçe istenilen standartlara gelinceye kadar bu işlemler yapılarak devam edilir.

Keçenin geleneksel usulde hamamda pişirilmesi ise şöyledir: Bir gün öncesinden hazırlanan ham keçe sabahın erken saatlerinde, genellikle sabah namazından sonra hamama götürülür. Keçe, hamamda taş kemer veya keçelik denilen yere göbek hizasında konulur. Keçe dürüsü göbeğe degecek şekilde hizalanır ve kendi ekseninde yuvarlanarak ve döndürülerek keçe pişirmeye başlanır. Bu

⁶³ F.Kaya, N. GÜRTANIN (1978) Tepme Keçeler Üzerinde Kimi Fiziksel ve Kimi Kimyasal Araştırmalar

aşamada desen keçenin iç kısmında kalacak şekilde **3 dürüm** çalışılır. 1. dürümde **tıglama** (Resim 4.7.3.3.) (keçenin bilek ve dirsek arasında tepilmesi işlemi) yapılır. Keçenin baş tarafı açılır ve sıcak sabun ile sabunlanır. 2. dürümde yine tıglama yapılarak desen keçe ters yüz edilir. Başları ve kenarları yeniden sabunlanarak 3.dürüm tıglaması yapılır, keçe yeniden ters yüz edilerek ilk halini alır. Daha sonra keçe açılır ve uçtan uca ikiye katlanarak kenarları kalın bir ip ile teyellenir ve elde pişirme (**sürtme**) işlemi başlar. (Resim 4.7.3.4.) Bu işlemde 12 dürüm çevirme yapılır. Bu 12 dürümün 4'ü **tepe üstü sürtme**, 4'ü **boy' dan sürtme**, 2'si **en' den sürtme** ve son ikisi de **enine sıkı sürtmedir**. Daha sonra teyellenen ipler sökülür ve çift kat (desenli ve desensiz tarafı) **8 dürüm** çalışılır. Bunun ilk ikisinde ağız tıglama çalışması yapılır, diğer yarısı döndürülür, iki dürüm yapılır, sonra desen dış tarafta kalacak şekilde yine aynı işlem yapılarak 4 dürüme ulaşılır. Tüm bu işlemlerin aynısı diğer taraf için de yapılarak 8.dürüme ulaşılır. Keçe, dirseklerde iyice sıkıştırılarak (Resim 4.7.3.5.) 1 dürüm daha tepilir ve kemerden, hamamın ortasında bulunan dinlenme bölümüne indirilir, 4-5 baş dönülerek **dizleme** (Resim 4.7.3.6.) (diz ile vurarak tepme) yapılarak sıkıştırılır. Ondan sonra 3-4 baş ayakla tepilir, bu tepme işlemi 1-1,5 saat aralıksız devam eder, bu arada 4-5 başta bir desen iç dış edilir. Tüm bu dürüm ve iç dış etmelerde keçenin kenarları ve baş kısımları sürekli sıcak su ile sabunlanarak tepilmelidir.

Son bitim dürümü ise: kecevi kemer üzerine alıp dirsekleme yapılarak,

bekletilir. (Resim 4.7.4.1.) Bu işleme Konya’da “Keçenin kılını yemesi” tabiri kullanılmaktadır. İkinci gün keçe rulosu yere açılır ve bakılır, düzeltilmesi gereken yerleri varsa düzeltilir, kenar kesimleri ve gönyesi düzeltilerek, yazın 2-3 gün, kışın 5-6 gün kadar kurumaya bırakılır. Kuruyan keçenin son kontrolü yapılır ve keçeliğe asılarak müşteri için veya siparişi veren kişi için hazır bir vaziyette bekletilir. (Resim 4.7.4.2.).

Konya’da geleneksel keçe üretiminde haftalık çalışma programları vardır. Bunlar gelenek haline gelmiş bir çalışma düzenidir. “Pazartesi; keçe için hazırlık yapılır, yünler hazırlanır, hasıra desenler döşenir, nakışlık keçeler hazırlanır, yün saçılır ve ilk tepmesi yapılırdı. Salı günü; keçenin hamamda pişirilmesi günüdür, keçenin hamamdan çıkarılmadığı gün çalışılmış sayılmaz. Çarşamba günü keçenin son işlemleri yapılarak, diğer günün yeni bir keçesi için hazırlıklara geçilerek bu çalışma devam ederdi. Keçe dükkanının sahibi işçilerine Pazartesi (hazırlık yapıldığı için) için para ödemez, Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma ve Cumartesi günü için yevmiye cinsinden parasını ödemekteydi. Pazar günleri ve bayram günleri tatil olarak geçirirlerdi”⁶⁴

4.8. Keçelerde kullanılan motifler ve özellikleri:

Konya yöresinde yapılan keçelerde genellikle kırmızı, mavi, beyaz, kahverengi, siyah ve az miktarda yeşil, mor, sarı gibi renkler kullanılmaktadır. süslemeler veya nakış döşemeler genellikle beyaz, siyah ve kırmızı tonlardaki keçeler üzerinde görülmektedir. (Resim 4.8.1,2,3).

Konya’da geçmişte pek çok keçe, motifleri ile anılıp söylenmekte ve sayıları 40-50’yi bulmakta iken bugün sadece bir kaç isimli desen kalmış olup bunların çeşitli versiyonları yapılmaktadır. Bu keçeler de ise her usta kendinden bir şeyler katarak çalıştıkları için motifler tek başlarına ayrı isimlendirilmekte, bir araya

⁶⁴ Keçeci Mehmet Girgiç ile Görüşme, 01.03.2001 Konya

gelerek oluşturulduklarında da farklı olarak isimlendirilmektedir. bunun için aynı desen, ayrı anlamlar ifade ederek, iki ayrı ustadan farklı şekilde çıkmış olabilir.

Motifler aynı keçede bir bütün olarak kullanıldığında **deve boynu, mezar taşı, satranç, güneş tam göbek, güneş yarım göbek, güneş ve üç göbek (üç göbekli güneş), satranç, demir pencere ve sille yalağı** gibi isimlerle anılırlar. Bu desenlerden, ustalık isteyen bir çalışma sonucunda meydana getirilen **“Sille yalağı”** deseni Konya’ lı zengin aileler için yapılmakta iken diğer desenler toplumun ekonomik gücüne orantılı olarak yapılmaktaydı.

Keçenin üzerinde bulunan nakışlardaki motifler ise ayrı ayrı şöyle isimlendirilmektedir.

Sığır Sidiği: İki düz çizgi arasında yer alan birbirine paralel kesik üçgenlerin düz ve zikzaklar çizerek devam eden bir motiftir genellikle bordürde kullanılır (Çizim 4.8.1.).

Kirtiş (oyma): Zikzak şeklinde olup en dış kemer bordürlerde ve iç tarafta da ana motiflerin etrafında kullanılır.(Çizim 4.8.2.).

Yıldız: 5-6 baklava dilimden oluşmuş yıldız motiftir. Bunun üçlü, beşli veya daha fazla baklava dilimli motiflerde vardır. (Çizim 4.8.3,3a)

Su: İki düz çizgi arasında yumuşak hareketlerle giden zikzak motiftir. Kenarın iç kısmında ve desen içinde çeşitli yerlerde kullanılır. (Çizim 4.8.4.)

Deve gözü: İçi renkli parçalarla doldurulmuş göze benzeyen bir motiftir (Çizim 4.8.5.)

Zincir: Yumuşak ve keskin çizgilerle hareketlenen zikzak motifinin birbiri içinden geçmesinden oluşur. (Çizim 4.8.6.6a.)

Fitil: Damla motifinin uzunlamasına ucunun sivriltilmiş ve yanları yuvarlatılmış bir halde oluşturulan bir motiftir. (Çizim 4.8.7.)

Dal: Zikzak veya spiral bir halde bulunan kıvrımlı dala benzeyen bir motiftir.

Nalça: Hilal şeklinde bir motiftir. (Çizim 4.8.8.)

Demir Pencere: Yıldız ve Mındık motiflerinin baklava dilimi şeklindeki motifin uçlarına ve ortasına simetrik yerleştirilmesiyle oluşmuş bir motiftir. (Çizim 4.8.9.)

Kaz ayağı: Bir çok dokumada el sanatlarında kullanılan bir motif aynı zamanda im (işaret) özelliği taşımaktadır. Kaz ayağına benzediği için böyle isimlendirilir. (Çizim 4.8.10.)

Badem (şal motifi): Dışta kirtiş, iç tarafta ise mındık motifi ile doldurulan büyük damla şeklinde bademe benzeyen bir motiftir. (Çizim 4.8.11.)

Pervaz: Ortasında mındık bulunan üçgen şeklindedir. En dışta kirtiş motifi yer almaktadır. (Çizim 4.8.12.)

Mındık: Kare formunda bir motiftir genellikle diğer bir motifin içinin doldurulmasında kullanılır. (Çizim 4.8.13.)

Kafes: 45°'lik açılarla düz çizgilerin birbiri içinde geçerek oluşturduğu baklava dilimli motiftir. (Çizim 4.8.14.)

İç, Dış ve Orta Çerçeve: Desendeki motiflerin içinde, dışında veya ortasında bulunur. Genellikle kirtiş, su, yıldız, sığır sidiği gibi motiflerin çeşitli şekillerde birleşimlerinden meydana gelmektedirler. (Çizim 4.8.15,16,17).

Güneş Göbek: Dairesel bir alan içerisinde, merkezden çevresine dağılan ve birbirine paralel gelen su motifleri ile ayrılan, bu motiflerin üzerinde de bu dairese alanı çevreleyerek takip eden kazayağı motifleri ve uçlarında ise yine beşli yıldız motifleri bulunan motif grubunun hepsine birden güneşe benzediği için güneş göbek denilmektedir. Bu motifin keçe üzerinde üçlü, beşli, yarım güneş göbek çeşitleri vardır. (Çizim 4.8.18.).

Ayı Kulağı: Daha çok Konya'nın Akşehir İlçesinde yapılan keçelerde görülen bir motiftir. (Çizim 4.8.19.).

Koyun Gözü: Konya-Akşehir bölgesindeki Keçelerin zeminlerinde kullanılmaktadır (Çizim 4.8.20).

Söğüt Dalı: Yumuşak çizgilerle hareketli ve söğüt dalına benzeyen bir motiftir. Bordürlerin bezenmesinde kullanılır (Çizim 4.8.21).

Saz : Keçelerin zemin süslemelerinde kullanılır (Çizim 4.8.22).

5. KEÇELERİN KULLANIM ALANLARI VE ÇEŞİTLERİ

Tarih boyunca birçok keçe üretilmiş ve bu keçelerden yapılan birçok kullanım eşyası yapılmıştır. Bu keçelerin kullanım alanları, bazen ihtiyaçtan, bazen sanatsal düşünceden, bazen de ekonomik olgulardan belirlenmiştir. Kullanıldığı tespit edilen keçe türlerinden bazıları şunlardır:

5.1. Kullanıldığı Yere Göre Keçe Çeşitleri:

Sergi Keçesi (Yaygı Keçesi): En çok kullanılan keçe çeşididir. Nakışlı, aplikeli ve işlemeli türden yapılan örnekleri vardır. Esnaf arasında bu keçenin desenli olanına “benli keçe” denmektedir. Daha çok evlerde, çadır, alacık veya topak evlerde, yere serilerek kullanılan, desenli ve değişik boyutlarda olan keçelerdir. Üzerinde bulunan her bezemenin bir adı vardır. Anadolu’da, Konya’da evlerde daha çok halı gibi kullanılan ve yer döşemesi olanlarla sedire örtülen cinsleri vardır. (Resim 5.1.1,2.).

Çadır Keçesi: Çadırların (Alacık, topak ev) üst ve yan örtülerinde, kapı girişlerinde, taban döşemesinde, yüklüklerde kullanılan keçelerdir.

Yük Keçesi: Kenar göçer toplumlarda, oba veya aşiret sürekli hareket halindedir. Bunlar bir yerden bir yere göç ederken develerin üzerinde bulunan eşyalarının, güneşten, soğuktan, yağmurdan ve pislikten etkilenmemeleri için bunların üzerine örttükleri keçelerdir. Gelin çeyizleri de bu cins keçelere sarılmaktadır.

At Keçesi: At eyerinin veya Eşek semerinin altına hayvanın sırtına konulan keçedir. Hayvanın soğuktan etkilenmesini ve terini almak için kullanılır.

Eyer Keçesi: Eyerin üzerine geçirilen ve atın sağrısını örten çoğunlukla saraçlı, desenli veya desensiz keçelerdir.

Havut (Deve) Keçesi: Develerin semerlerinin altına konan keçelerdir.

Semer veya Palan Keçesi: Yük hayvanlarının semer veya palanlarında kullanılan genellikle desensiz ve saraçlı keçelerdir.

Sedir veya Ev Keçesi: Sedirlere serilmek üzere, ince ve uzun olarak yapılan nakışlı veya düz, tiftikli veya tiftiksiz keçelerdir.

Yolluk Keçe: Evlerin holleri için yapılmış ince ve uzun keçelerdir. (Resim 5.1.3.)

Namazlık (Seccade) Keçeler: Camii ve evlerde namaz kılmak için kullanılır. Ön tarafında mihraplı desenler veya işlemler vardır. (Resim 5.1.4.).

Yatak Keçesi: Kışın soğuk havalarda, yatak altına serilen, ayrıca bazı sağlık sorunlarının giderilmesi için yatak üstünde çarşaf altına serilen keçelerdir.

Minder Keçesi: Ocak başlarında veya yerde döşek cinsinden kullanılan kare formunda desenli, desensiz keçelerdir. (Resim 5.1.5.).

Sargı Kundak, Beşik Keçesi: Bebeklerin sıcak ve soğuğa karşı korunmaları için, bebeklerin sırta sarıldıklarında kundaklanması için ve beşik örtülerin de kullanılması için yapılmış keçelerdir. (Resim 5.1.6.).

Süt Keçesi: Sağılan sütün, sıcak durması ve fermantasyonunun sağlanması için süt kabının üstüne örtülen keçelerdir.

İdol Töz Keçe Heykelcik: Türk boylarında, atalarına saygı için yapılan küçük keçe heykelciklerdir. Hun Kurganlarında bulunmuştur.

Kar Keçesi: Özellikle yazın sıcak günlerinde, karın erimemesi için kullanılan keçe örtülerdir.

Ter Keçesi (Teğetli, Teyelti, Haşa): At, Eşek, Beygir veya Devenin semer veya palanının sırtına vurmaması ve yara yapmaması için ayrıca hayvanın terini alması için kullanılan keçe parçasıdır.

Koşum Keçeleri: Saraçlar tarafından, koşum takımlarına konan keçelerdir. Bunlar yular, At - Eşek başlıkları, Eşek Götlüğü denen semer veya palanın eşeğin arka tarafına bağlantısını yapan takımlara konan keçelerdir.

Tablo Keçeler: Çağdaş sanatlarda, resim veya sanatsal çalışmalar yapılan keçelerdir. (Resim 5.1.7,8,9).

Dayanma Keçesi: Duvar örtüsü olarak desenli veya resimli yapılan keçelerdir. Sedir de veya yerde oturan kişinin duvara yaslanacağından dolayı sırtını soğuktan korumak için yapılan keçelerdir.

Ayakkabı Keçesi: Ayakkabıların içine konmaktadır. Ayakları soğuktan korur. "Ayakkabı Sobası"da denilmektedir.

Kapı Keçeleri: Soğukun kapıdan girmesini önlemek için, kapı kenarlarına ve çadır girişlerine konan keçelerdir.

Yorgan ve Yastık Keçeleri: Yorgan ve yastık içine konan keçelerdir.

Paspas Keçesi: Kapı önlerinde ayakkabıların çamurunu ve tozunu alması için kullanılan keçelerdir.

Matara Kılıfı: Suyu soğuk tutmak için mataranın dışına dikilen ince keçe koruyuculardır. Eskiden Askeriye için üretilmekteydi.

Tandır Keçesi: Tandırın çabuk soğumaması için üzerine örtülen keçelerdir.

Kıbrız Keçesi: Çok ince elbiselik keçelerdir.

Torba ve Heybe: Genellikle, erzak ve eşya koymak amacıyla kullanılan keçelerdir.

Turluk Keçe Saçaklar: Anadolu'da Türkmenler, Orta Asya'da Türkler tarafından kullanılan çadırların ve taşınabilir evlerin üstünü örtmek için kullanılan saçaklı keçelerdir.

Yamç: Süvarilerin, yağmurda giydikleri başlıklı pelerin şeklinde ince keçelerdir.

Dolak Keçesi: Ayaklara ve dizlere sarılan, soğuktan korunmak ve romatizma hastalıklarının tedavisinde kullanılan keçelerdir.

Kenar Keçeleri: Deve çuvallarının, Devenin semerine iyi oturması için, yer yaygılarında da yaygının baş taraflarının eskimemesi için konan küçük keçe parçalarıdır.

Makat Keçesi: Ensiz ve uzun olarak yapılan, üzerine oturtmak için kullanılan keçelerdir.

Sırmak (Dikişli Keçe): Değişik renkteki keçelerin birbirine uygun olarak kesilmesi ve applike tekniği ile dikilmesi yoluyla oluşturulan renkli keçelerdir.

Top Keçeler: Renkli-renksiz, desenli-desensiz olarak yapılırlar, saraçlar ve semerciler kullanırlar.

Bu keçe türlerinin yanı sıra sanayi de kullanılan bazı keçe türleri de şunlardır.

Karine Keçesi: Gemilerin karinesine kaplanan, bakırın altına konan kaba keçe.

Mazot Filtre Keçesi:

Yağ Keçeleri:

Nikelaj Parlatma Keçeleri:

Yalıtım Keçeleri: (Binaların, otomobillerin ve Beyaz Eşyaların yalıtımı için kullanılır.

Tapa Keçeleri: (Barut, fişek ve Top Mermisinde kullanılır),

Dokuma Sanayiinde kullanılan Silindirik keçeler:

Halı ve Kilimlerin kaymaması için, altına konan sanayi keçeleri:

Giyim Sanayinde kullanılan Keçeler.

Cila Keçesi

Ütü masasında kullanılan ütü keçeleridir.

Günümüzde hediyelik veya turistik eşyalarda da keçe kullanılmaya başlanmış ve bu bir sektör haline almıştır. Bugün keçeden yapılan birçok hediyelik ve turistik eşyalar bulunmaktadır. Bunlar; **çanta, torba, heybe, saç bandı, kemer, cüzdan, eldiven, terlik nazarlık, patik, paspas, servis altı, minder, bardak altı proje kutusu veya ney kutusu, şapka, küçük külah ve sikkeler vs.** (Resim 5.1.10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20).

5.2. Giyim Kuşamlarda Kullanılan Keçe Eşyalar:

Arakıye; Beyaz yün, tiftik veya deve tüyünden yapılarak genellikle evde giyilen bir çeşit keçe külahtır. Arakıyeler Bursa ve Konya'daki atölyelerde yapılmaktaydı⁶⁵. (Resim 5.2.1.).

⁶⁵ Bkz. (37), GÜRÇAY, 27.

Börk (Bürk): Yeni çerilere mahsus beyaz keçeden veya çuhadan yapılarak giyilen başlıktır. “Üsküf” adı da verilen Yeniçeri Börk’ü, Yeniçerilerin merasim başlığı idi, günlük hayatlarında ise keçe külah giyerlerdi⁶⁶. (Resim 5.2.2.).

Şubara: Yeniçeriler tarafından giyilen bir çeşit keçe külah⁶⁷

Kepenek: Kışın çobanların giydikleri omuzda taşınan ve başlıklı cinsleri olan kolsuz pelerin şeklinde bir giyim eşyasıdır. Kepenekler büyüklüklerine göre numaralandırılır. En büyük 10 numara, ortancası 8 numaradır. 8 numara kepeneye 4-4,5 kg yün gitmektedir⁶⁸. Dikişli dikişsiz çeşitleri vardır. (Resim 5.2.3,4,5).

Kuka: Yeniçeri serpuşlarından biridir (Resim 5.2.6.) Keçeden imal edilmiştir⁶⁹.

Külah: Çeşitli şekillerde imal edilmiş yalnızca erkekler ve askerler tarafından giyilmiş, keçeden imal edilmiş başlıktır⁷⁰. Toplumun bir çok kesiminde farklı şekillerde külah giyildiği görülmüştür.

Levend Külahı: Gemi leventlerinin giydiği kırmızı keçe külahın adıdır⁷¹

Kalabak: İstiklal harbinde askerlerin başına giydikleri keçeden mamul bir çeşit Serpuştur⁷²

Sikke: Mevlevi dervişlerinin giydiği, deve tüyü rengindeki keçe külahın adıdır⁷³. Mevlevi tarikatına mensup kimselerin başlarına giydikleri özel bir külahtır. Sikke adı sadece Mevleviliğe has bir terimdir⁷⁴.

⁶⁶ Bkz. (17), KOÇU, 14

⁶⁷ Bkz. (17), KOÇU, 45

⁶⁸ Bkz. (37), GÜRÇAY, 26

⁶⁹ Bkz. (17), KOÇU, 158

⁷⁰ Bkz. (17), KOÇU, 162

⁷¹ Bkz. (17), KOÇU, 168

⁷² Bkz. (37), GÜRÇAY, 26

⁷³ Bkz. (17), KOÇU, 205

⁷⁴ Mehmet ÖNDER, *Mevlevi Giyimleri*, 78

Bugün Konya'da Mevlana Müzesinde, Mevlana'nın bu soydan gelen bazı erkek Mevlevi'lerin kabirlerinin başında, kendilerine izafe edilen sikke'ler sivri ve konik bir şekilde olduğu halde son zamanlarda yapılanlar silindiriktir. Yapılışı ise şöyledir;

Sikke yapılırken de, aynen keçe yapılırken uygulanan işlemler sırasıyla yapılmalıdır. Sikkelerin hammaddesi tiftiktir. Tiftik bulunamaz ise kuzu yünü kullanılmalıdır. Tiftik (2 m x 7 m) hazır kalıbın üzerine 9 sikkelik (18 parça için) 3600 gr tiftik saçıldıktan sonra süpürge ile 3 lt kadar su saçılır. Kalıp dürülür ve tepme makinesinde yaklaşık 2 saat tepilir. Tepme işleminden sonra, kalıptan çıkarılan sikkelik keçeler yere serilir ve her bir sikkelik keçe diğeriyle çiftlenir. Çiftlendikten sonra oval bir biçimde kesilir. Üstte bulunan keçe **kapaklama** denilen yöntemle el ile yolma yapılarak, keçede bir katman oluşturulur ve arası açılır. Altta keçe, bu üstte açılan katmana yerleştirilerek arasına geçirilir. Daha sonra pişirmeye götürülür. Pişirme işlemi sabunlu sıcak su ve el ile hamur yoğurur gibi ovalanarak yapılmalıdır. (Resim 5.2.7,8). Pişirme işlemi bittikten sonra, keçe sikke kalıbına çekilir. Sikke kalıbı; yapılacak sikkenin formuna uygun olarak, giyecek kişinin baş ölçüsü (çapı) alınarak numaralandırılan, ortasından dikey olarak kesilmiş bulunan ve iki eşit parçadan oluşan, odundan yapılan kalıplardır. Kalıba çekilen sikkelik keçe kalıbın formunu alır. Sikke kalıpta iken el ile, yine sıcak su ve sabun yardımı ile ovalanarak tekrar pişirilir ve düzeltilir. Düzeltildikten sonra kurumaya bırakılır. Kuruma süresi 2 gündür. Kuruduktan sonra kalıpta bulunan sikkeyi çıkarmak için kalıbın bir parçası gevşetilerek çıkarılırsa, sikke daha düzgün olur. Kalıptan çıkartılan sikke, bir sopanın ucuna bağlanan pamuk ve ispirto ile tütsülenir ve üzerinde bulunan fazla tüyler yakılarak ütülür. Daha sonra kullanıma sunulur⁷⁵. (Resim 5.2.9,10).

Sikke Mevleviliğin bir sembolü olmuş ve önemli bir yer verilmiştir. Sikke giymek, onu baştan çıkarmamak Mevleviliğin adâp ve erkanından sayılmaktaydı. (Resim 5.2.11). Mevlevi geleneğine göre sikke giymeğe hak kazanmış Mevlevilere,

⁷⁵ Keçeci Recep Tekkalan ile Görüşme, 27.02.2001, Konya.

Şeyh (Postnişin) tarafından törenle sikke giydirilirdi. Başa giyilen sikke hiçbir zaman çıkartılmazdı. Gece yatarken sikke özenle çıkarılır, kenarından öpülerek bir iskemle üzerine bırakılırdı. Sonra da Şeb-Külâh veya Arakıye giyilirdi. Cezalandırılacak Mevlevî'lerin Sikkesi başından alınır ve Şeyh müsaade edinceye kadar giyemezdi⁷⁶.

Terlik: Keçeden yapılan çeşitleri mevcuttur. (Resim 5.2.12).

Zerrin Külâh: Osmanlı Sarayının 1828'den önceki teşkilatın da Zülüflü Ağalar diye anılan Saray İçoğlanlarının görevleri başında ve törende giydikleri külâhın adıdır. Şekli Mevlevî Sikkesini andırır ve en âlâ keçeden yapılır. Dışının her tarafı som altınla kaplanarak, ön tarafın iki yanında saç örgüsü taklidi zülûf sarkardı⁷⁷. (Resim 5.2.13).

Hartavi: Sipahilerin, Yeniçeri Keçesine benzer giydikleri Keçe Külâhın adıdır.

Çizme: Daha ziyade Askeriye için imal edilir. Koncu ve tabanı keçe olup diz üzerine kadar uzanır. Çok karlı ve buzlu havada kullanılırdı.

Çorap: Çarık, Yemeni, Çizme gibi ayakkabıların içine giyilmek üzere çok ince keçeden yapılırdı.

Ayakkabı: Kısa konçludur ve çizme gibi yapılır.

Pantolon Palto: Keçeden yapılan çeşitleri vardır.

Kuşak: Ağır işte çalışanların bellerini kuvvetlendirmek için ve soğuktan korunmak için bele sarılan ince uzun keçelerdir.

⁷⁶ Muhittin Celal DURU, *Mevlevî*, 145

⁷⁷ Bkz. (17), KOÇU, 250

6. GÜNÜMÜZDE KONYA'DA BULUNAN KEÇE ATÖLYELERİ KEÇE HAMAMLARI VE MÜZELERDE BULUNAN KEÇE OBJELER

Konya'da 1960'larda Keçecilik alanında faaliyet gösteren yaklaşık 120 dükkan var idi. Bu sayı her yıl azalarak dükkanlar tek tek kapanmıştır.

1970'lerde bu dükkanlar yarıya inmiş, 1990'da 20-22 atölye faaliyetlerini sürdürmüştü⁷⁸. 1998'de 3 Atölye kalmıştır. 2001'de ise bu atölyeler aynen varlıklarını koruyabilmişlerdir. (Harita. 6.1.)

6.1. Konya'da Bulunan Keçe Atölyeleri:

İKONIUM KEÇE ATÖLYESİ:

Sahibi: Mehmet Girgiç

Adres: Bab-1 Aksaray Mah. Ayanbey Sok. No:22/101 KONYA adresinde faaliyet göstermektedir.

1953 yılında Konya'da doğan **Mehmet Girgiç**, ilkokulu bitirdikten sonra dede mesleği olan keçecilikte çalışmaya başlamıştır. Uzun yıllar Keçecilik yaptıktan sonra, Mevlana Müze Müdür Dr. Erdoğan Erol ile tanışarak, Mevlana Müzesinde bulunan sikkelerin çok yıpranmış olmasından dolayı Müzede bulunan tüm sikkeleri aslına uygun olarak yaptı destar ve sarık sarmayı da öğrenerek bu sikkeleri Mevlana Müzesi için hazırladı.

Sadece Keçe ve Sikke yaparak geçimini sağlayamadığı için 3 yıl Keçecilik mesleğine ara vererek, kök boya halı ve kilimler üreterek sattı. 1995 yılında tekrar Keçeciliğe başlayan M. Girgiç, 2001 yılına kadar birçok sergiye katıldı. Amerika,

⁷⁸ Keçeci Hacı Naci Şapçioğlu ile Görüşme 04.03.2001, Konya

Hollanda, İsviçre ve İsveç'te keçe yapımı üzerine tanıtım ve öğretim amaçlı, çalışmalar yaptı.

Halen Keçecilik faaliyetlerini, aynı adreste ve birlikte çalıştığı Arjantin asıllı eşi **Silvia İnes Caroselli (Rabia)** ve iki oğlu ile birlikte yürütmektedir.

ŞENKEÇECİLER ATÖLYESİ

Sahibi: Osman Özakar, Recep Tekkalan

Adres: Eski Buğday Pazarı Civarı, Gevraki Sokak Gevraki Han İçi No:54
KONYA

adresinde faaliyet göstermektedir.

1933 Konya doğumlu **Osman Özakar** ve 1955 Konya doğumlu **Recep Tekkalan** bu dükkanın işletmecileri olarak çalışmaktadırlar. Özakar bu mesleğin en eski ustalarından birisi olarak, bugüne kadar birçok çeşit keçe yaptıklarını, keçeci ustaları yetiştirdiklerini, fakat kazançlı bir meslek olmadığı için bu ustaların kendilerini bırakarak başka işlere yöneldiklerini şimdiler de ise bu işi ortağı Recep Tekkalan ile sürdürdüklerini belirtmiştir. Dükkanın da her türlü keçe imalatının yanı sıra, Sikke yapım çalışmalarına başlamışlar ve bazı tarikat ve dergahlara hediyelik eşya olarak Sikke yapmışlardır. Konya ve çevresi dışında da tanınan ustaya Afyon, Ödemiş, Antalya ve Isparta gibi yörelerden de keçe yaptırmak için gelenler vardır.

ÖZENİR KEÇE ATÖLYESİ

Sahibi: Hacı Naci Şapçioğlu, Memduf Dinek

Adres: Yapağıcılar Sitesi, Taşkesen Sok No: 28 KONYA adresinde faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Konya’da keçecilik çalışmalarını sürdüren son atölyedir. Asıl sahibi **Hacı Naci Şapçioğlu**’dur. 1930 doğumlu olan H.N. Şapçioğlu uzun yıllar (45 sene) bu meslekte kardeşleri ile birlikte çalışmışlardır. Daha sonra ihtiyarlayınca ve bir kardeşini kaybedince bu mesleği bırakarak dükkanı yanında çalışan ustası Memduf Dinek’e devretmiştir. Hacı Naci Şapçioğlu ilerleyen yaşına rağmen hala dükkana, sabahın erken saatlerinde gelmekte ve burada bulunan ustalara fikrî olarak yardımcı olmaktadır. Genellikle sipariş ve stok üzerine keçe yapmaktadırlar.

Ayrıca Konya - Akşehir’de bulunan son Keçe Atölyesi 1997 yılına kadar **Ramazan Yüncü** tarafından işletilmekte iken, aynı yıl geçirdikleri bir yangın sonucu tüm atölye yanmıştır. Şu an yine yün, keçe ve çeyizlik eşya satışı ile uğraşarak bu mesleğin Akşehir’deki son temsilcileri olmuştur.

6.2. Konya’da Bulunan Keçe Hamamları

Keçe pişirme işlemi günümüzde atölye ortamında, pişirme makinesi denen aletle yapılmaktadır. Geçmişte ise bu işlem hamamlarda yapılmaktaydı. Konya’da keçe pişirme işlemi için özel bölümleri bulunan 3 tane hamam vardır. Bunlar:

6.2.1.Sahip Ata Hamamı: Sultan Hamam’ı olarak da bilinir. Hamamın yapılış tarihi bilinmemektedir. Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu hamam asıl adını yanında bulunan Sahip Ata Camii ve Külliyesinden almaktadır. Sahip Ata Camiinin doğusundadır. “Sahip Ata hamamı Selçuklu hamam mimarisinin en eski örneklerindedir. **Kadın-Erkek ve Keçelik** bölümleri bulunan hamam sadece Kadınlar ve Erkekler kısmı bulunmaktadır. Keçecilik bölümü ise yok olmuştur”⁷⁹.(Şekil 6.2.1.1)

6.2.2.Ahmet Efendi Hamamı: Aziziye Camiinin güney doğusunda yer alır. Kitabenin Musahib Mustafa Paşa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. 1976 tarihli

⁷⁹ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, *Selçuklular ve Konya*, 309.

vakfiyesinde ise; “Şeyh Ahmet Efendi yönetiminde gösterildiği için onun adıyla anılır.”⁸⁰ Kadın-Erkek ve Keçelik bölümleri vardır. Kadınlar ve Erkekler kısmı halen faaliyette bulunan hamamın, keçelik kısmı ve taş kemer günümüze kadar ulaşmış, fakat bu hamamda keçe pişirme işlemi yapılmadığı için, burası çamaşır veya peştamal kurutmak için kullanılan bir yer durumuna düşmüştür.

6.2.3.Türbe Hamamı: Mevlana Dergâhının çevresinde zamanla teşekkül eden ve camii, medrese, han, hamam, çarşı ve dergah üyelerinin evlerinden ibaret mimari çevrenin en ilginç yapılarından birisi de Türbe Hamamı idi.

Bu adı almasının asıl sebebi ise; Hamamın eskiden beri gelirinin türbeye ait bulunmasından dolayıdır.

“Karamanoğulları devrinde Hoca Selman isimli hayırsever tarafından, Mevlana Dergahının güney batısına yaptırılan ve Türbe hamamı adıyla tanınan Kürkçü Hamamının zamanla harap olması dolayısıyla, Mevlana Dergahı Postnişini Bostan Çelebi tarafından yenilenmiştir. Kadın ve erkeklere ait ayrı ayrı bölümleri, keçeliği ve şadırvanı olan, ayrıca çifte hamam diye de tanınan bu hamam 1955 yılında, bir gece içerisinde, yıkılarak yeri meydan haline getirilmiştir. Şadırvan Karatay Medresesinin bahçesine kaldırılmıştır.”⁸¹

Konya’da bilinen keçelikli hamam tipinin, en eski örneği olan hamam olma özelliğini taşımaktadır.(Şekil 6.2.3.1)

6.3. Müzelerde Bulunan Keçe Objeler

Günümüz Konya’ında keçe objelerin bulunduğu ve korunduğu, 3 tane müze ile birlikte, Mevleviliğe ait bazı sikke ve arakıyelerin korunduğunu, Konya İl Halk

⁸⁰ Yurt Ansiklopedisi, c.7, 5245.

⁸¹ Mehmen ÖNDER, Mevlana Şehri Konya, 253

Kütüphanesi envanter defterinde kayıtlı olduğu, araştırmalarımız sırasında tespit edilmiştir.

6.3.1.Mevlana Müzesi

1925'te "Tekke Türbe ve Zaviyelerin Kapatılması Hakkında Kanun" yürürlüğe girmesinden sonra, Mevlana Dergahı ve Türbesi müze olarak düzenlenmiştir. Önce 1926'da Konya Asar-ı Antika müzesi adıyla ziyarete açılmış, 1954 yılında yapılan düzenlemeler sırasında Mevlana Müzesi olarak değiştirilmiştir Müze; Hat Dairesi, Türbe, Semahane, Mescit, Halı ve Kumaş Pavyonları, Kitaplık olmak üzere 6 ana bölümden oluşmaktadır. Müze pavyonları Türbe çevresindeki derviş hücrelerinin düzenlenmesiyle oluşturulmuştur. (Şekil 6.3.1.1)

Konya Mevlana Müzesinde Dergah eşyaları arasında, "Mevlana Celaleddin-i Rumi'ye aittir." kaydıyla 15 adet elbise vardır. Bunlardan bazıları sergi seksiyonlarında sergilenmektedir.

Mevlana Müzesinde Mevlanaya ait olduğu kaydedilen deve tüyü keçeden yapılmış iki külah (sikke) ve bir tane de gece takkesi denilen Arakiye vardır. (Bkz.; Resim 5.2.11.) Ayrıca türbede bulunan mezar ve sandukalarda çeşitli keçe sikke ve başlıklar yer almaktadır. (Resim 6.3.1.1.) Müzede Tebrizli Şemseddin'e ait olduğu söylenen tac biçimli 3 terekli (dilimli) ve iki yüzünde Kelime-i Tevhid yazılı keçeden mamul bir başlık (serpuş) da bulunmaktadır.

Ayrıca bu müzede halen teşhirde bulunan ve envanter kayıtlarında 20.yy'a tarihlendirilen üzeri işlemeli keçeden yapılmış iki adet seccade de vardır.(Resim6.3.1.2.-3.)

6.3.2.Koyunoğlu Müzesi

Özel bir aile müzesi olan Koyunoğlu Müzesi, A.R. İzzet Koyunoğlu tarafından kurulmuştur. Konya'nın köklü ailelerinden olan İzzet Koyunoğlu, yıllarca büyük emeklerle meydana getirdiği eserlerle özel bir müze ve kitaplık kurmuş ve Konya'da Topraklık Mahallesiindeki evinde ziyarete açmıştır.

Kuzey ve Güney olmak üzere iki seksiyondan oluşan müzede;kuzeydeki seksiyonun alt katında okuma salonu,sikke koleksiyonları,çeşitli müzelik eserler,vardır. Üst kattaki odalarda,Selçuklu,Beylikler ve Osmanlı devirlerine ait tezhipli ve minyatürlü kitaplar,halı-kumaş ve çeşitli giyim eşyaları, elişleri,rahle ve iskemleler,altın,gümüş, bakır,bronz,tunç ve demir eserler,seramik ve çiniler,tanınmış hattatların el yazıları ile levhalar,yağlıboya tablolar,cam eşyalar vs. vardır. Güneydeki seksiyonda Anadolu Etnografyasını temsil eden çok zengin eserler bulunur.

Ayrıca henüz sergilenmeye alınmamış ve müze deposunda bekletilen birçok eşya bulunmaktadır. Müzenin deposunda bekletilen eşyalardan bazıları ise, keçe çizme ve başlıklardır. Bunların envanter kayıtları ayrıntılı olarak tutulmamış ve çok kısıtlı bilgi bulunmaktadır. Yaptığımız araştırma sonucunda müzede bulunan keçe çizmeler hakkında şu bilgilere ulaşılmıştır;

<u>Envanter No</u>	<u>Taban Uzunluğu</u>	<u>Taban Genişliği</u>	<u>Yükseklik</u>	<u>Keçe Kalınlığı</u>
6347-A Keçe Çizme(Resim6.3.2.1)	32 cm	12 cm	29 cm	0,7 mm
6347-B Keçe Çizme (Resim6.3.2.2.)	32 cm	10 cm	24 cm	0.7-0.9 mm
6348-A Keçe Çizme(Resim6.3.2.3.)	32 cm	12 cm	41 cm	0,4 mm
6348-B Keçe Çizme(Resim6.3.2.4.)	32 cm	12 cm	41 cm	0,4 mm
6349 Keçe Çizme(Resim6.3.2.5.)	32 cm	11 cm	48 cm	0,7 mm
6350 Keçe Çizme(Resim6.3.2.6.)	34 cm	12.5 cm	42 cm	0,4 mm

Ayrıca 6966 envanter numaralı, keçe den yapılmış sikkenin özellikleri ise şöyledir:Taban çevresi 62 cm,Baş çevresi 50 cm, yükseklik 25 cm,keçe kalınlığı 0.7-0.8 mm ve ağırlığı 310 gr olan bu başlığın üzerine geçirilerek kullanılan pul ve boncuklarla işlemeli ve üzerinde "Ya Hazreti Mevlana Celaleddin-i Rumi" yazılı bir kafes başlıkla birlikte kullanılmıştır. Envanter kayıt defterinde "Halep Mevlevi şeyhi Konya' lı Celaleddin Çelebiye Aittir."ibaresi yazılı olduğu halde,müze yetkilileri, bunun bir kadın başlığı olabileceği yönünde görüş belirtmişlerdir (BkzResim5.2.10.)

6.3.3.Etnoğrafya Müzesi

1975'de halka açılan bu müzede Konya ve çevresinden toplanan bir çok Etnografik ve Folklorik özellikteki eşyalar ve objeler çeşitli bölümlerde yer almaktadır. Konya yöresine ait birçok kumaş,elbise,giyim-kuşam eşyaları,günlük yaşamda kullanılan bazı objeler vs. çeşitli sergi seksiyonlarında yer alırken,tez konumuzun içinde yer alacak olan keçe objeler maalesef sergi alanlarında yer almayarak müzenin deposuna kaldırılmışlardır.

Müze müdürlüğü ile yaptığımız görüşme sonucunda, müzede bulunan keçe objelerin fotoğraf ve slaytlarının çekimi konusunda gerekli izinin verilmemesi

nedeniyle, bu Müzedeki keçe eşyalar üzerinde birebir inceleme yapamadığımız ve envanter kayıtlarına da ulaşamadığımız için bunlar hakkında gerekli bilgileri de veremeyerek sadece bazı fotoğrafları Cavidan Ergenekon'un "Tepme Keçelerin Tarihsel Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri" adlı eserinde bulunan fotoğraflardan vermekle yetineceğiz. (Resim 6.3.3.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10,)

Bunlardan başka Konya İl Halk Kütüphanesinde bulunan ve Mevlevi tarikatından olan Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk tarafından hediye edilen 7277 envanter numaralı bir adet Destar'lı Postnişin sikkesi ile (Resim 6.3.3.11), yine aynı numarada kayıtlı bulunan bir adet Arakiye (Bkz. Resim 5.2.1.) ve Destar'sız sikke de (Resim 6.3.3.12.) özel bir bölümde sergilenmektedir.

7. SONUÇ

Son yıllarda Türk Süsleme Sanatları, Türk folklor hayatı, gelenek ve görenekleri, dokumaları, el sanatları, giyim ve kuşamlarının özellikleri daha doğrusu Türk Kültürü konusunda yapılan araştırmalar, yayınlanan kitap ve dergiler, paneller konferanslar vb .etkinliklerle pek çok yeni düşünce ve fikirler sunularak aktarılmaya çalışılmaktadır.

Yüksek teknik, zengin malzeme ve muhteşem desenlerle yapılan saray sanatının yanısıra, Türk Kültürünün asıl öğelerini yansıtan, bilgi veren, folklorik ve günlük hayatın ne şekilde geliştiğini, sanat ve zanaat ilişkisi içinde inceleyen ve bize yansıtan halk sanatlarıdır. Bu sanatların en yoğun bir biçimde toplandığı ve yaşatıldığı İllerden birisi olan Konya; önemli bir kültür ve sanat şehridir. Bu yüzden tarih boyunca birçok seyyah ve araştırmacı buraya gelmiş, gezmiş ve görmüştür. Burada yaşadıklarını anlatarak, tüm Dünyaya "Gez Dünyayı Gör Konya'yı" düşüncesini benimsetmişlerdir.

Bu düşüncenin oluşmasında bir nebze de olsa payı olduğuna inandığımız Keçe ve Keçecilik, geçmişte Konya'da o kadar gelişmiş ki adeta Konya ile özdeşleşmiştir. Bu günlerde ise yok olmuş gitmiş birçok el sanatı gibi, yok olmamak için çırpınmakta ve günümüzde sadece birkaç ustanın elinde can bulmaya çalışılmaktadır.

Keçecilikle uğraşan atölye ve ustalar ise bu meslek dalına gösterilen ilgisizlikten, kazançları iyi olmadığı için yanlarında çalışacak eleman bulamamaktan, daha doğrusu bu işin sırlarını gelecek kuşağa aktaramamaktan yana büyük sıkıntı duymaktadırlar.

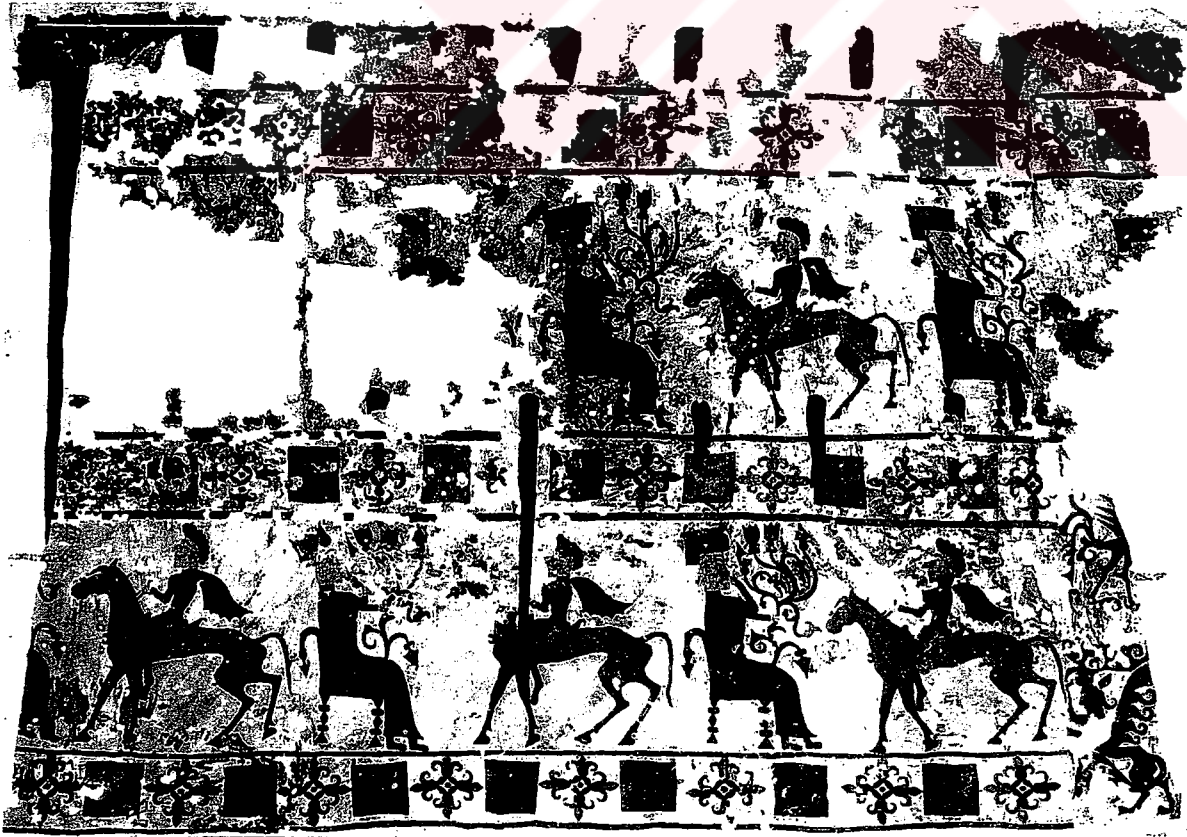

Keçeciliğin yok olmaması için, Devletin yetkili birimlerinin desteği altında, üniversitelerde gerekli inceleme ve araştırmaların sürmesine ve bunları uygulama alanına sokacak laboratuvar ve atölyelerin kurulmasına, bu işi yapan ustaların buralara davet edilerek keçe ve keçeciliğin püf noktalarının aktararak yardımcı olunmasına, bazı mahalli ve idari teşkilatların bünyesinde bulunan kurslarda, bu konuda çalışmalar yapılmasına, tekstil ile ilgili okul ve yüksek okullarda gerekli derslerin konulmasına, keçeciliği tanıtıcı görsel ve yazımsal bir takım arayışlara girilmesine, ve keçeden yapılacak olan bazı eşyaların modayla ilişki halinde bulunmasına gereksinim çok büyüktür.

Unutmamalıyız ki, bizler geçmişten aldığımız bu kültürel olgularla varlığımızı ve kişiliğimizi sürdürmekteyiz. Gelecekteki kişiliklerimizin belirlenmesinde ise; tüm bu çalışmaların etkili olacağına inanıyoruz .

Resim 2.2.1. Noin Ula'da Bulunan Keçe Eyer Örtüsü. (Ergenekon 1999)

Resim 2.2.2. V. Pazırık Kurganından Çıkarılan Keçe Örtü. (Halı 2000)

Resim 2.2.3. V. Pazırık Kurganından Çıkarılan Keçe Örtüden Detay. (Halı 2000)

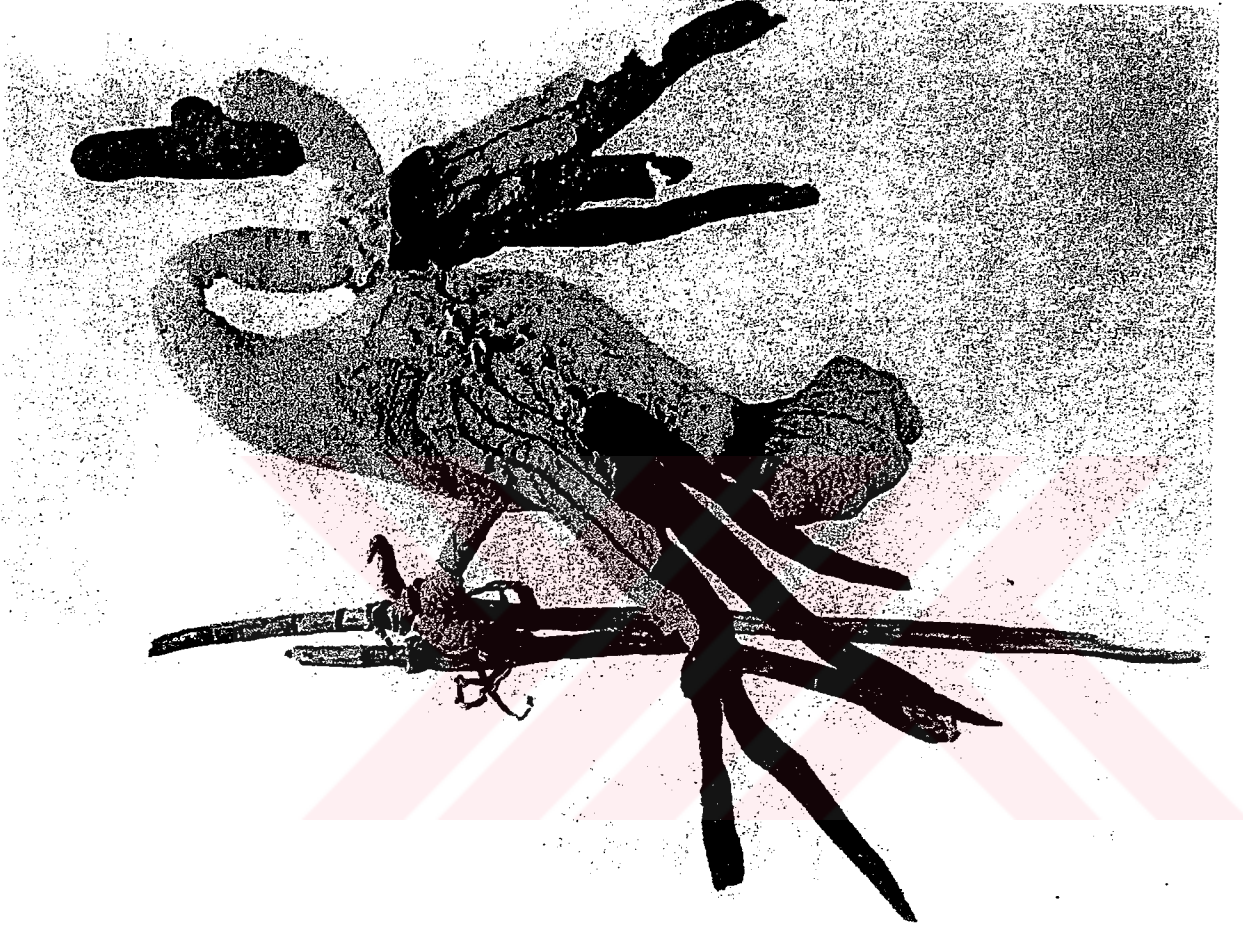
Resim 2.2.3.a. V Pazırık Kurganından Çıkarılan Örtüden Detay. (Halı 2000)

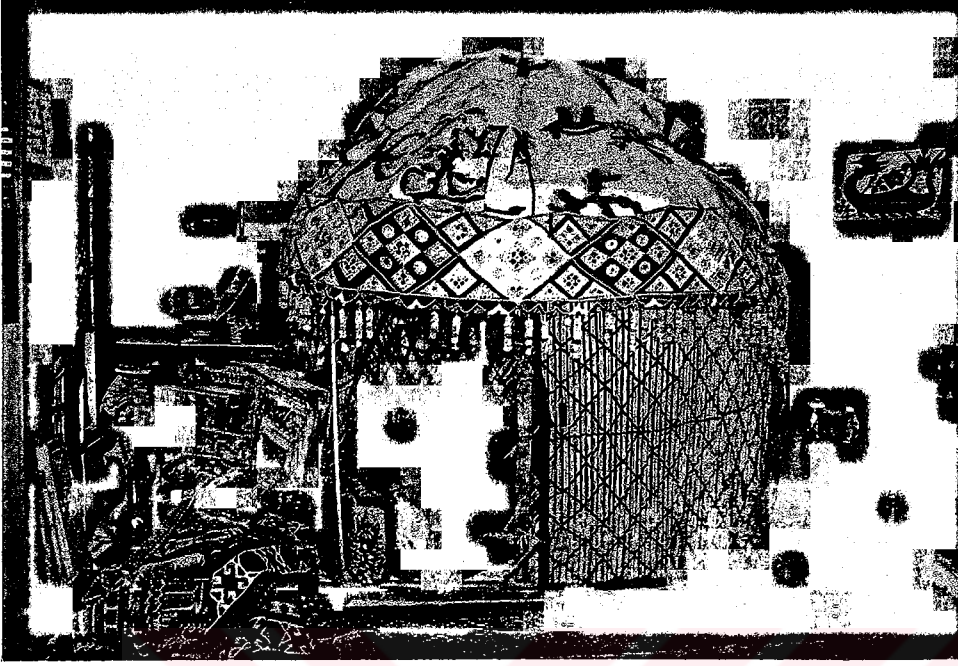
esim 2.2.4. V.Pazırık Kurganından Çıkarılan Örtüde Bulunan Fantastik Yaratık. (Halı 2000)

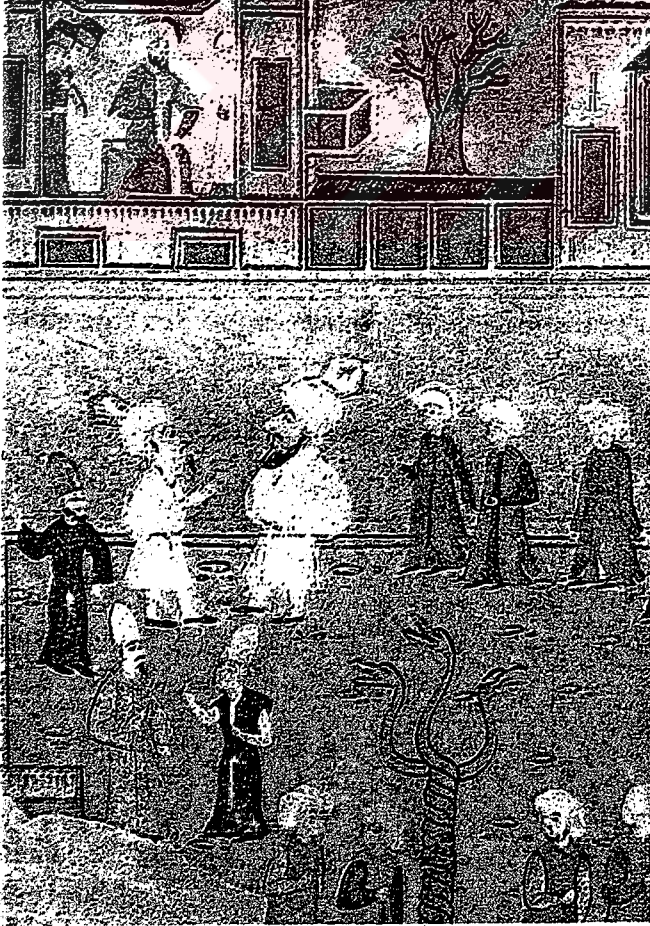
Resim 2.2.5. Altay Başader Kurganından Çıkarılan Simetrik Koyun Başları. (Ergenekon 1999)

Resim 2.2.6. V. Pazırık Kurganından Çıkarılan Keçe Kuğu. (Halı 2000)

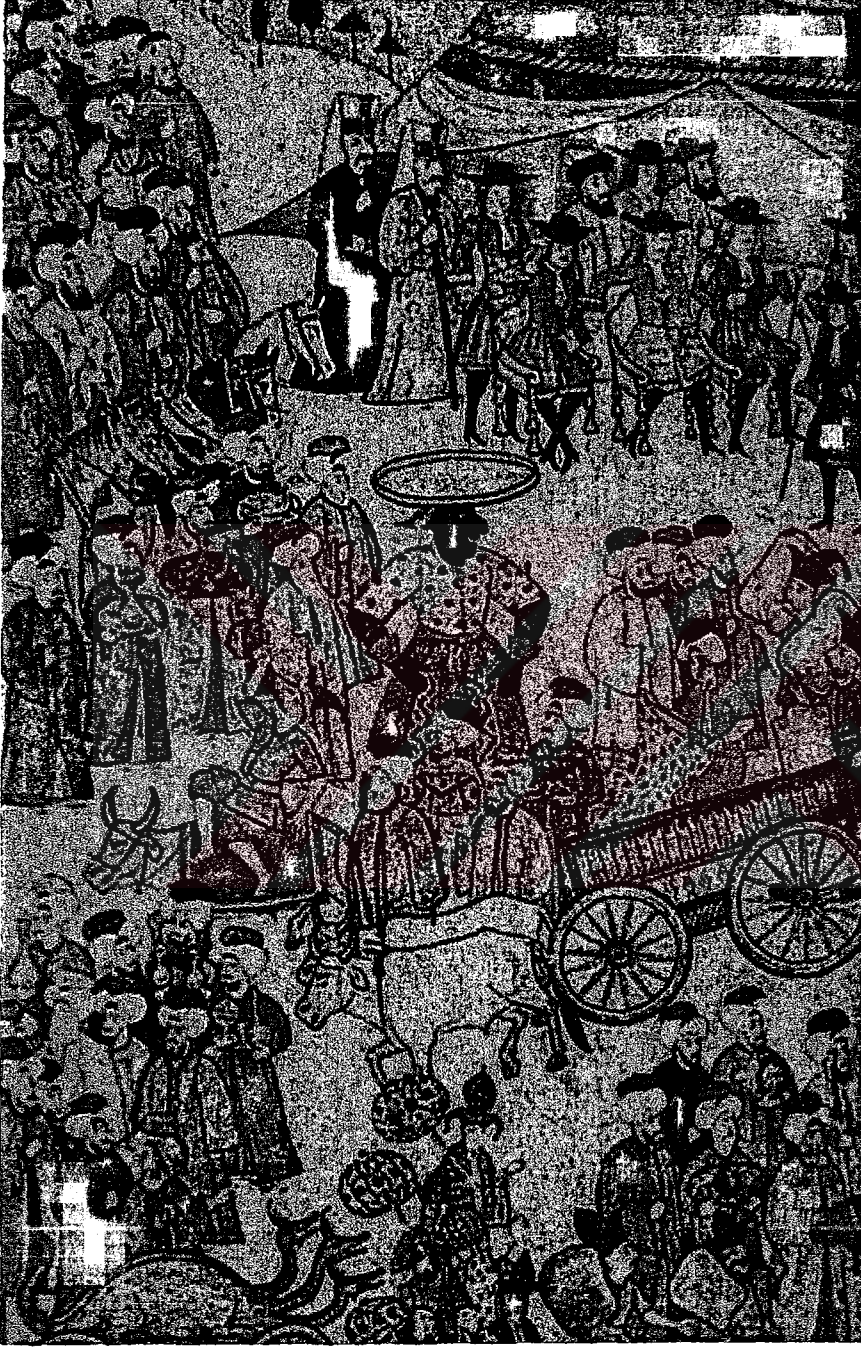

Resim 2.2.7. Çadır Dışında Keçenin Kullanımı. (Karavan Halı 2001)

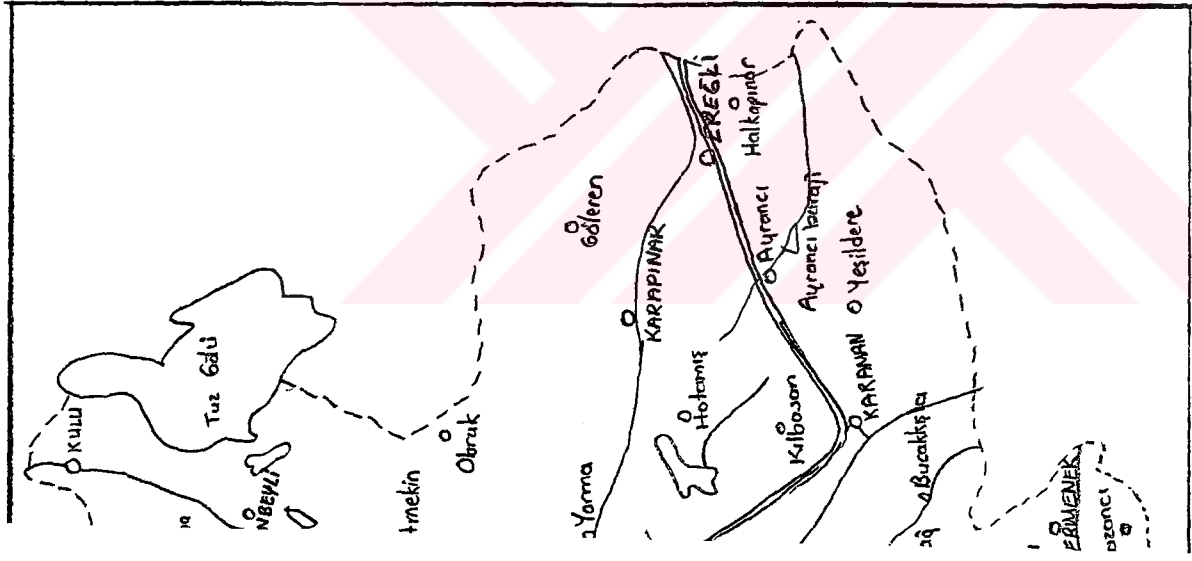

Resim 2.2.8. 1582 Şenliklerinde Keçecilerin Sunduğu İki Maskeli Oyuncu. (And 1982)

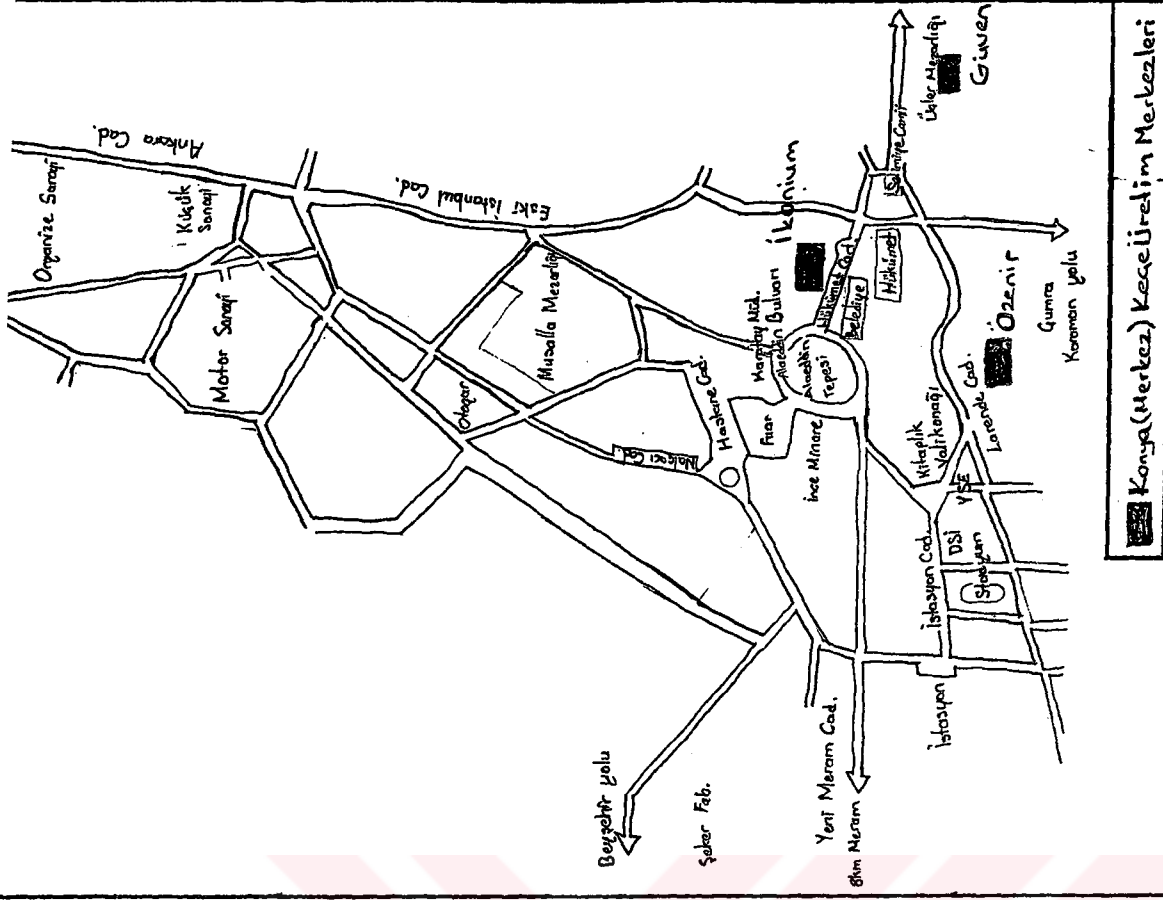

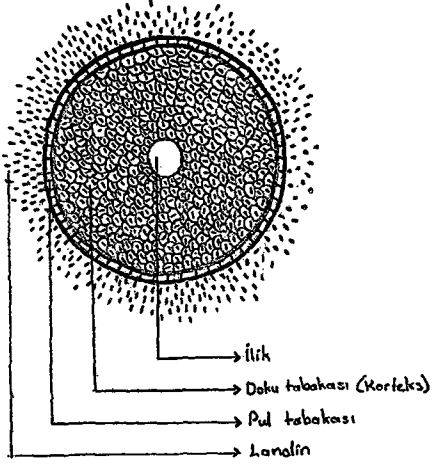
Resim 2.2.9. 1720 Şenliklerinde Keçeci Alayının Geçişi. (And 1982)

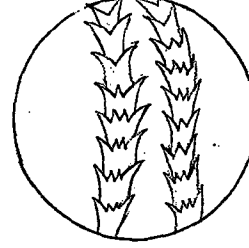
1 il Haritası.

Harita 3.1.2. Konya İli Keçe Üretim Merkezleri.

Çizim 4.1.1.

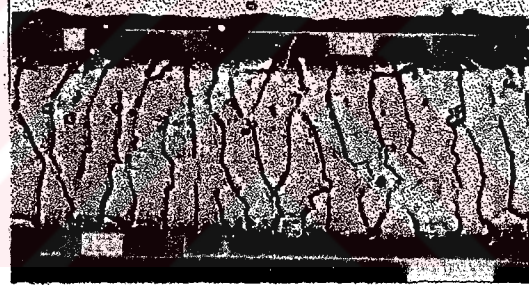
Çizim 4.1.2. Yün Lifinin Boyuna Kesiti

Yün Lifinin Enine Kesitinin Mikroskopik Görüntüsü

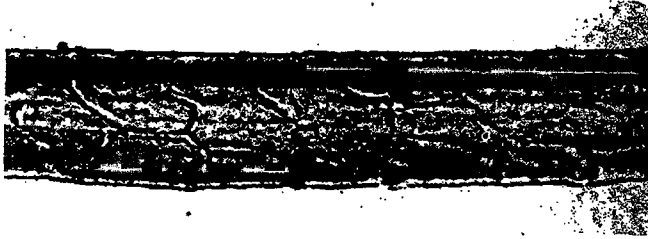
Şekil 4.1.1.

Yün Lifinin Mikroskopik Görüntüsü.

Şekil 4.1.2.

Keçi Kılının Mikroskopik Görüntüsü.

Şekil 4.1.3. Tiftik Keçisi Kılının Mikroskopik Görüntüsü.

Şekil 4.1.4. Deve Tüyünün Mikroskopik Görüntüsü.

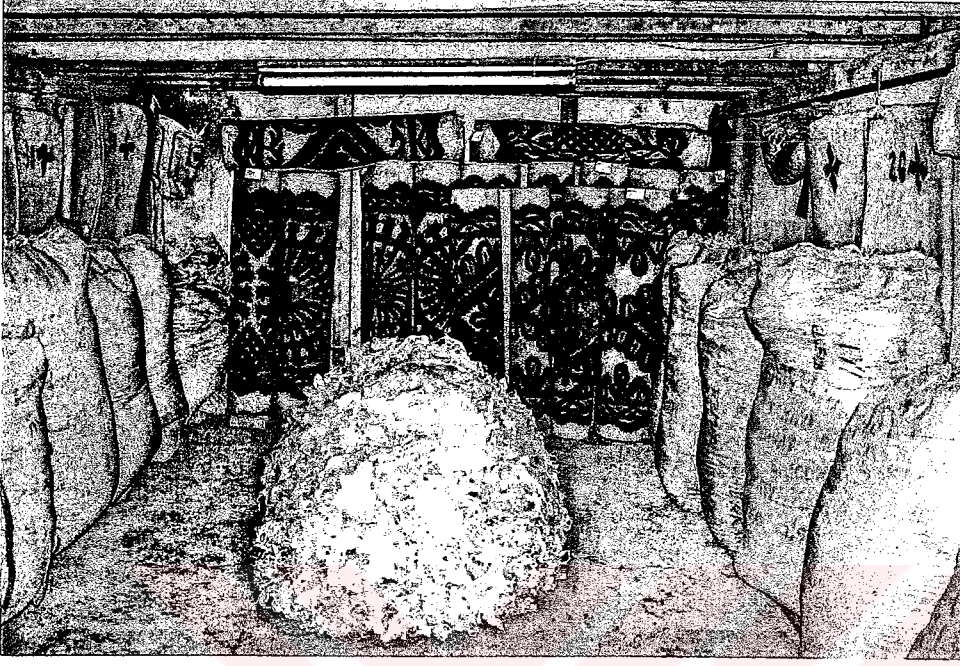
Şekil 4.1.5. Tavşan Tüyünün Mikroskopik Görüntüsü.

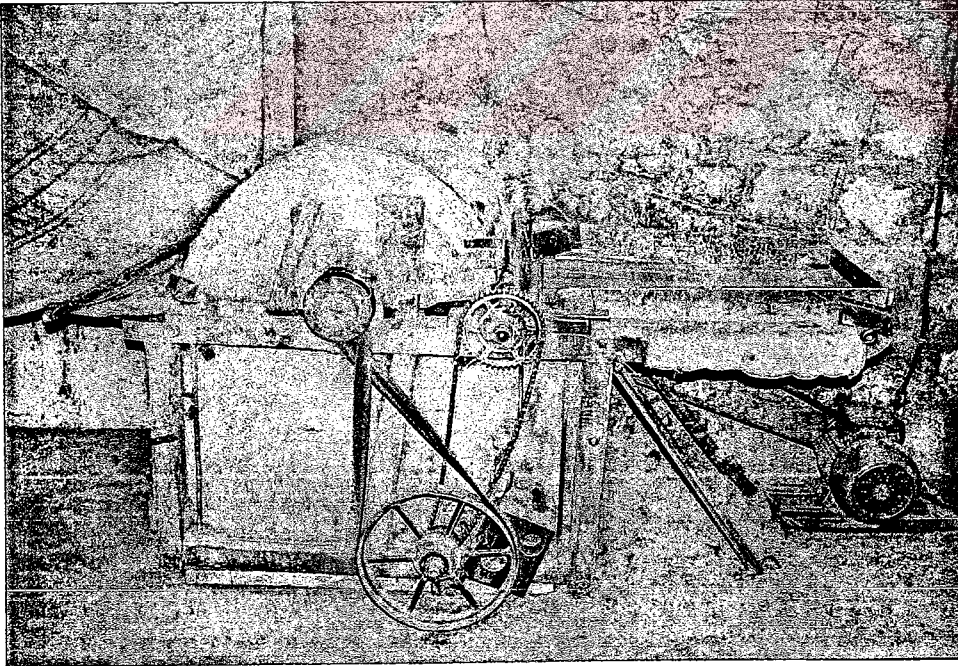
Resim 4.1.1. Yün Elyafi. (Yüncü 2001)

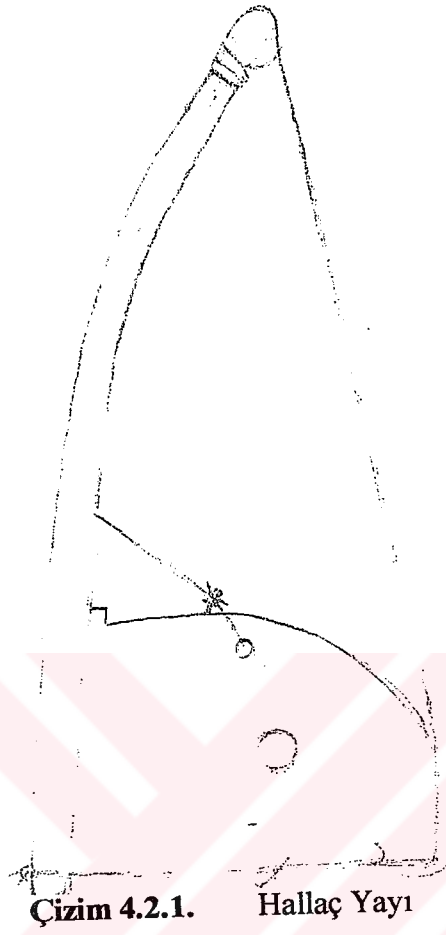
Resim 4.2.1. Yünün Balyalanması, (Yüncü 2001)

Resim 4.2.2. Atölyede Yünlerin Çuvallardan Boşaltılması ve Hazırlanması,
(Şen Keçeciler 2001)

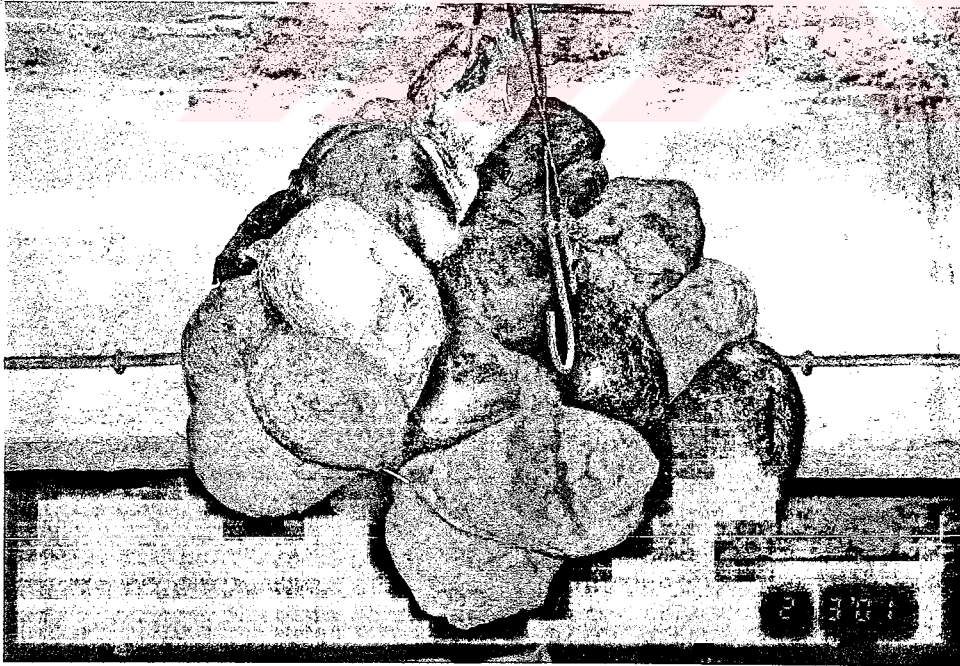
Resim 4.2.3. Hallaç Makinası. (Özenir 2001)

Çizim 4.2.2. Hallaç Tokmağı

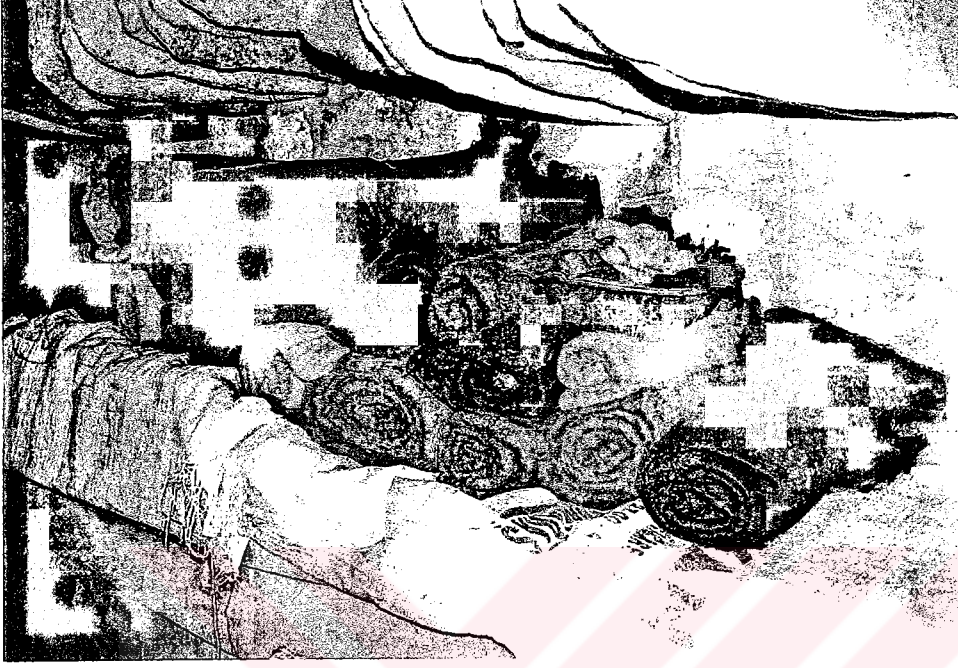

Resim 4.3.1. Yün Elyafının Boyanmış Hali., (Şen Keçeciler 2001)

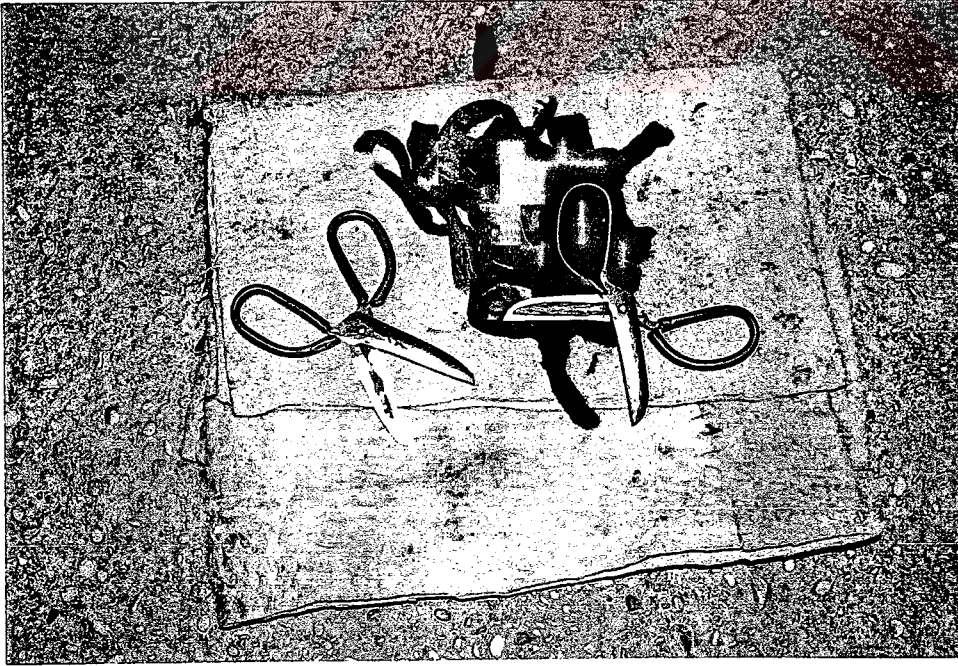

Resim 4.3.2. Yün Elyafının Farklı Renklerde Boyanması. (Şen Keçeciler 2001)

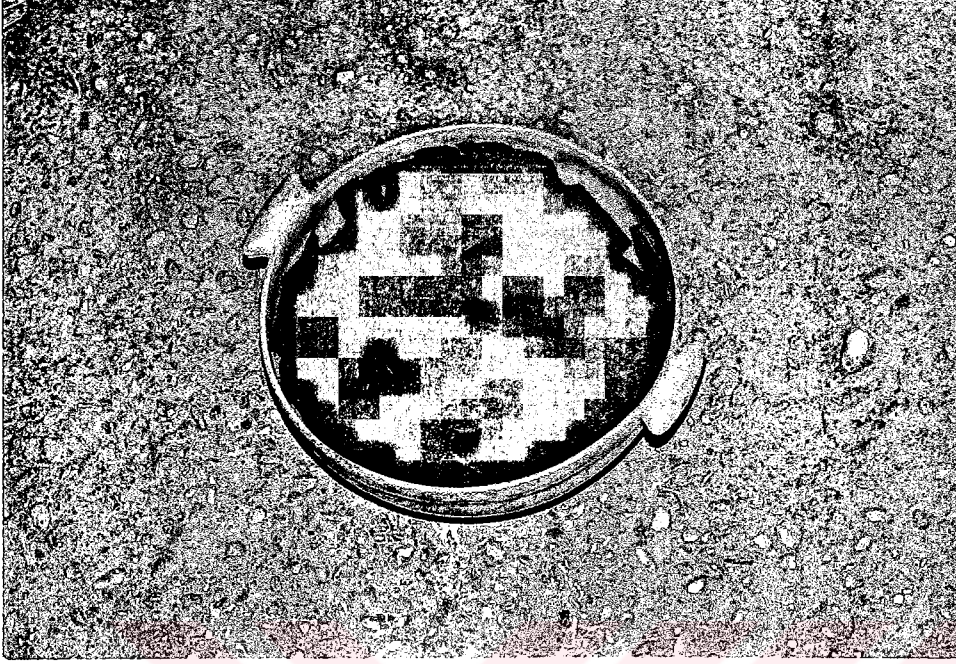

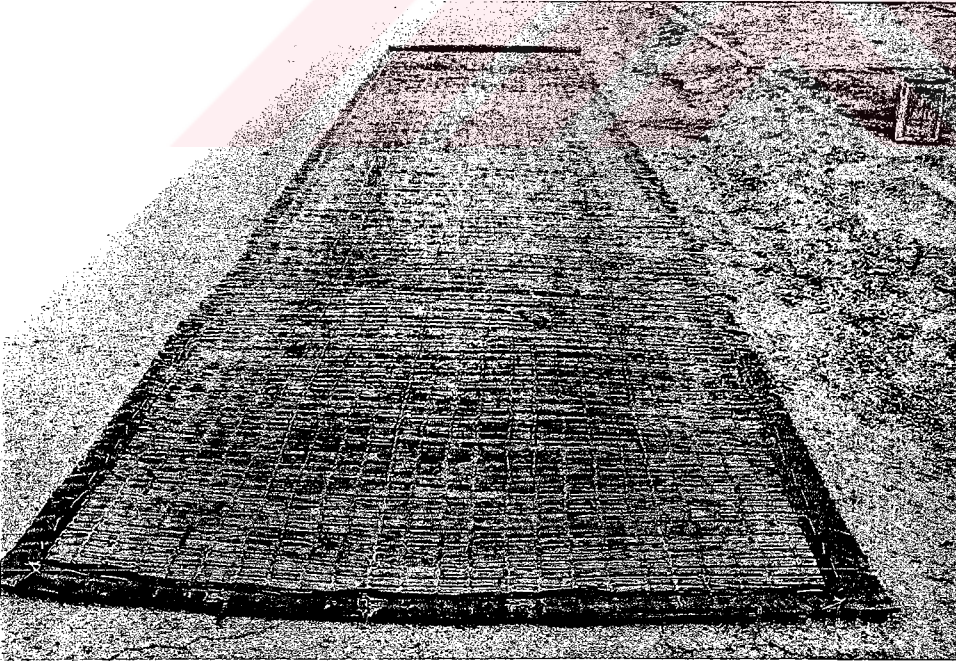
Resim 4.4.1. Nakışlık Keçeler. (Özenir 2001)

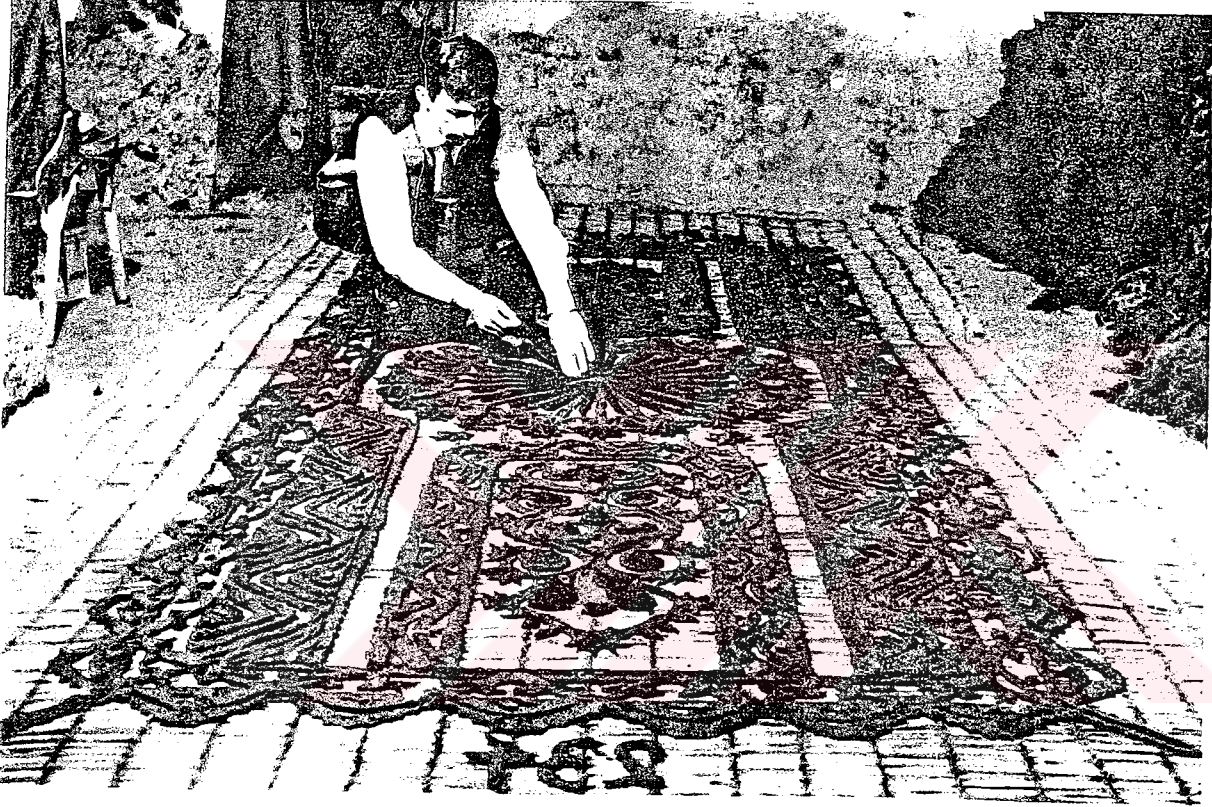
Resim 4.4.2. Nakışlık Keçeler ve Makas. (Şen Keçeciler 2001)

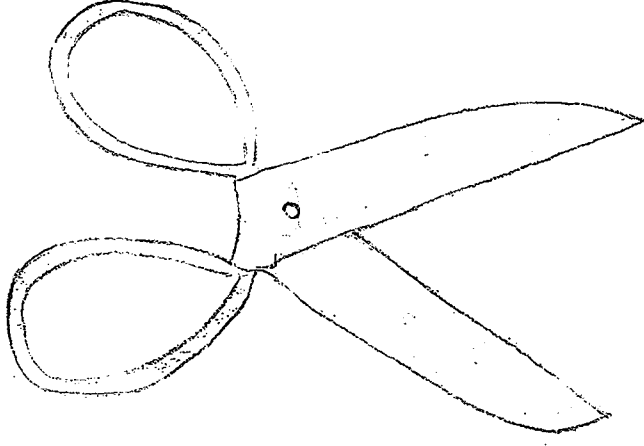
Resim 4.4.3. Nakışlık Keçelerin Kesilmiş Hali. (Şen Keçeciler 2001)

Resim 4.4.4. Hasır Kalıp. (Özenir 2001)

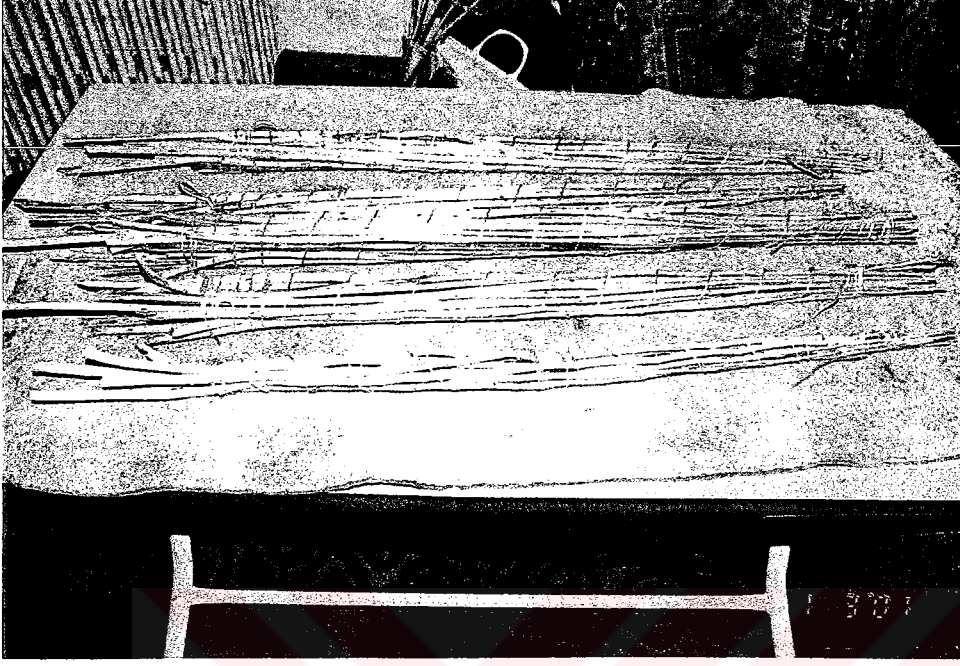
Resim 4.4.5. Hasır Kalıpta Nakışlama Yapılması. (Konya 2001)

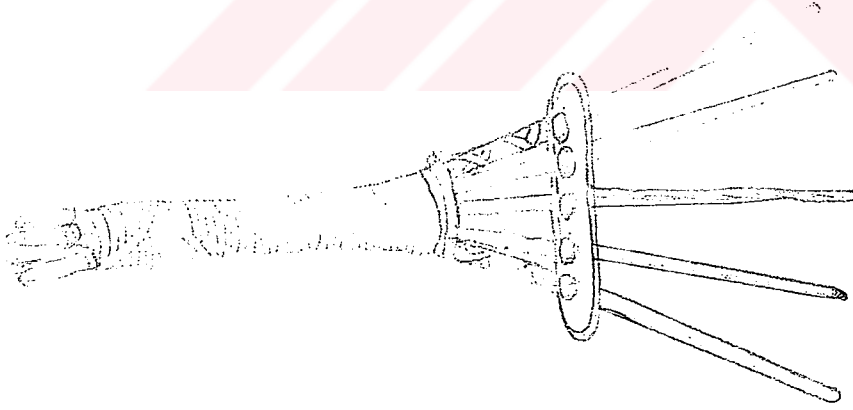
Çizim 4.6.1. Makas

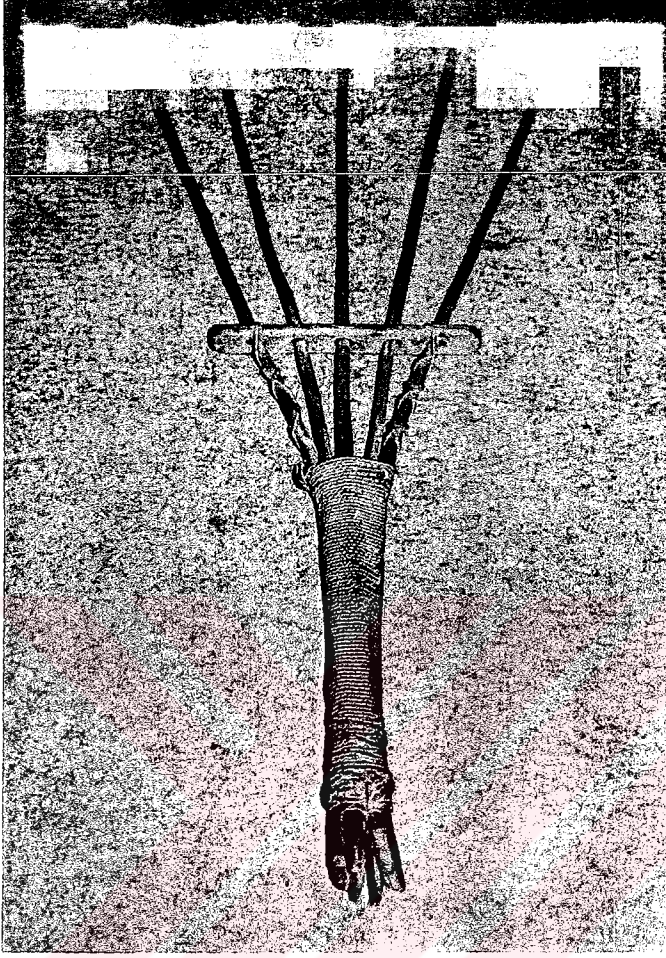
Resim 4.6.1. Hallaç Yayı ve Tokmağı. (Peksarı 2001)

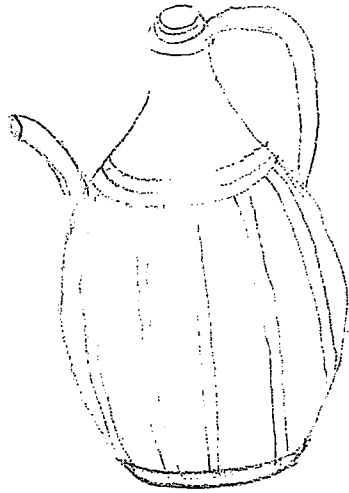
Resim 4.6.2. Çıbki'nin Yapıldığı Ayva Ağacı Dalları. (İkonium 2001)

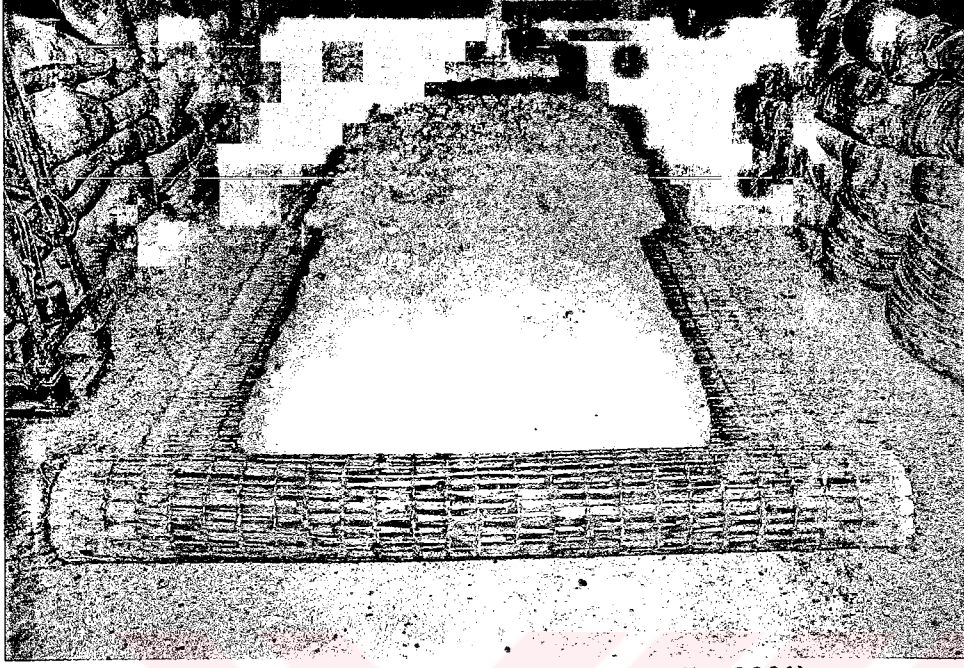
Çizim 4.6.2. Çıbki (Çırpı)

Resim 4.6.3. Çıbık. (Konya 2001)

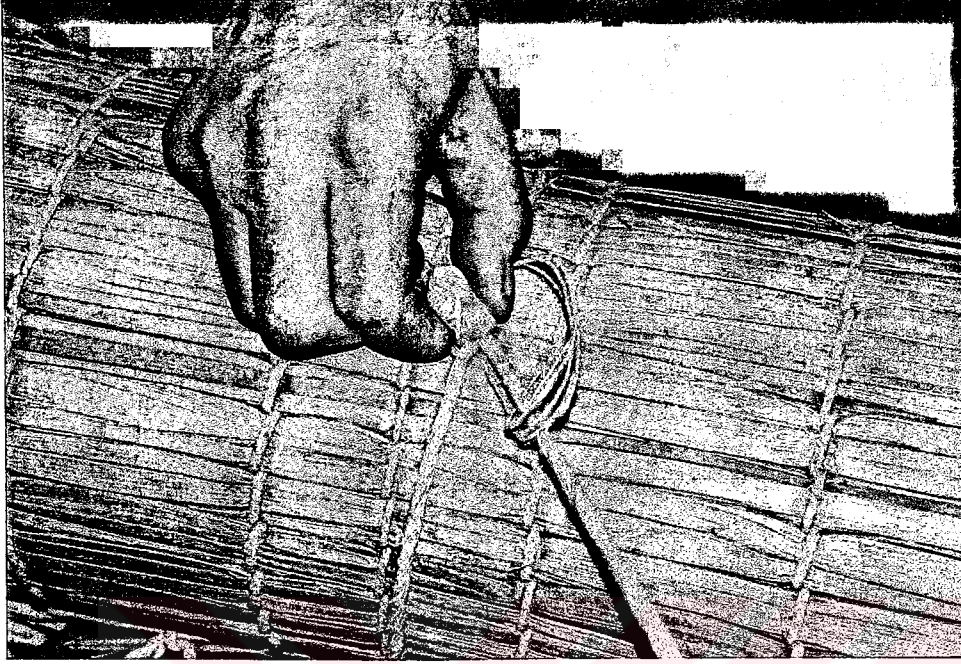
Çizim 4.6.3. İbrik (Su Kabı)

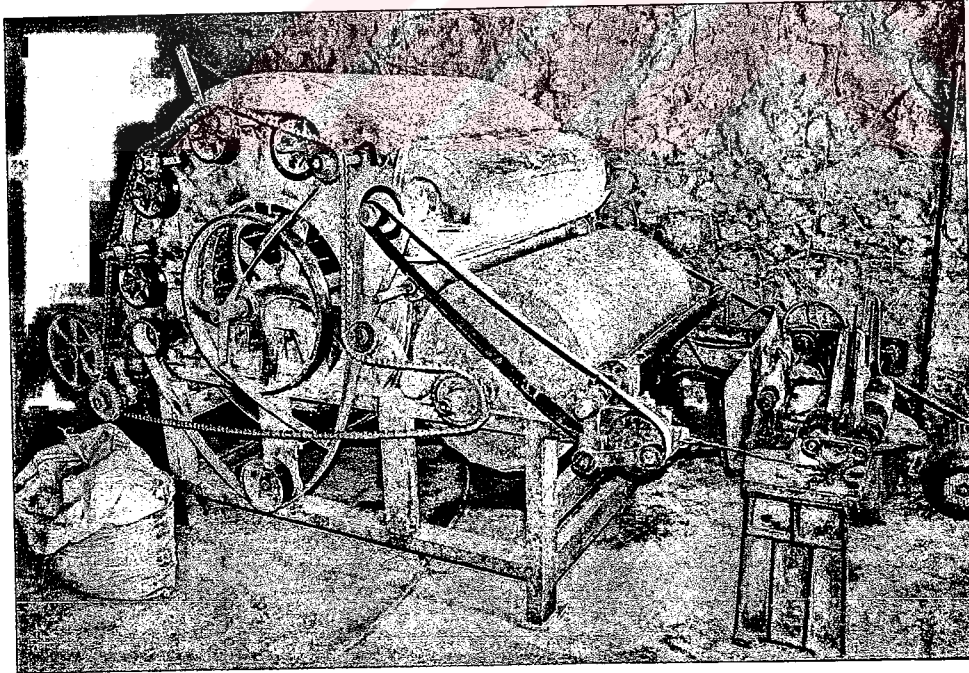
Resim 4.6.4. Hasır Kalıp. (Şen Keçeciler 2001)

Resim 4.6.5. Hasırın Hammaddesi Olan Kamyşlar. (Sazlar) (Özenir 2001)

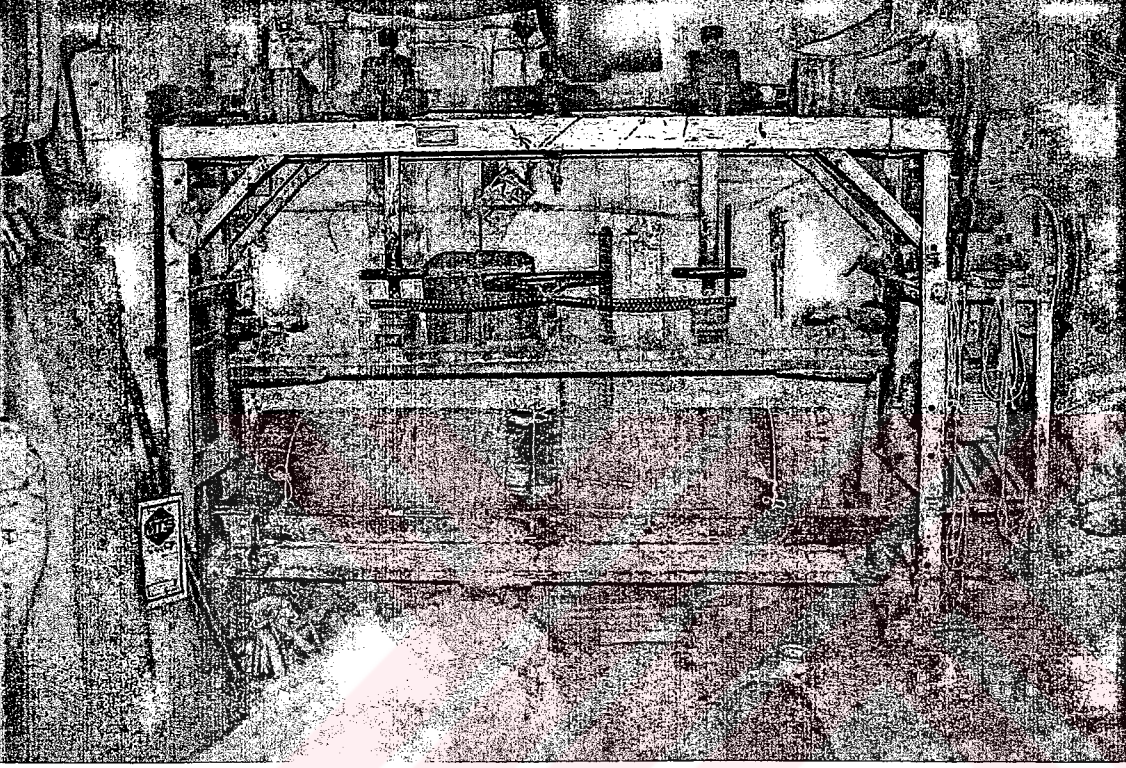

Resim 4.6.6. Hasır Kalıbın Bağlanması ve Bağlama İpleri. (İkonium 2001)

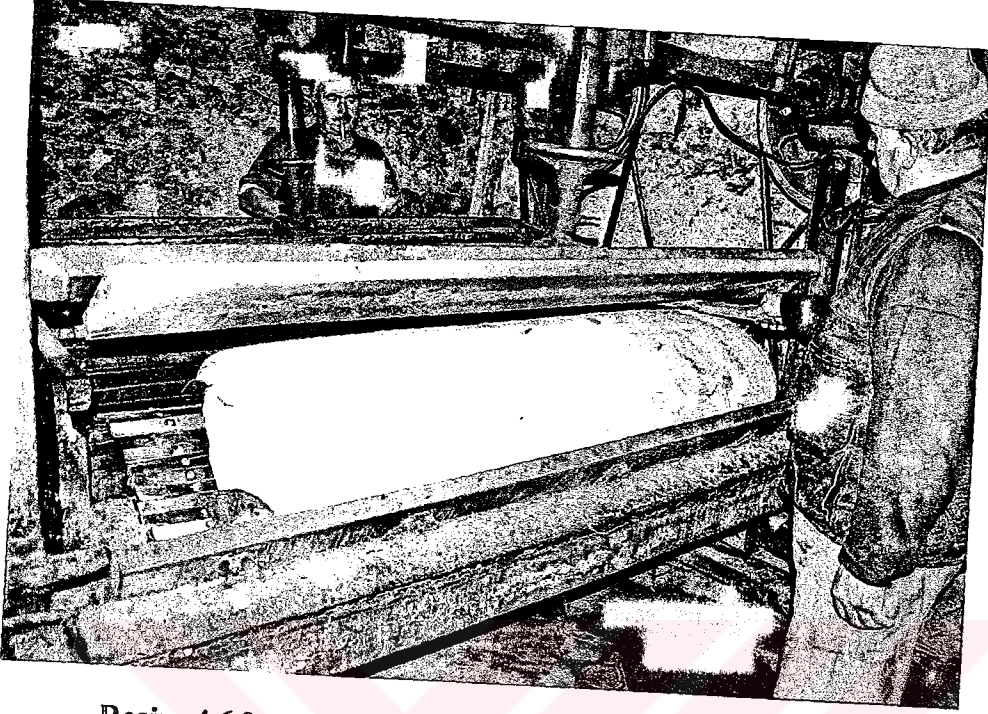

Resim 4.6.7. Yün Tarama Makinası. (Şen Keçeciler 2001)

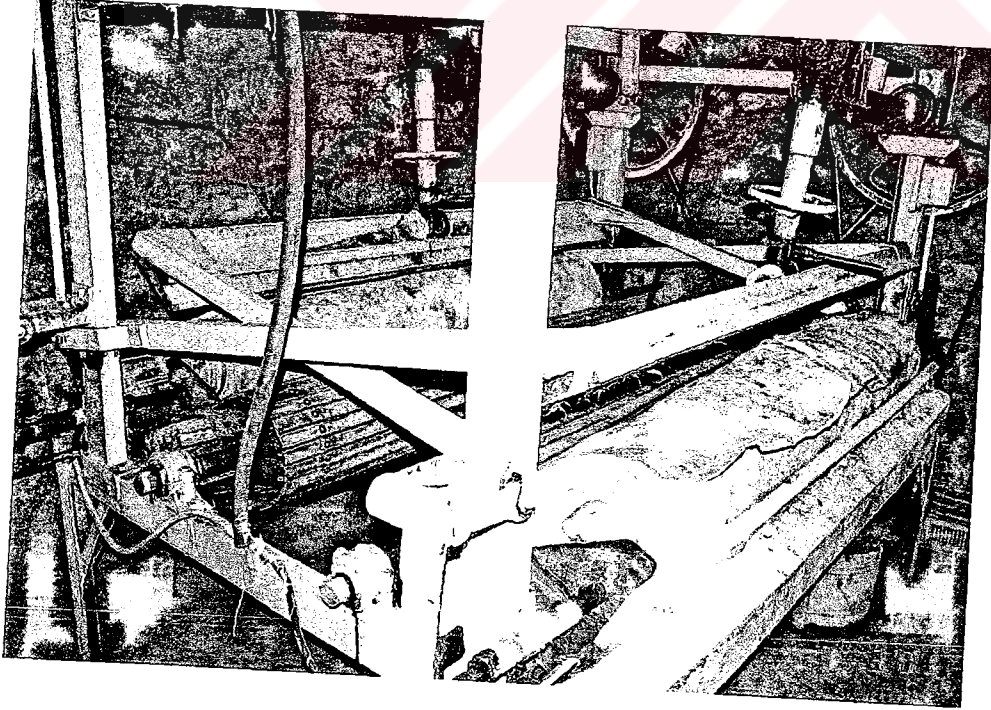

Resim 4.6.8. Tepme Makinası. (Şen Keçeciler 2001)

Resim 4.6.9. Pişirme Makinası. (Şen Keçeciler 2001)

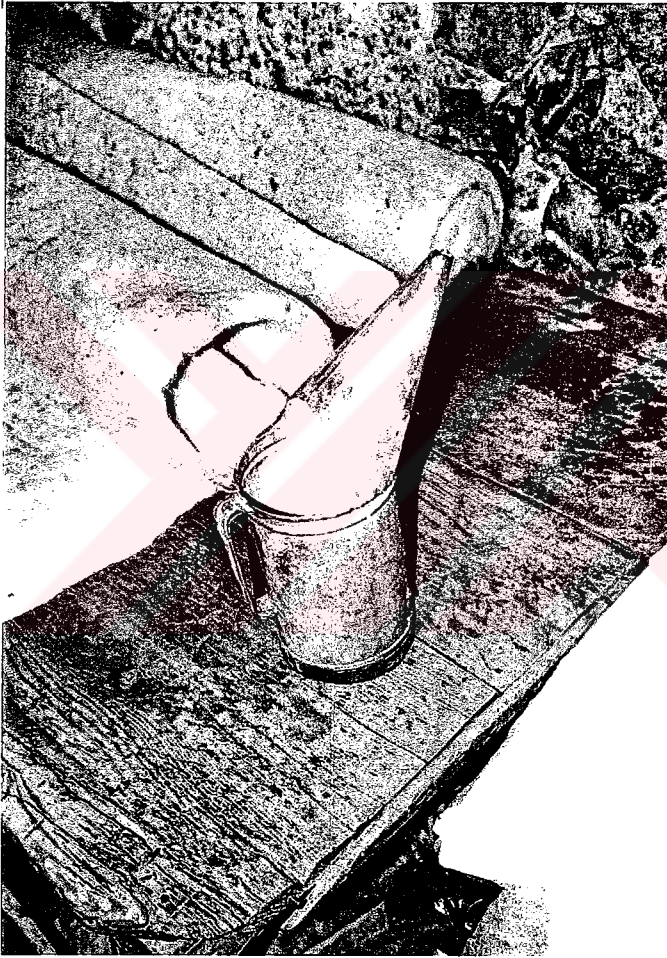
Resim 4.6.10. Pişirme Makinası. (Özenir 2001)

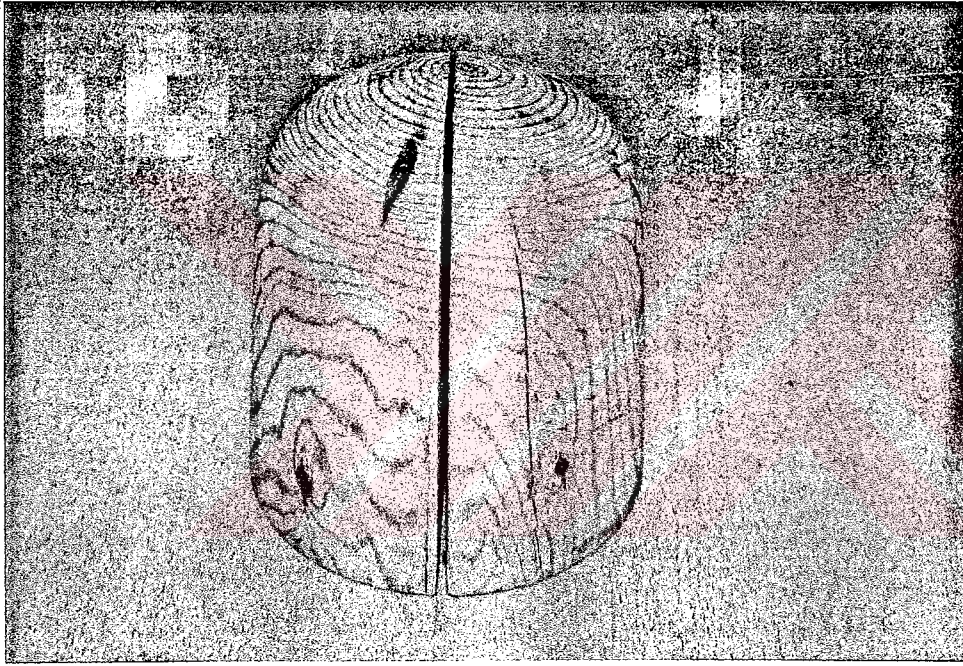
Resim 4.6.11. İbrik (Su Kabı). (Şen Keçeciler 2001)

Resim 4.6.12. Buhar Kazanı. (Şen Keçeciler 2001)

Resim 4.6.13. Buhar Kazanı İbriği. (Şen Keçeciler 2001)

Resim 4.6.14. Sikke ve Arakiye Kalıbı. (İkonium 2001)

Resim 4.6.15. Kepeneklerin Sırıklara Asılması. (Şen Keçeciler 2001)

Resim 4.7.1.1. Yünün Hasır Kalıb Üzerine Saçılması. (Şen Keçeciler 2001)

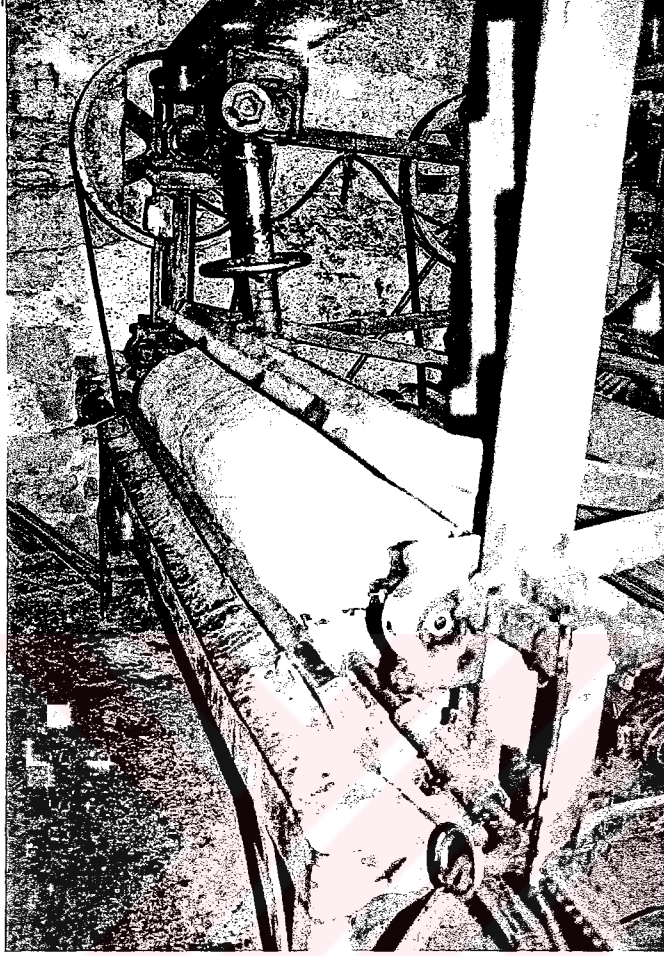

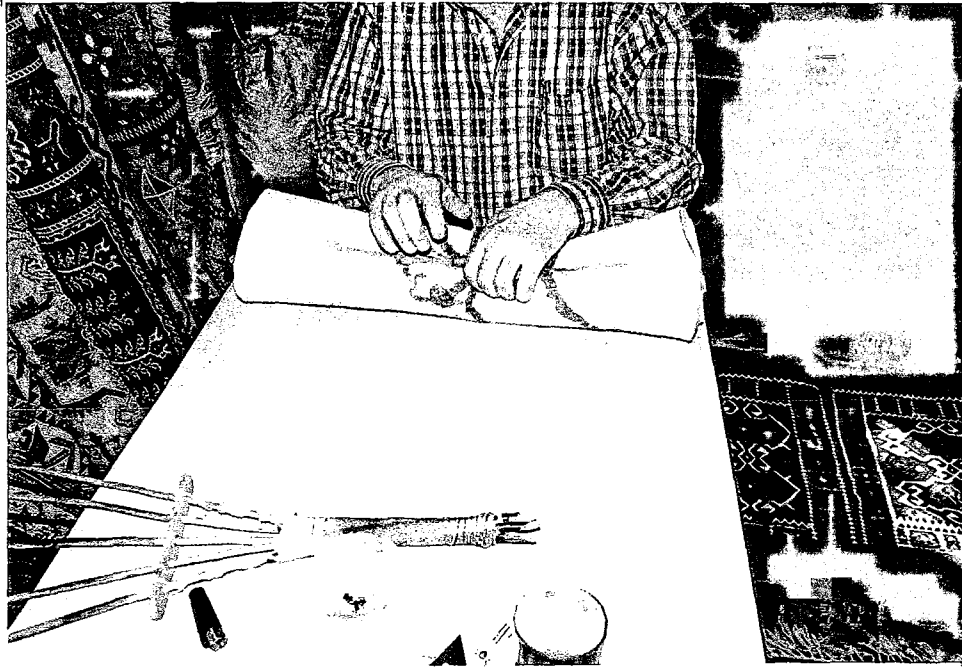
Resim 4.7.1.2. Yün Saçılmasının Bitmiş Hali. (Şen Keçeciler 2001)

Resim 4.7.3.1. Keçinin Pişirilmeden Öncesi Sabunlanması. (Şen Keçeciler 2001)

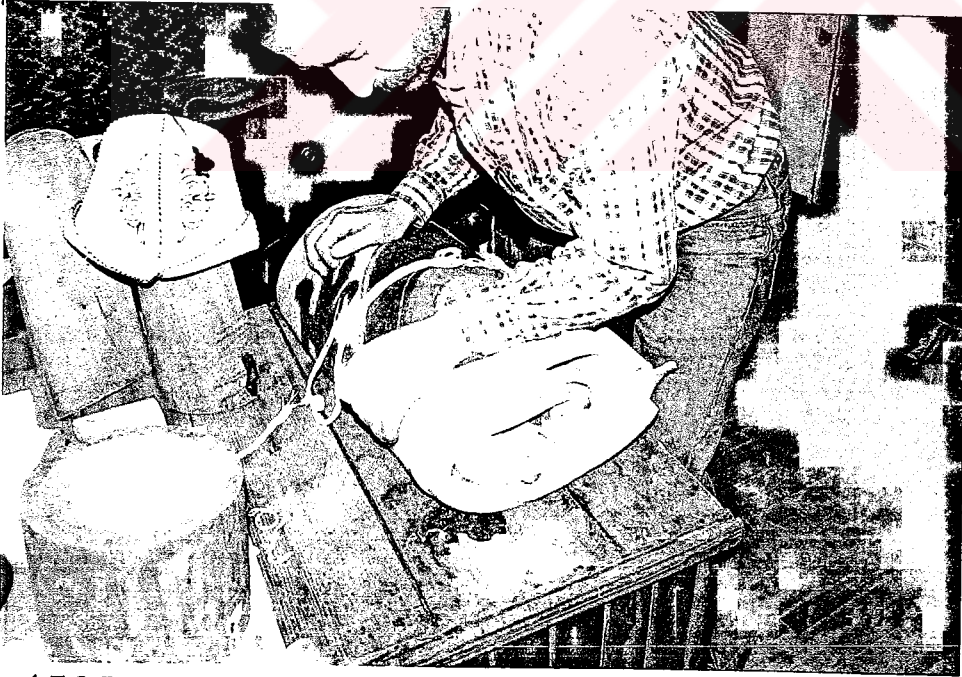
Resim 4.7.3.2. Pişirme Makinası. (Şen Keçeciler 2001)

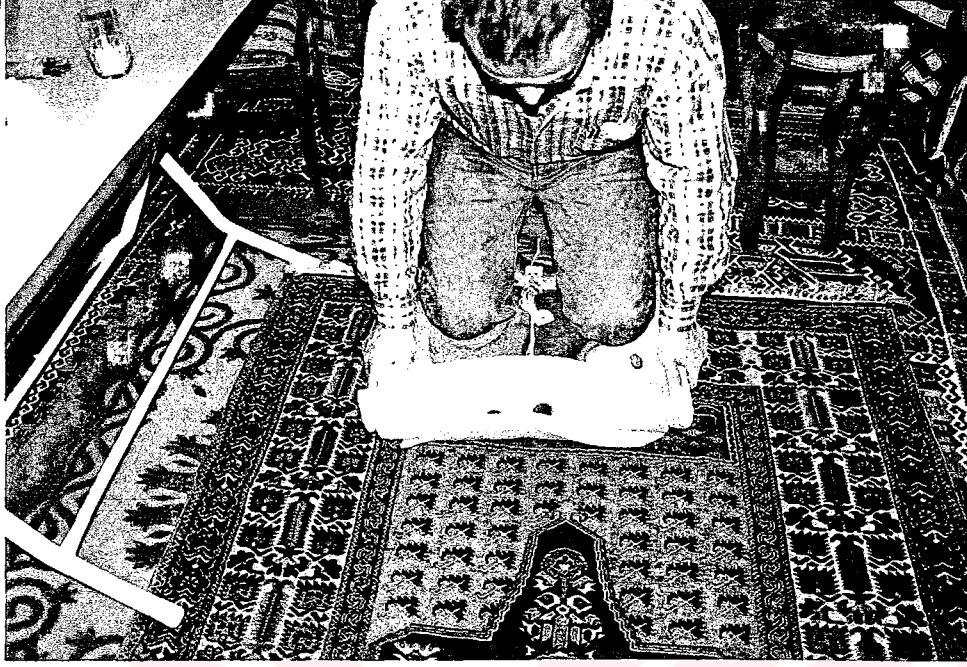
Resim 4.7.3.3. Tıglama'nın Şekil Olarak Gösterilmesi. (İkonium 2001)

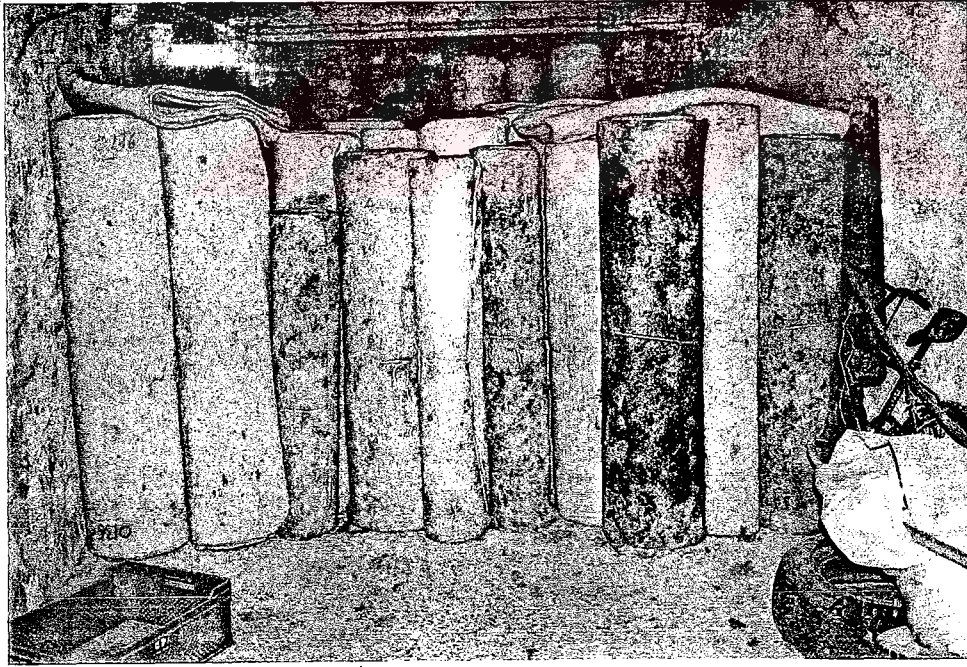
Resim 4.7.3.4. Sürtme ve Oklavalamanın Şekil Olarak Gösterilmesi. (İkonium 2001)

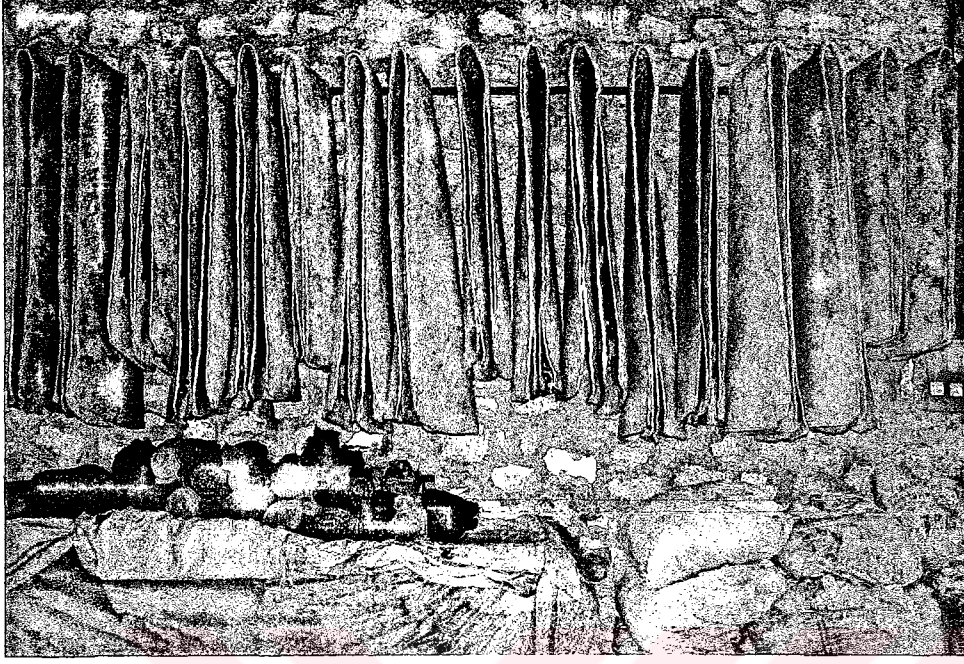
Resim 4.7.3.5. Dirsekleme Tekniğinin Şekil Olarak Gösterilmesi. (İkonium 2001)

Resim 4.7.3.6. Dizleme Tekniğinin Şekil Olarak Gösterilmesi. (İkonium 2001)

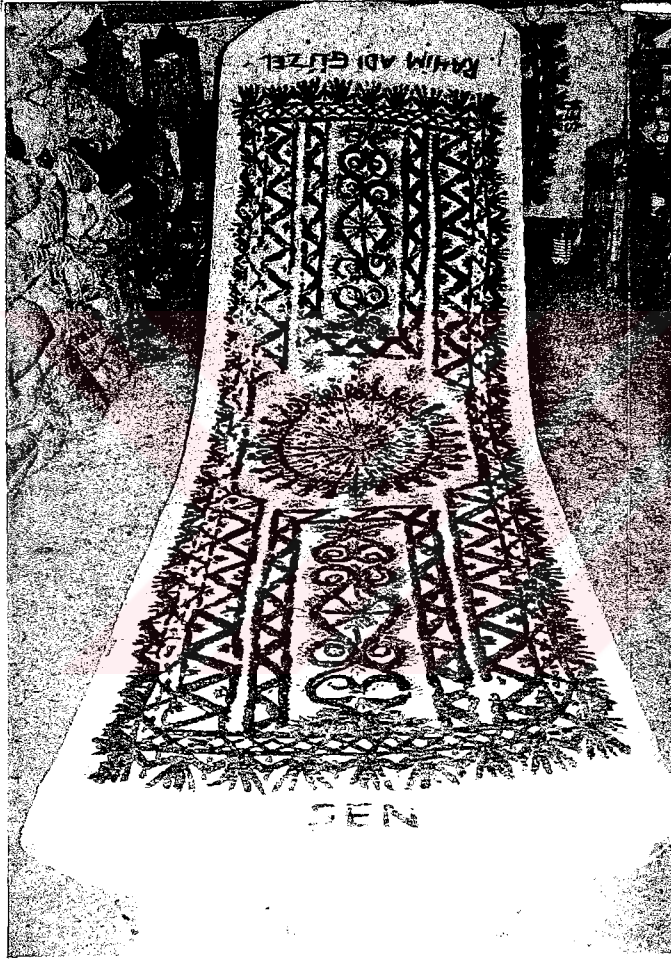
Resim 4.7.4.1. Pişirme İşleminde Sonra Keçenin Bekletilmesi. (Özenir 2001)

Resim 4.7.4.2. Hazır Hale Gelmiş Keçelerin, Keçeliğe Asılması. (Özenir 2001)

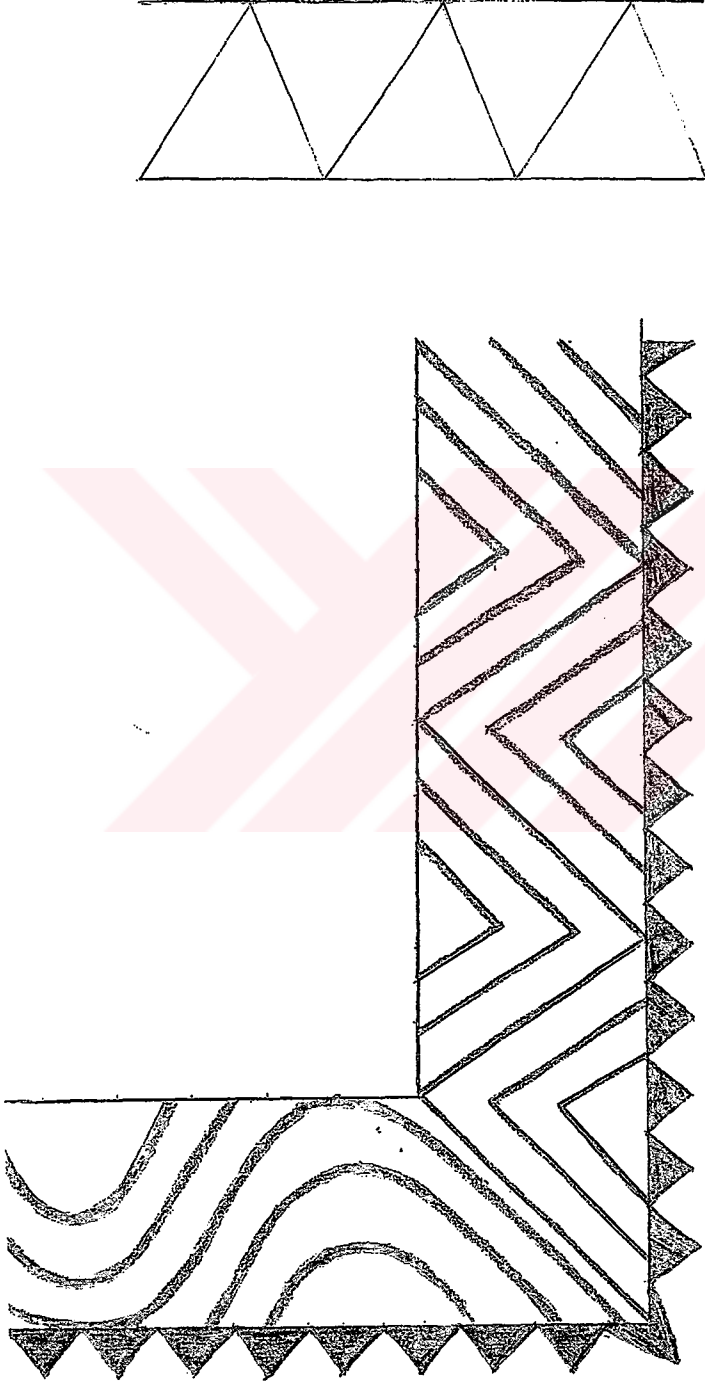
Resim 4.8.1. Konya (Baklavalı) Keçesi. (Özenir 2001)

Resim 4.8.2. Konya (Güneş Göbek) Keçesi. (Şen Keçeciler 2001)

Resim 4.8.3. Konya Keçesi. (Yüncü 2001)

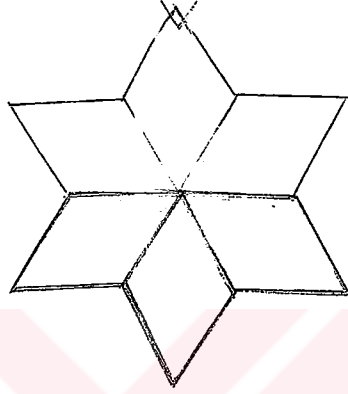

Çizim 4.8.1. Sığır Sidiği Motifi

Çizim 4.8.2. Kirtiş Oyma Motifi

Çizim 4.8.3. Yıldız, Kiremit Motifi

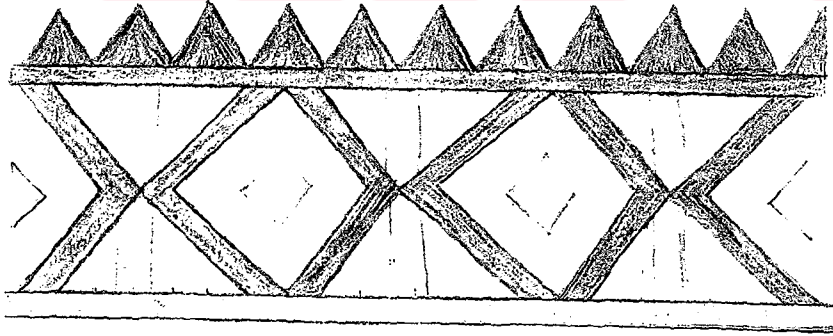
Çizim 4.8.4. Su Motifi

Çizim 4.8.5. Deve Gözü Motifi

Çizim 4.8.6. Zincir Motifi

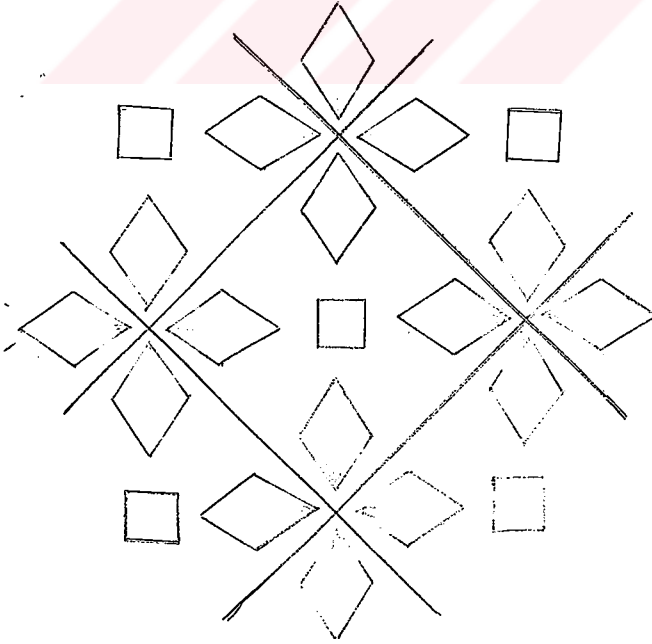
Çizim 4.8.6.a. Zincir Motifi

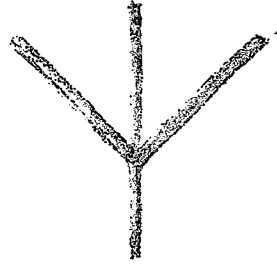
Çizim 4.8.7. Fitol veya Torak Motifi

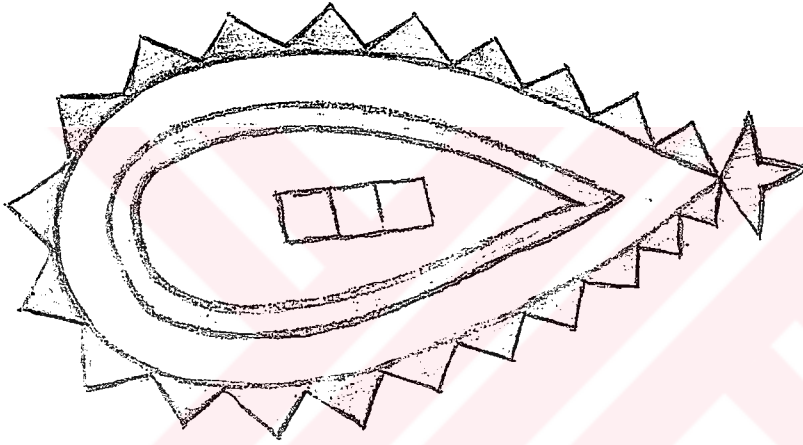
Çizim 4.8.8. Nalça Motifi

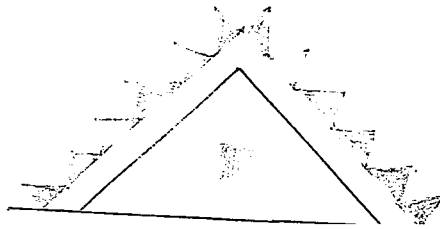
Çizim 4.8.9. Demir Pencere Motifi

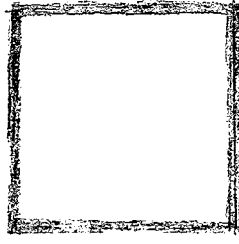

Çizim 4.8.10. Kazayağı Motifi

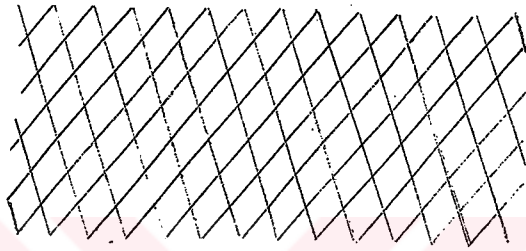

Çizim 4.8.11. Badem (Şal) Motifi

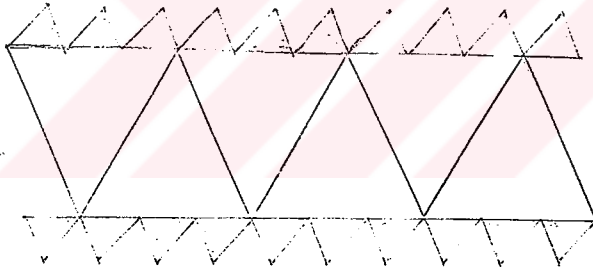

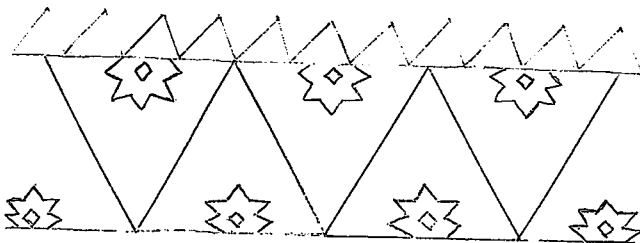
Çizim 4.8.13. Mındık Motifi

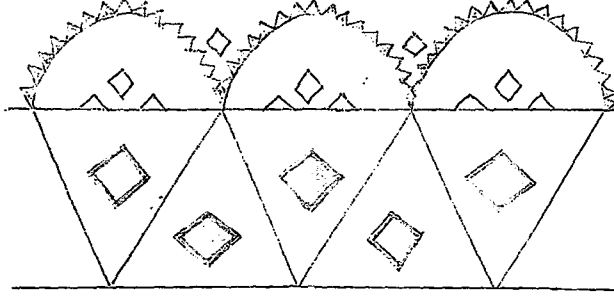
Çizim 4.8.14. Kafes Motifi

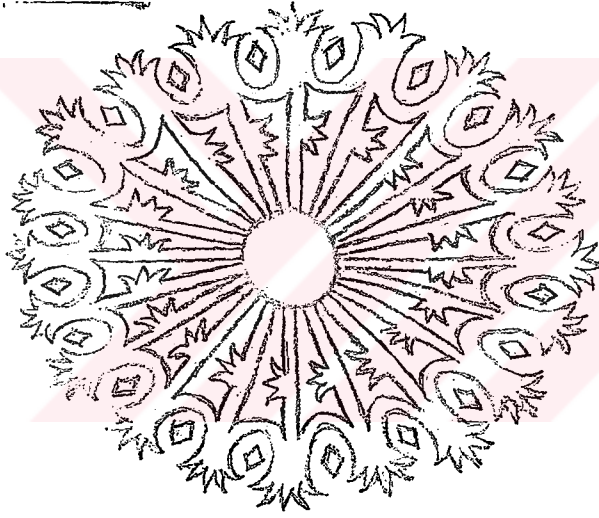
Çizim 4.8.15. İç Çerçeve Motifi.

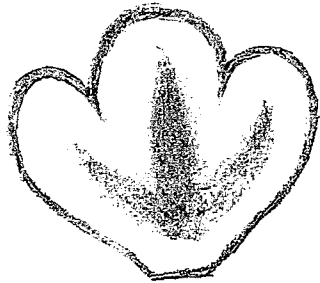
Çizim 4.8.16. Orta Çerçeve Motifi.

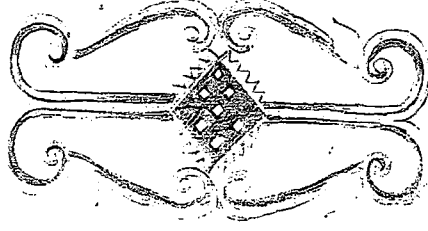
Çizim 4.8.17. Dış Çerçeve Motifi.

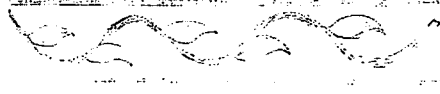
Çizim 4.8.18. Güneş Göbek Motifi .

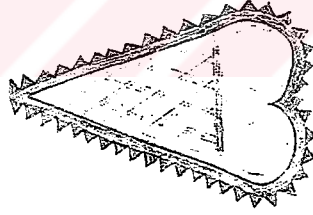
Çizim 4.8.19. Ayı Kulağı Motifi .

Çizim 4.8.20. Koyun Gözü Motifi.

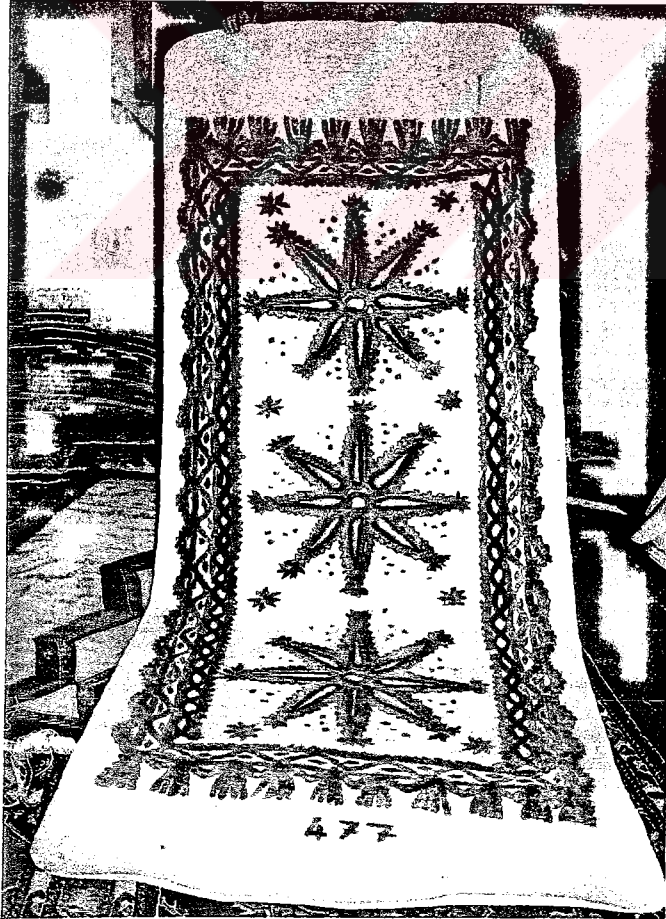
Çizim 4.8.21. Sögüt Dalı Motifi

Çizim 4.8.22. Saz Motifi

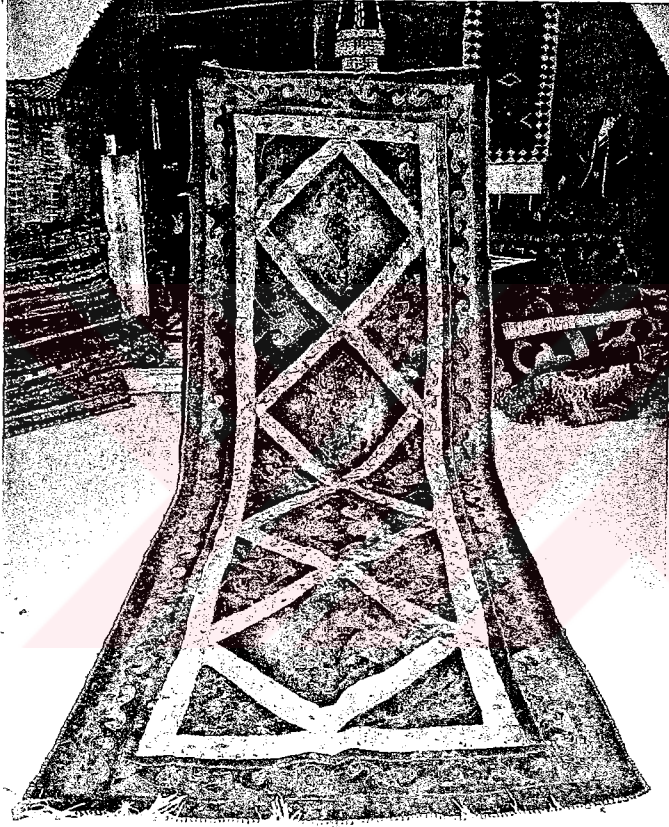

Resim 5.1.1. Sergi (Yaygı) Keçesi. (Şen Keçeciler 2001)

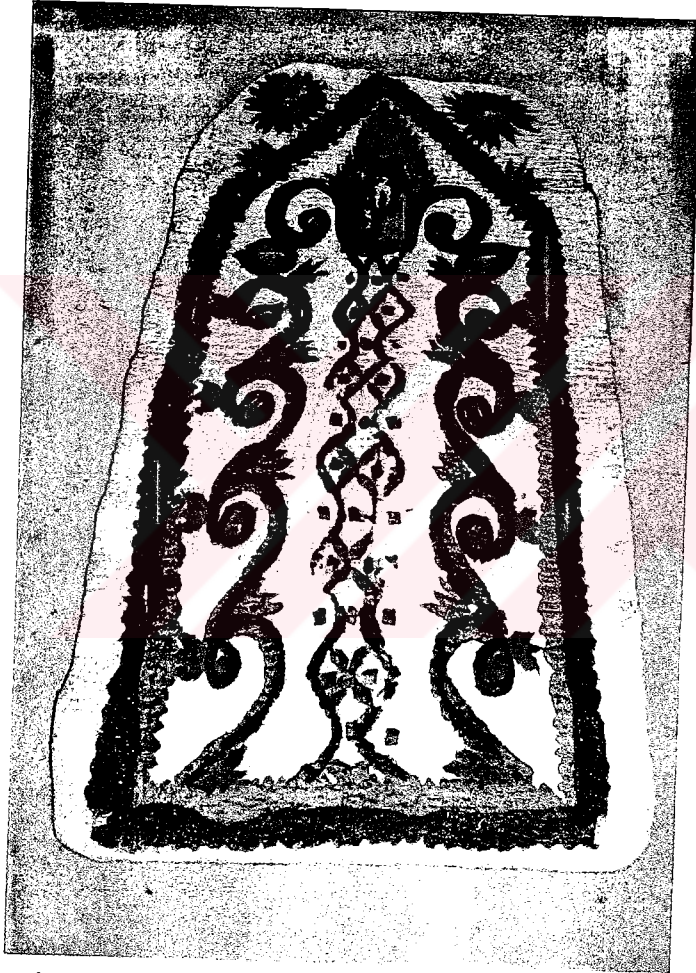

Resim 5.1.2. Sergi Keçesi. (Seferoğlu 2001)

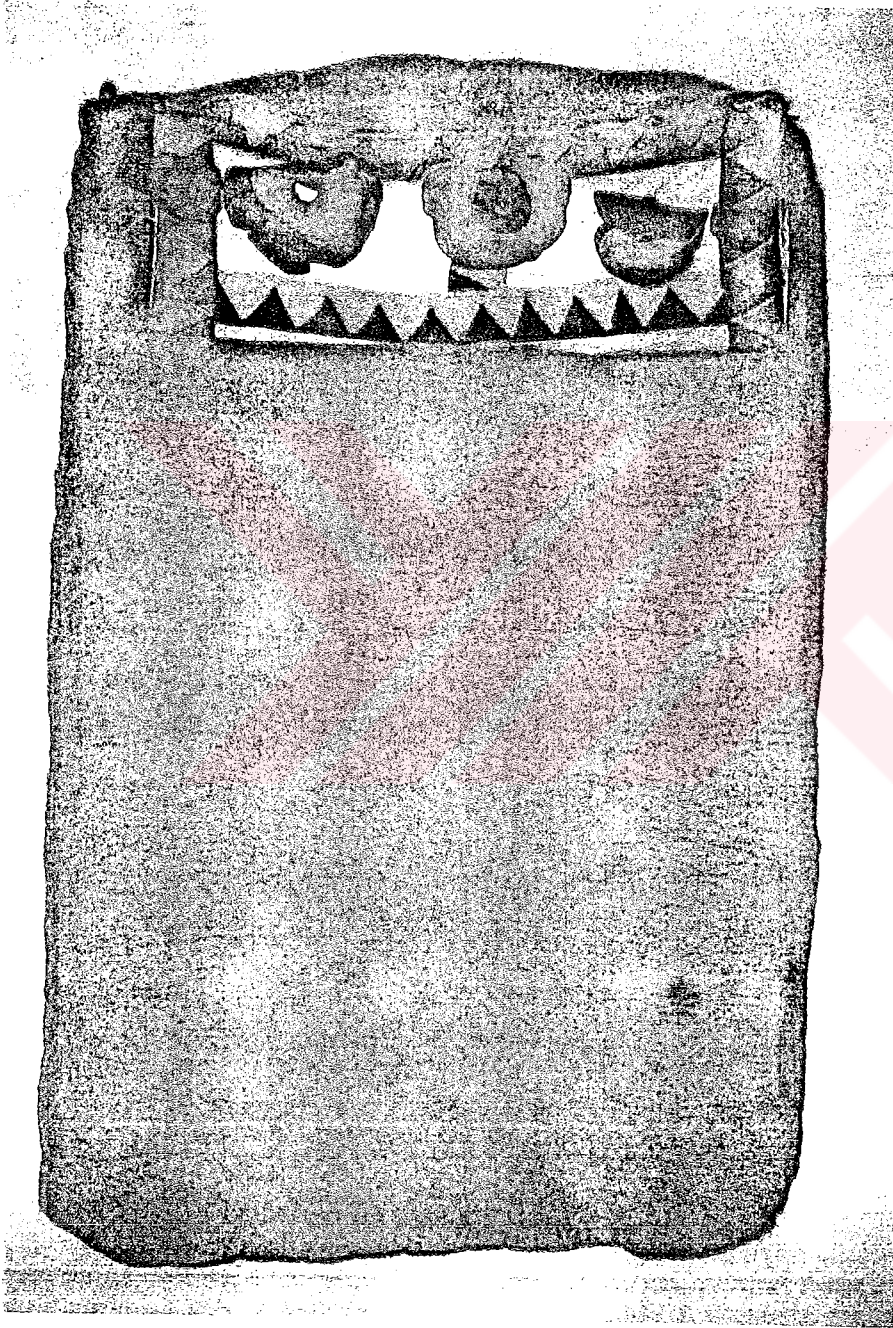
Resim 5.1.3. Yolluk Keçeci. (Karavan 2001)

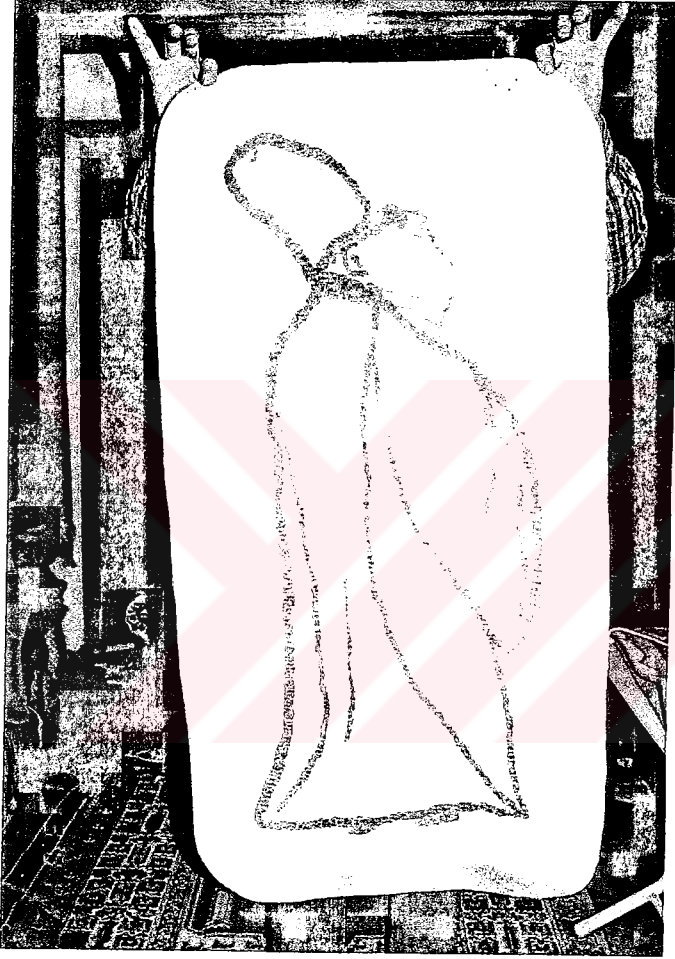
Resim 5.1.4. Namazlık Keçe. (Karavan 2001)

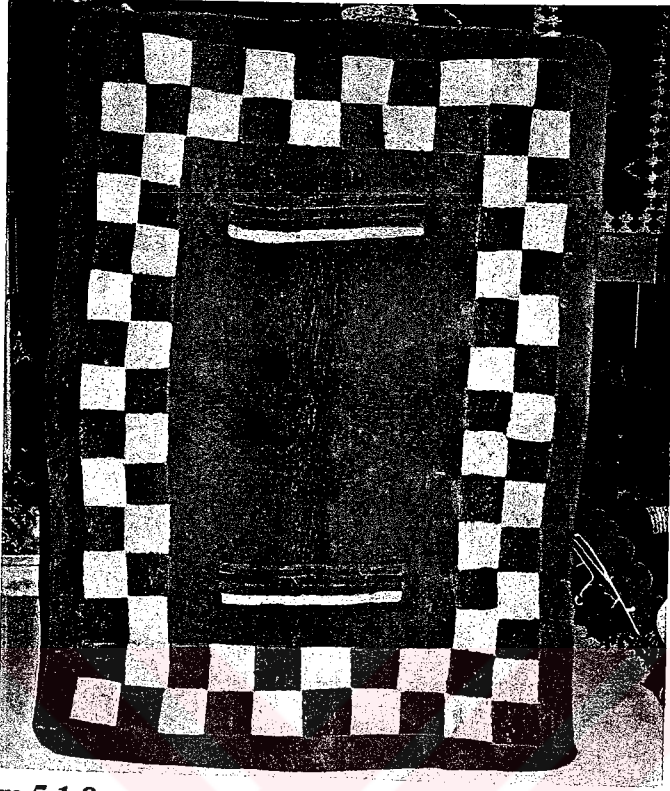
Resim 5.1.5. Minder Keçesi. (İkonium 2001)

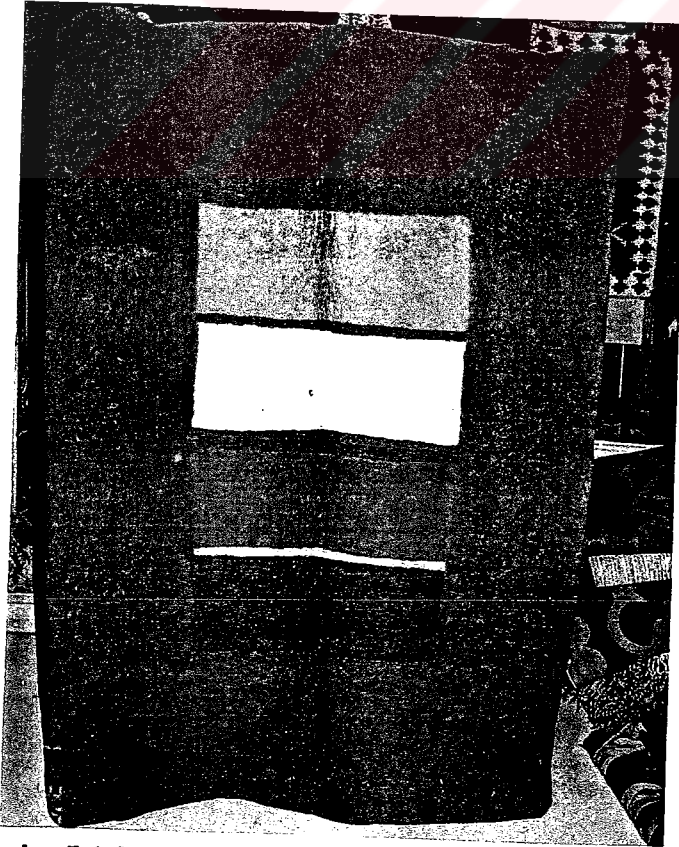
Resim 5.1.6. Kundak Keçesi. (Ergenekon 1999)

Resim 5.1.7. Tablo Keçe. (Kani Karaca'nın Resmi) (İkonium 2001)

Resim 5.1.8. Tablo (Modern) Keçe. (İkonium 2001)

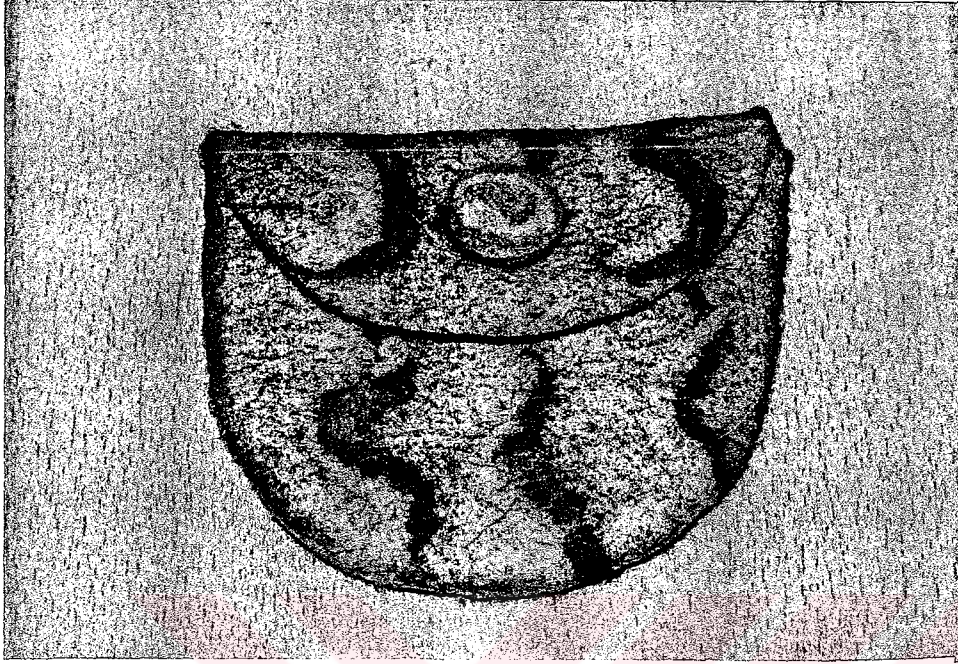
Resim 5.1.9. Tablo Keçe (Modern). (Karavan 2001)

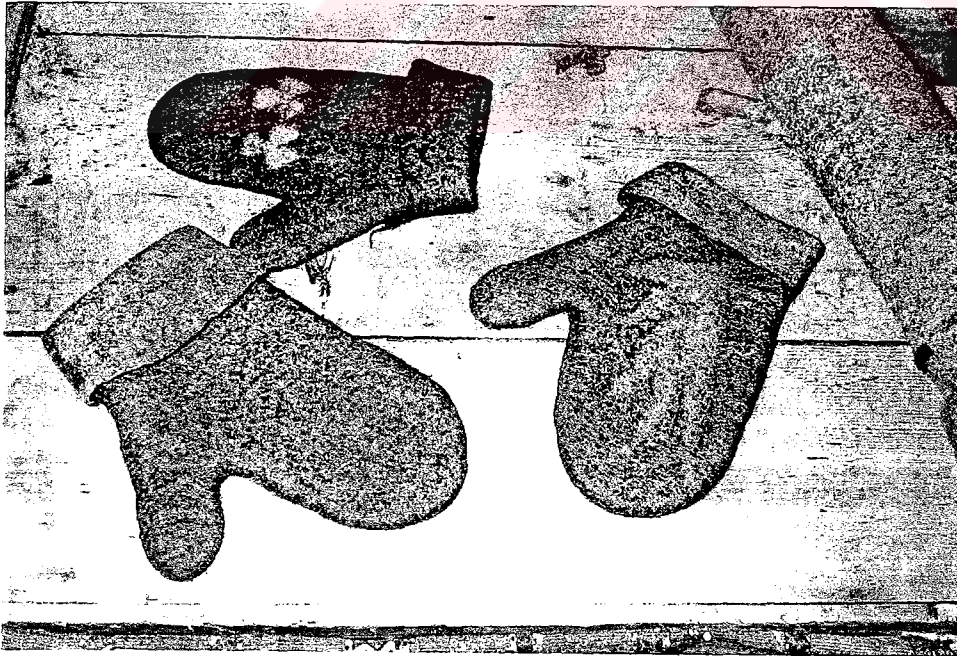
Resim 5.1.10. Ney veya Proje Kutusu. (İkonium 2001)

Resim 5.1.11. Keçeden Yapılmış Şapka ve Boyun Çantası. (İkonium 2001)

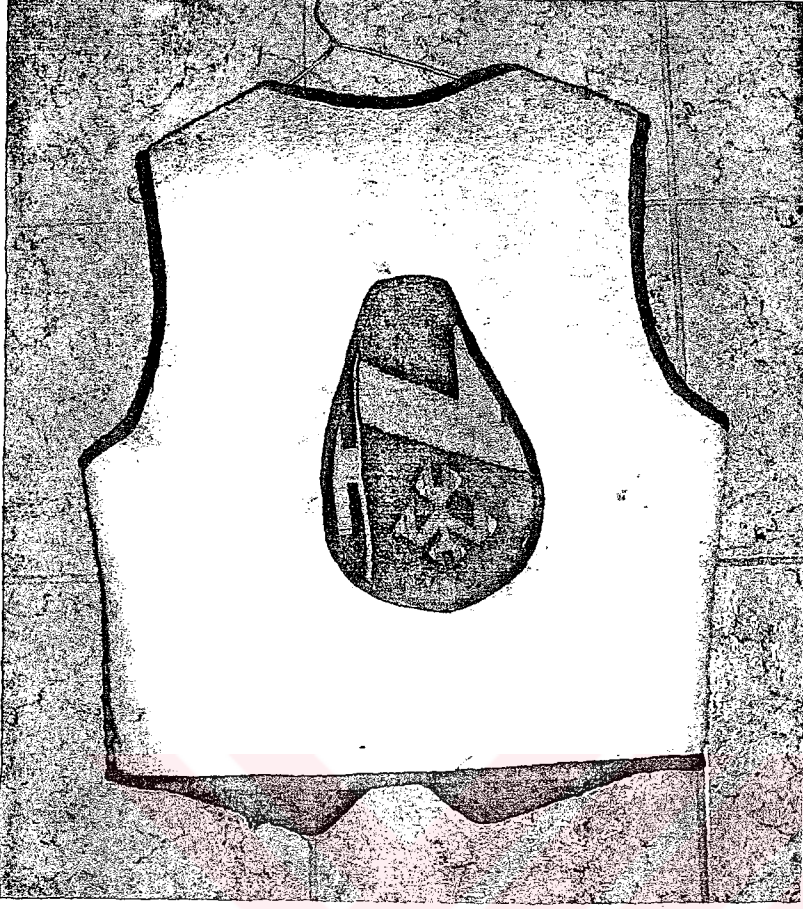

Resim 5.1.12. Keçe Cüzdan. (İkonium 2001)

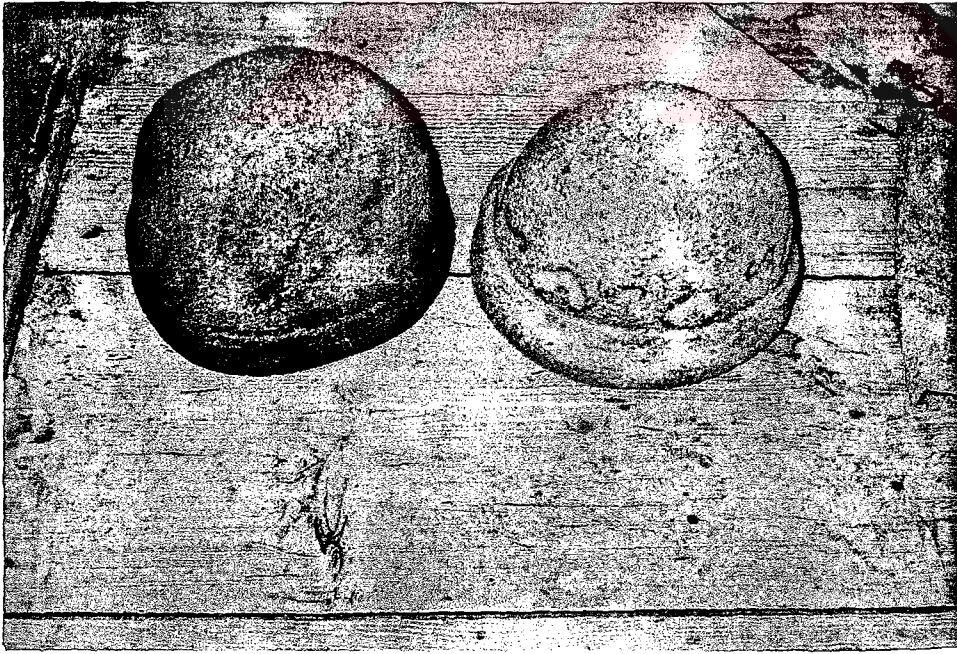

Resim 5.1.13. Keçe Eldivenleri. (İkonium 2000)

Resim 5.1.14. Keçe Yelek. (Peksarı 2000)

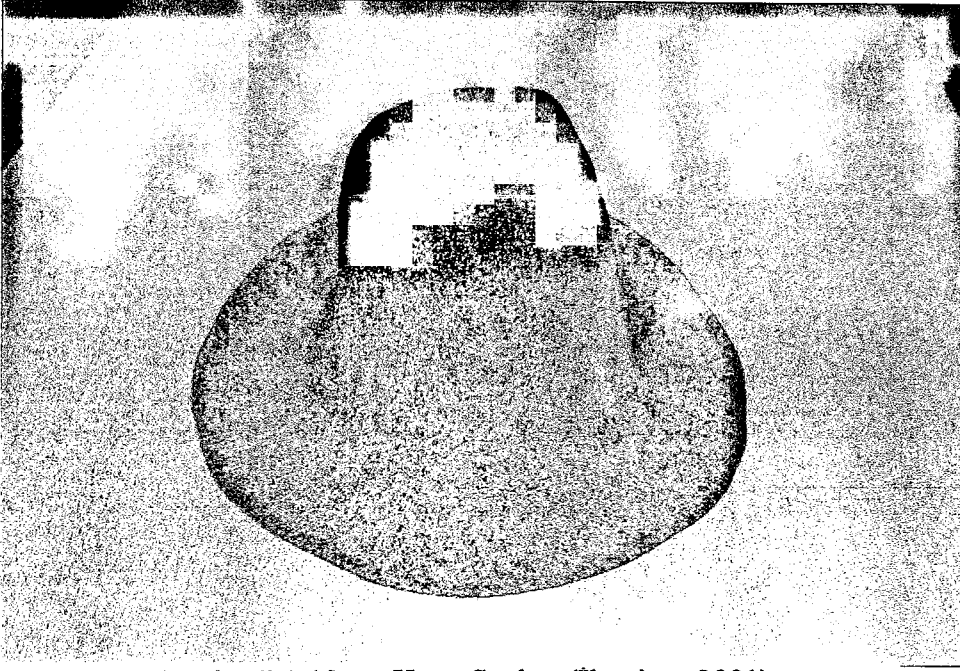
Resim 5.1.15. Keçe'den Yapılmış Bere'ler. (İkonium 2000)

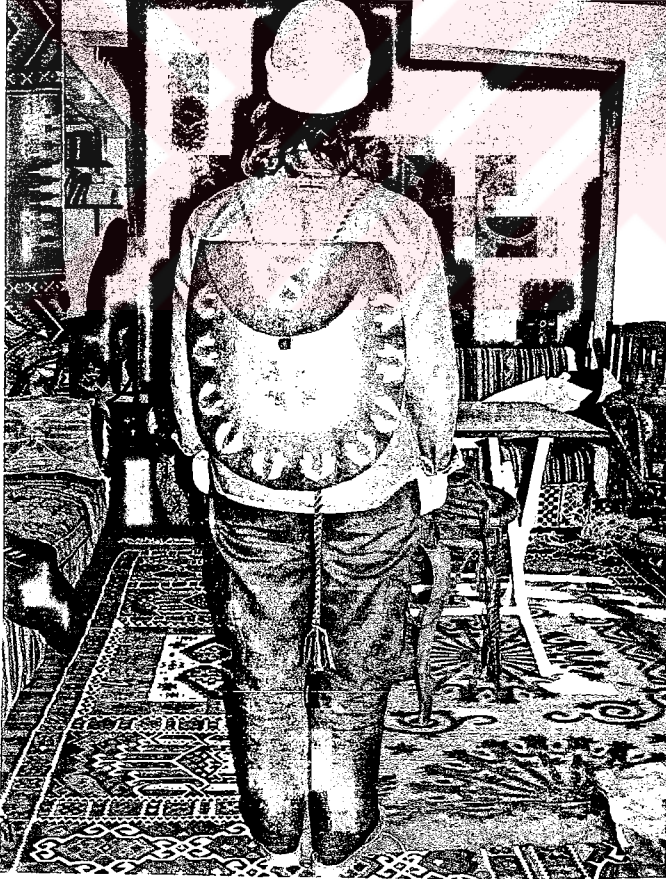
Resim 5.1.16. Keçe Yayıgısı (İkonium 2001)

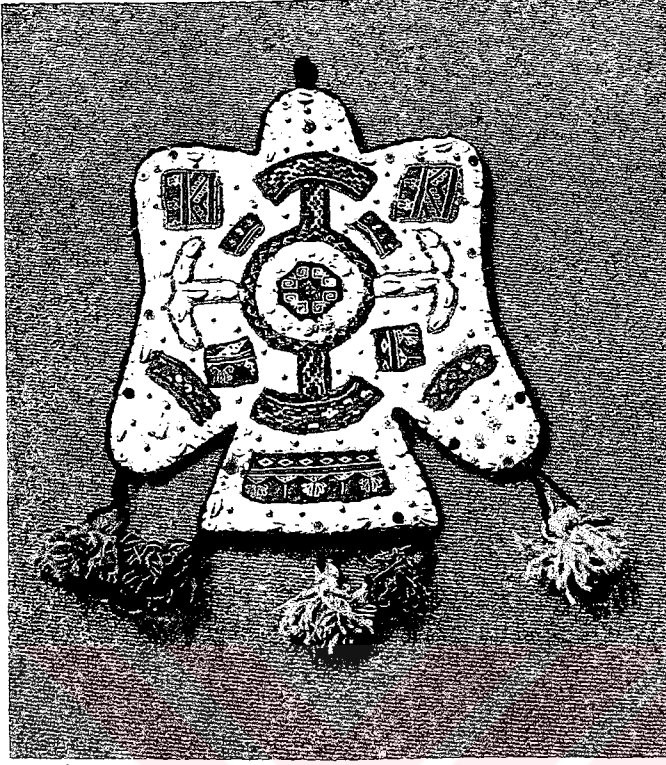
Resim 5.1.17. Keçe Çanta. (İkonium 2001)

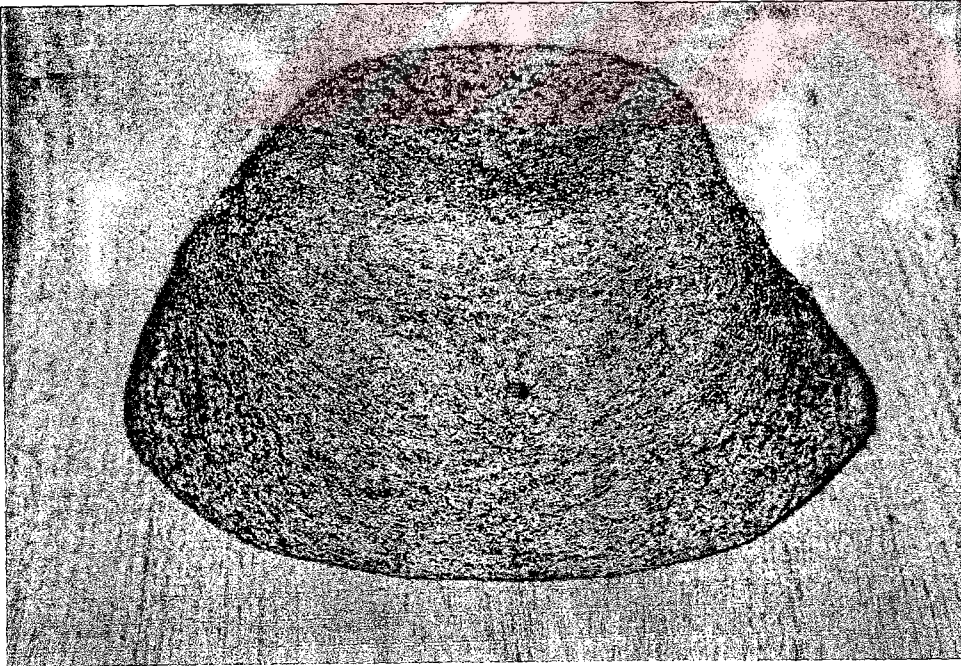
Resim 5.1.18. Keçe Şapka. (İkonium 2001)

Resim 5.1.19. Keçe'den İmal Edilmiş Bere ve Sırt Çantası. (İkonium 2001)

Resim 5.1.20. Keçe Üzerine Farklı Malzemelerle Yapılmış Nazarlık Obje. (Galeri Mihri 2001)

Resim 5.2.1. Arakiye. (Uzluk 2001)

Resim 5.2.2. Börk. (Koçu 1996)

Resim 5.2.3. Modern Desenli Kepenek. (İkonium 2001)

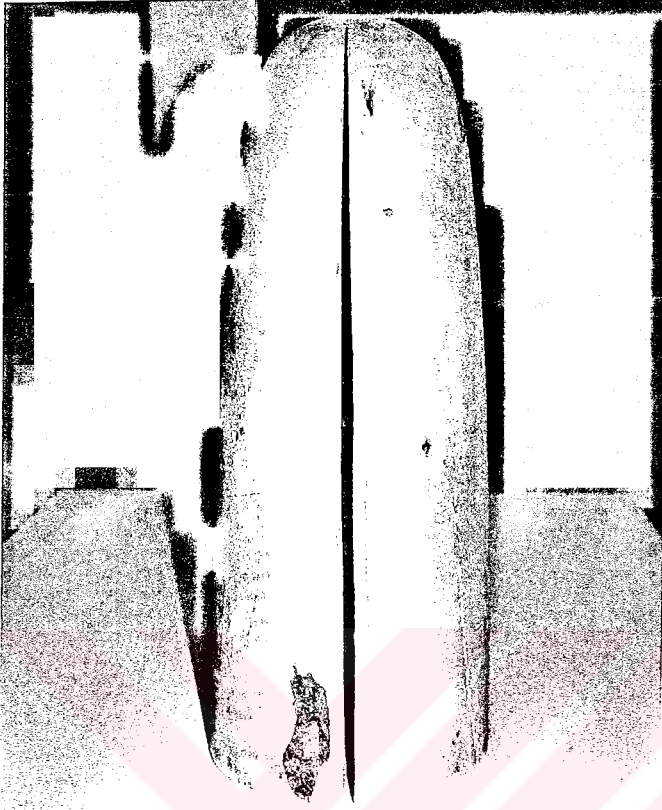
Resim 5.2.4. Kepeneğin Arkadan Görünüşü. (İkonium 2001)

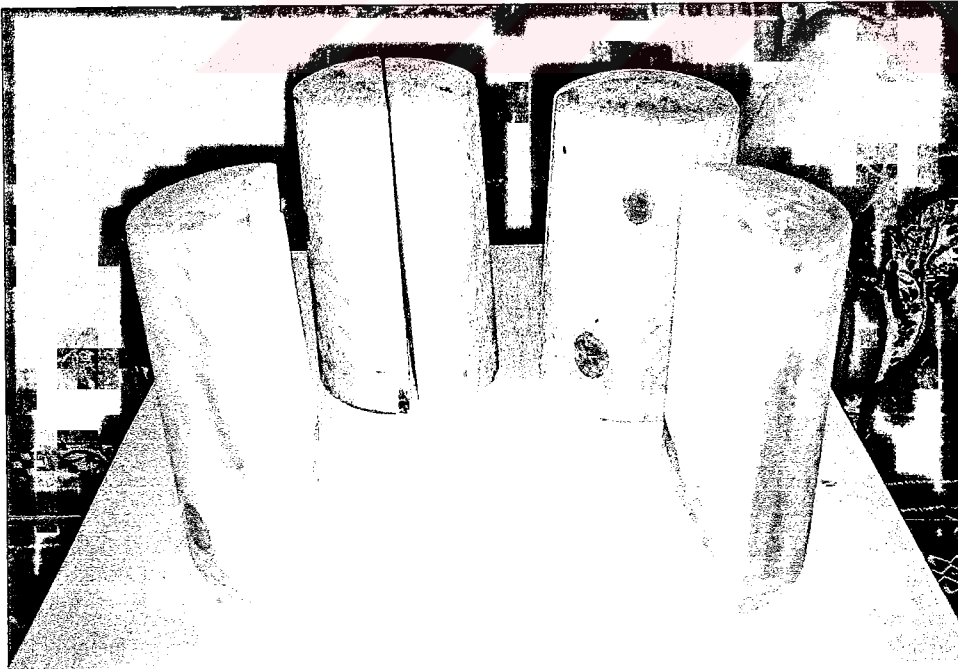
Resim 5.2.5. Kepenek. (Yüncü 2001)

Resim 5.2.6. Kuka. (Kocu 2001)

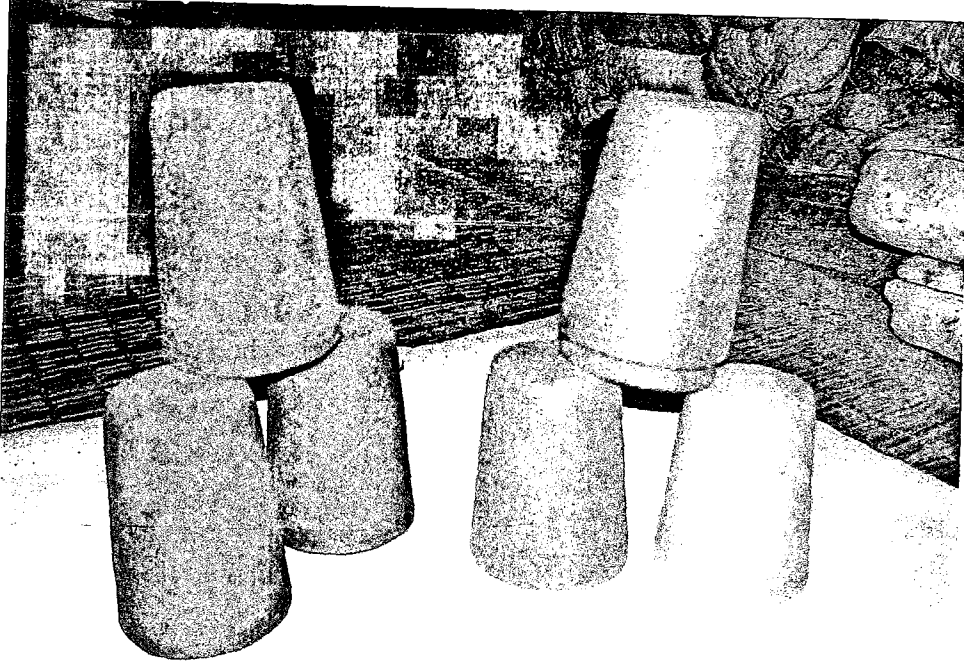

Resim 5.2.7. Sikke Kalıbı. (İkonium 2001)

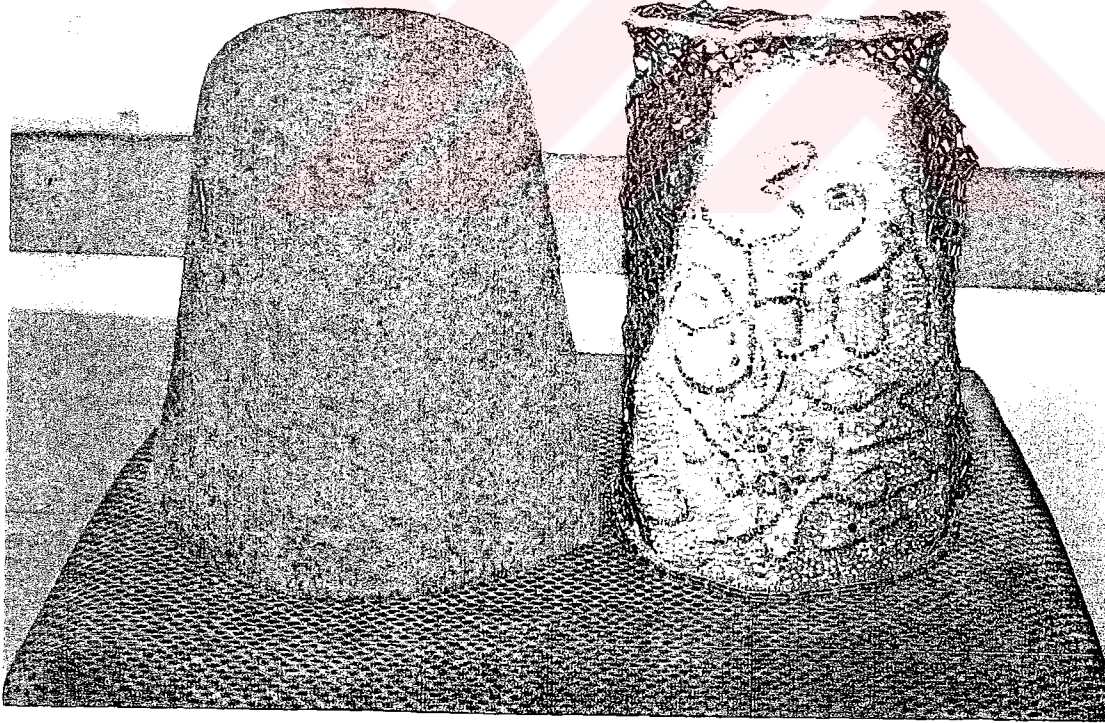

Resim 5.2.8. Sikke Kalıbı. (İkonium 2001)

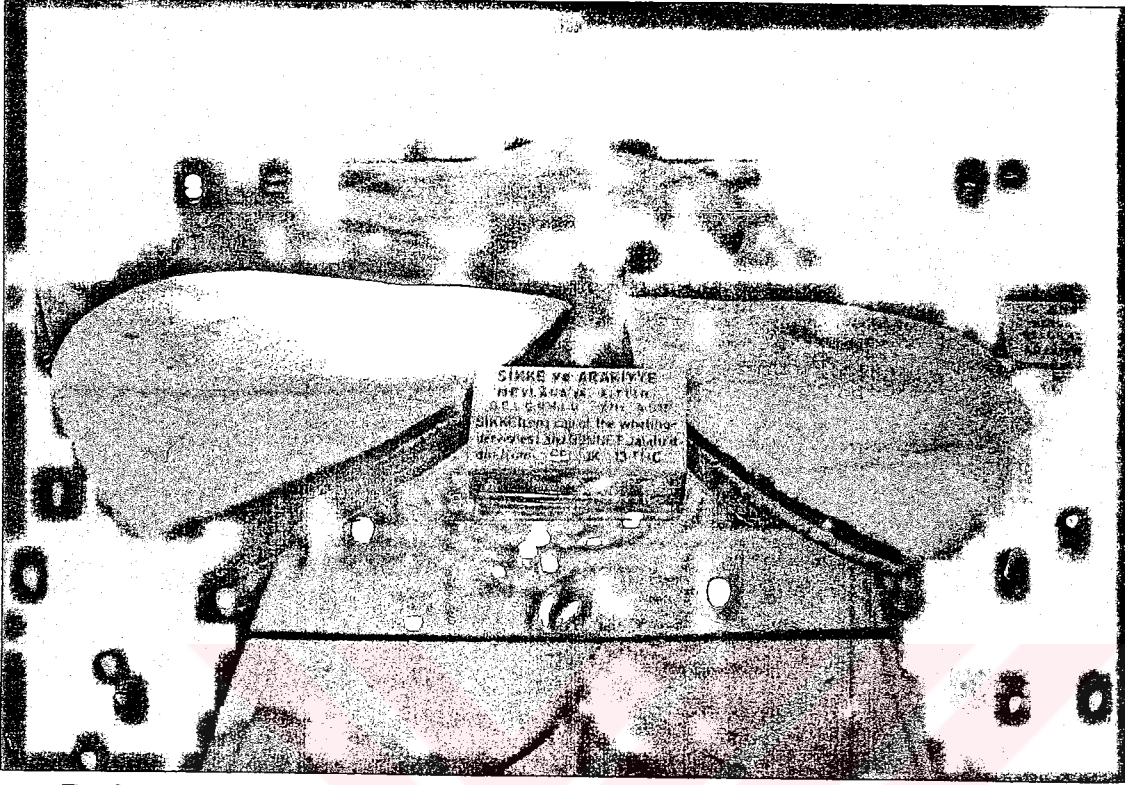

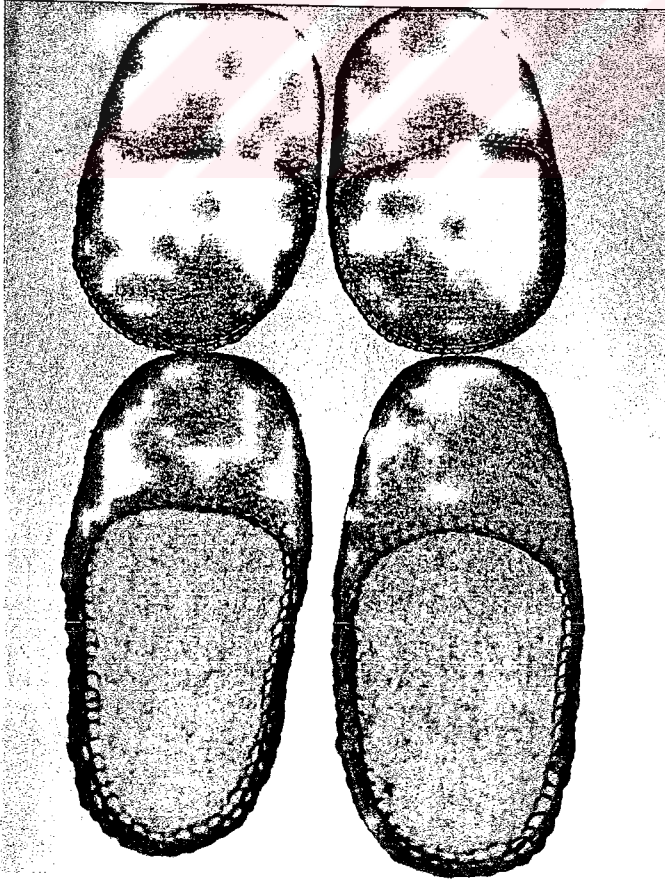
Resim 5.2.9. Çeşitli Sikkeler, (Şen Keçeciler, 2001)

Resim 5.2.10. Sikke Kadın Başlığı. (Koyunoğlu Müzesi 2001)

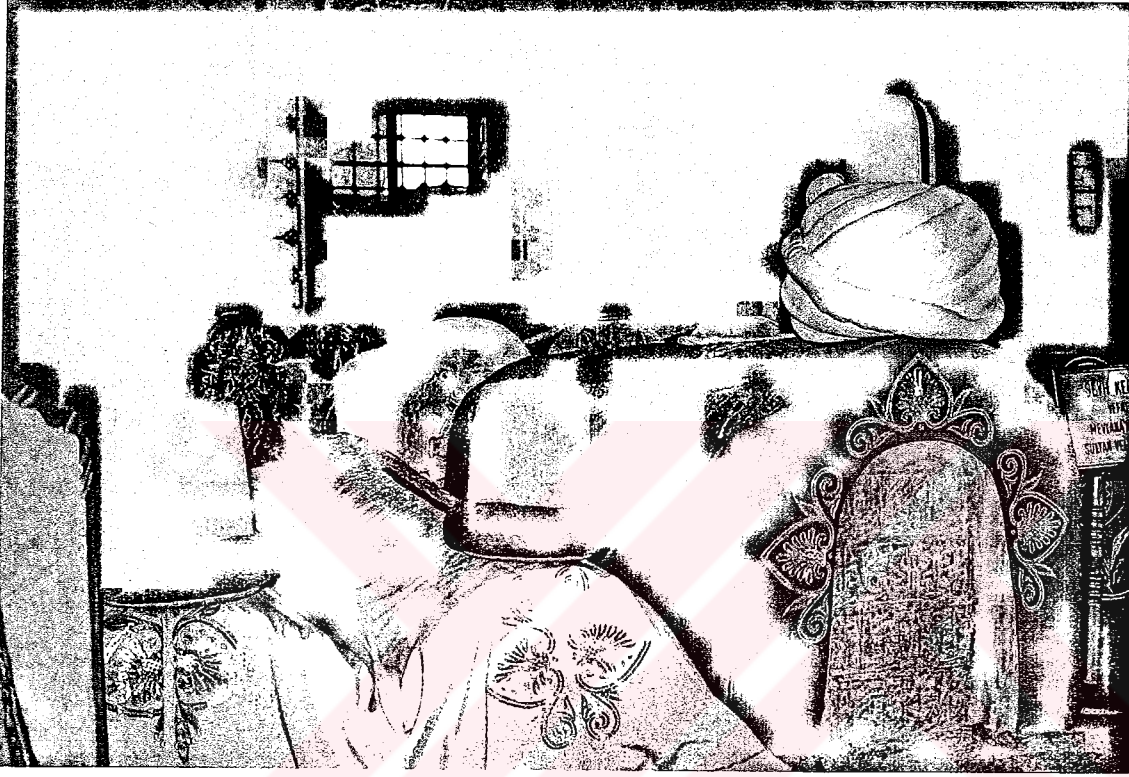
Resim 5.2.11. Mevlana'ya Ait Sikke ve Arakiyeler. (Mevlana Müzesi 2000)

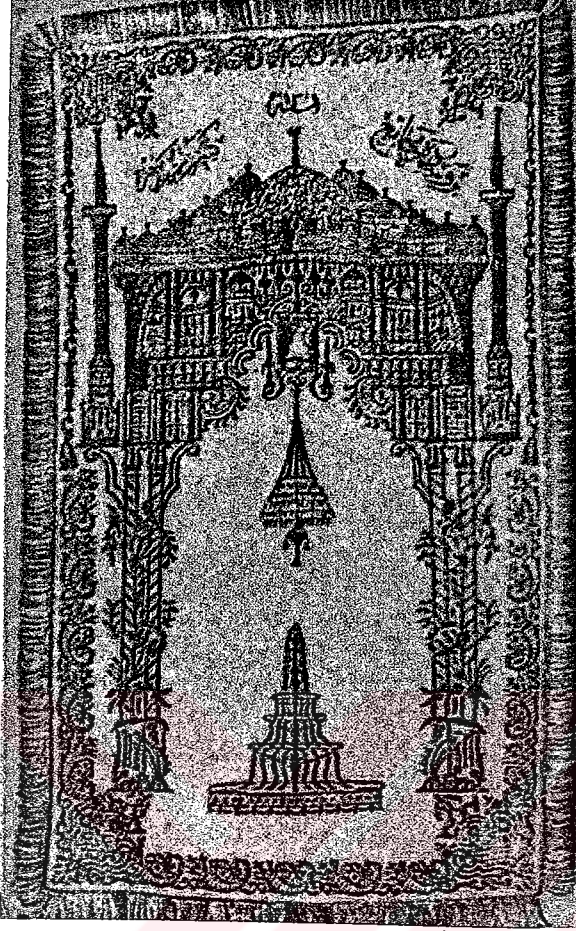
Resim 5.2.12. Çeşitli Terlikler. (İkonium 2001)

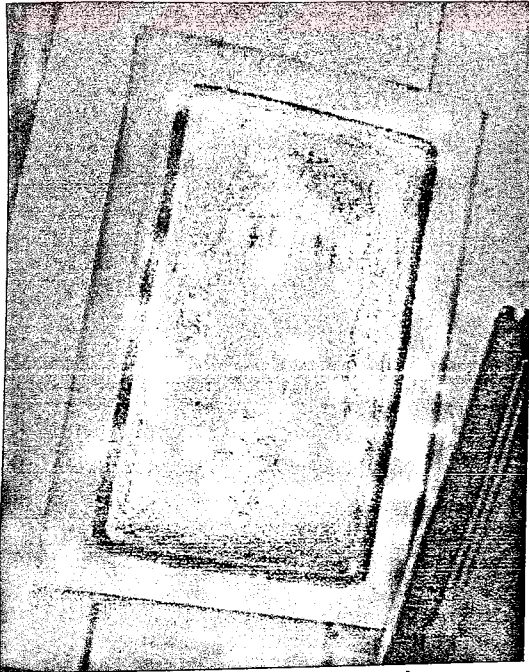
Resim 5.2.13. Zerrin Külah. (Koçu 1996)

Resim 6.3.1.1. Mevlana Müzesinde ki Sandukaların Üzerinde Bulunan Çeşitli Keçe Sikke ve Başlıklar.(*Mevlana Müzesi.2001*)

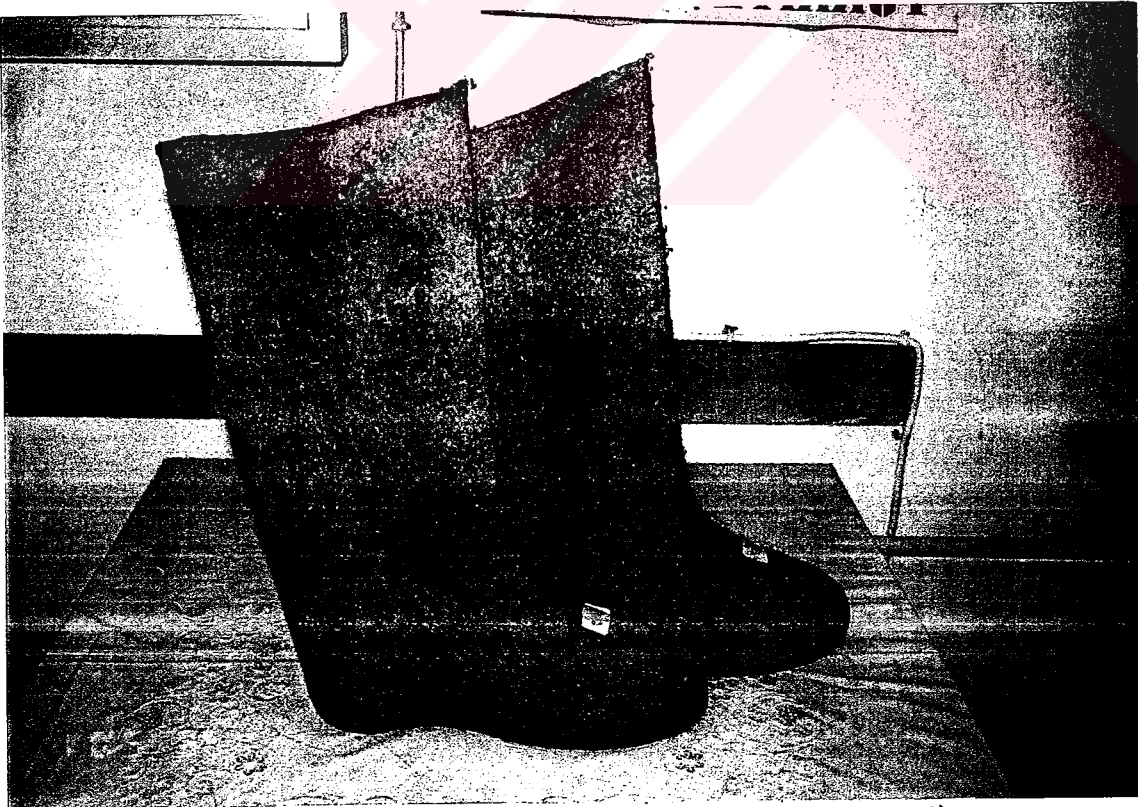
Resim 6.3.1.2. Mevlana Müzesinde Bulunan İşlemeli Keçe Seccade,(*Mevlana Müzesi2001*)

Resim 6.3.1.3. Mevlana Müzesinde Bulunan İşlemeli Keçe Seccade,(*Mevlana Müzesi2001*)

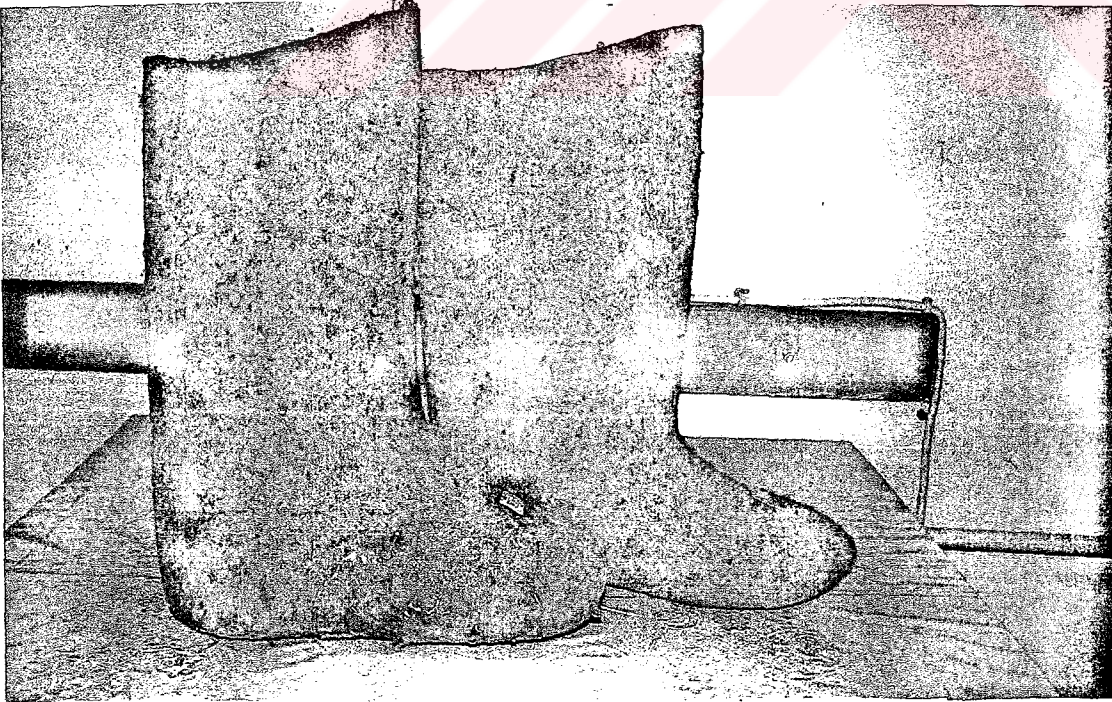
Resim 6.3.2.1. Keçe Çizme ,(Koyunoğlu Müzesi 2001)

Resim 6.3.2.2. Keçe Çizme ,(Koyunoğlu Müzesi 2001)

Resim 6.3.2.3. Keçe Çizme ,(Koyunoğlu Müzesi 2001)

Resim 6.3.2.4. Keçe Çizme ,(Koyunoğlu Müzesi 2001)

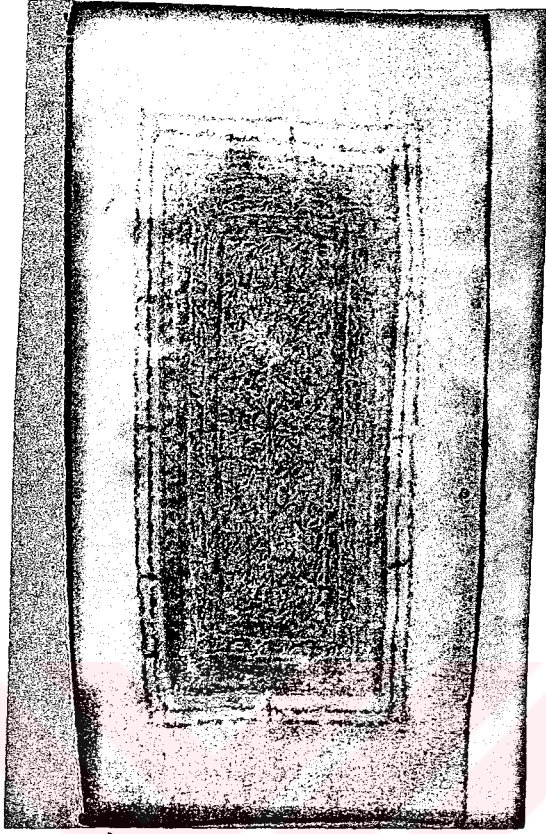

Resim 6.3.2.5. Keçe Çizme ,(Koyunoğlu Múzesi 2001)

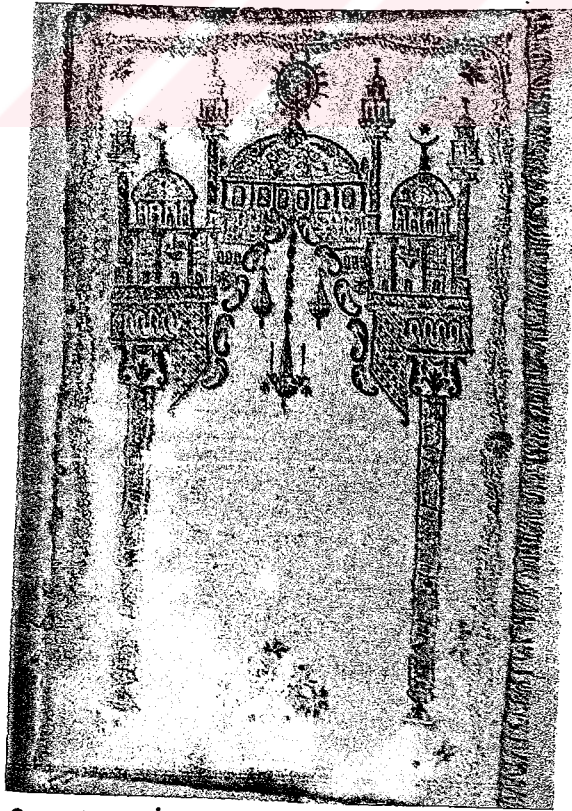

Resim 6.3.2.6. Keçe Çizme ,(Koyunoğlu Múzesi 2001)

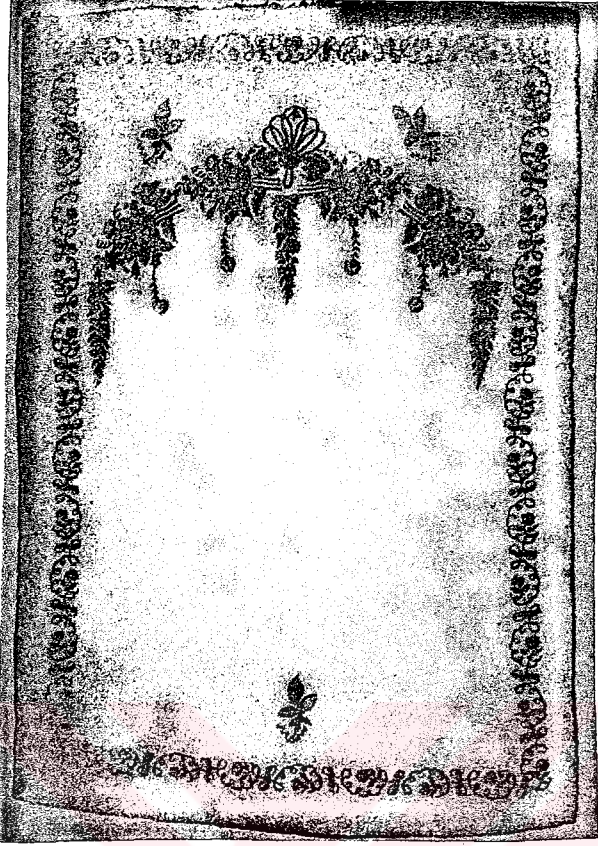

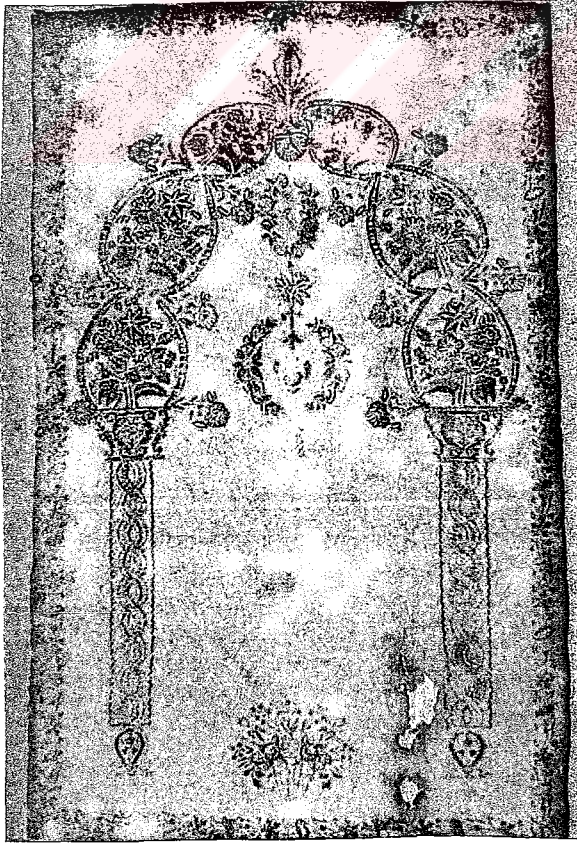
Resim 6.3.3.1. 20.yy İşlemeli Keçe Seccade, (Etnografya Müzesi 2001)

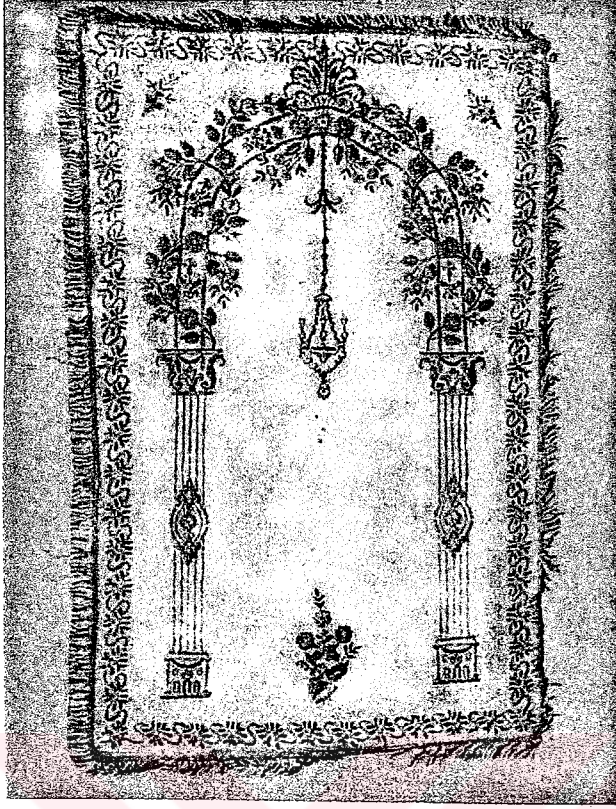
Resim 6.3.3.2. 20.yy İşlemeli Keçe Seccade, (Etnografya Müzesi 2001)

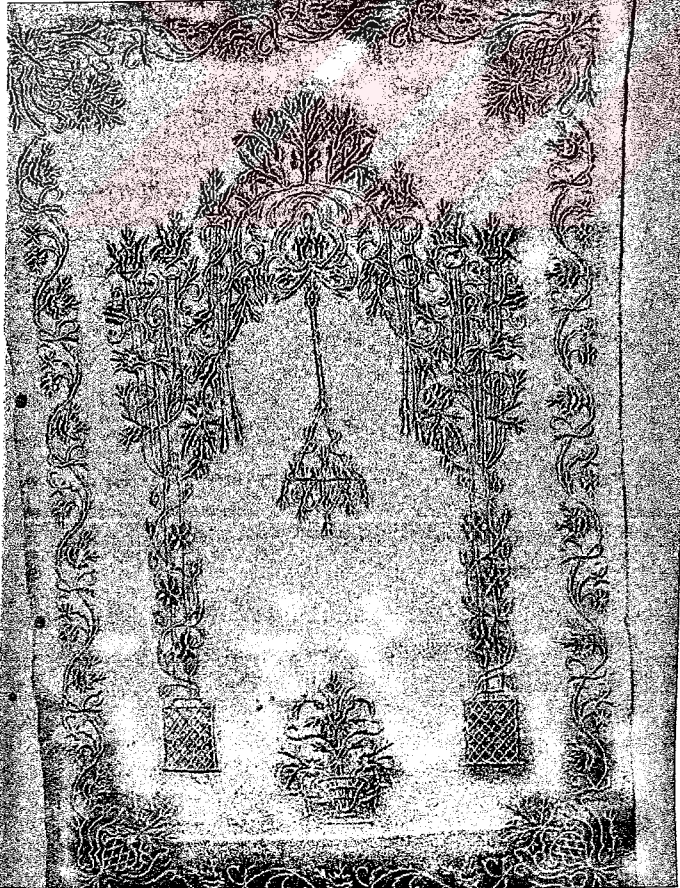
Resim 6.3.3.3. 20.yy İşlemeli Keçe Seccade,(*Etnografya Müzesi 2001*)

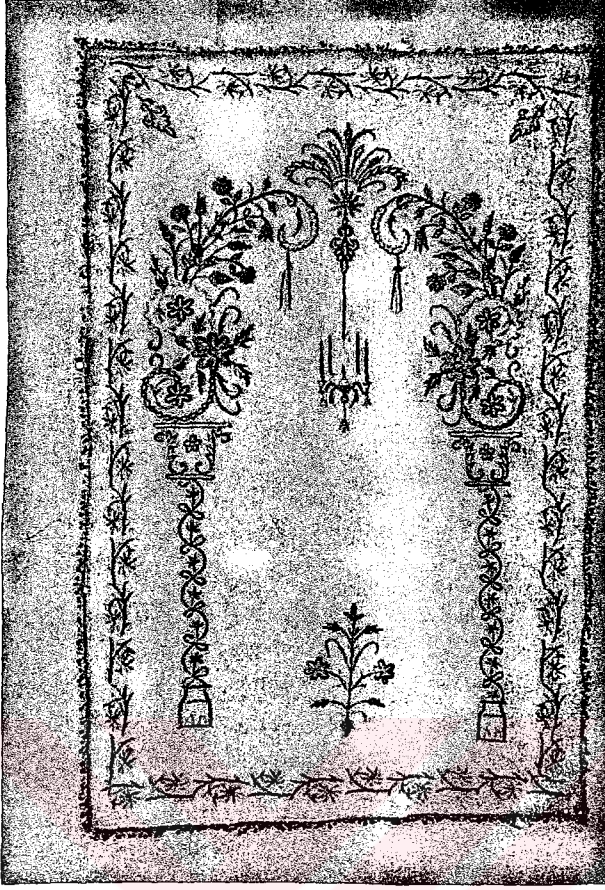
Resim 6.3.3.4. 20.yy İşlemeli Keçe Seccade,(*Etnografya Müzesi 2001*)

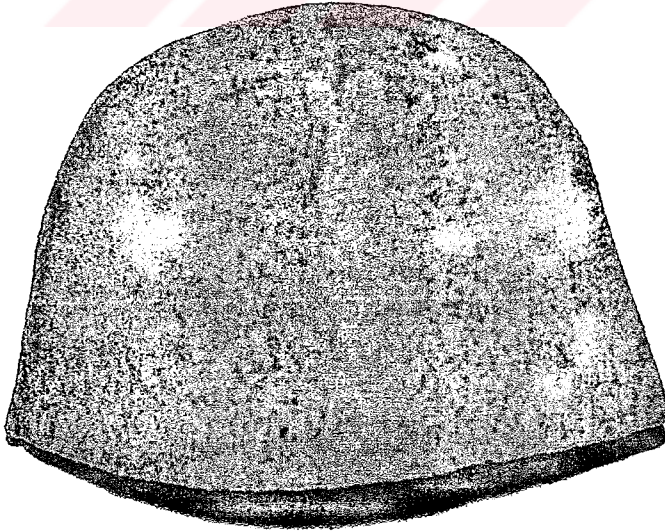
Resim 6.3.3.5. 20.yy İşlemeli Keçe Seccade,(Etnografya Müzesi 2001)

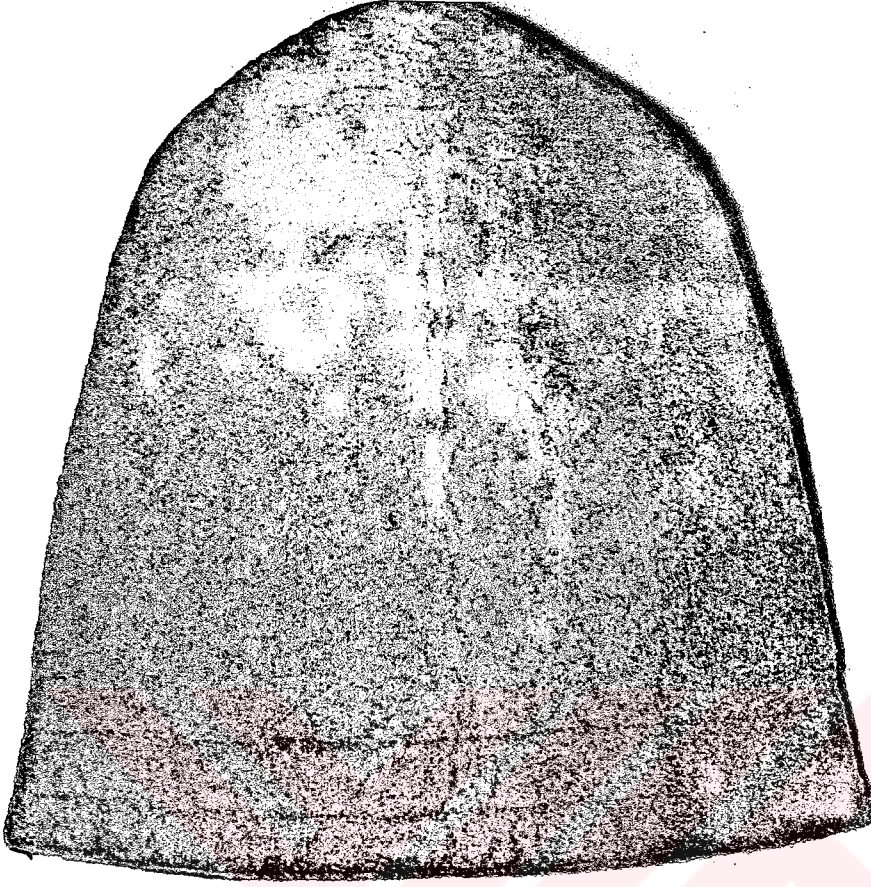
Resim 6.3.3.6. 20.yy İşlemeli Keçe Seccade,(Etnografya Müzesi 2001)

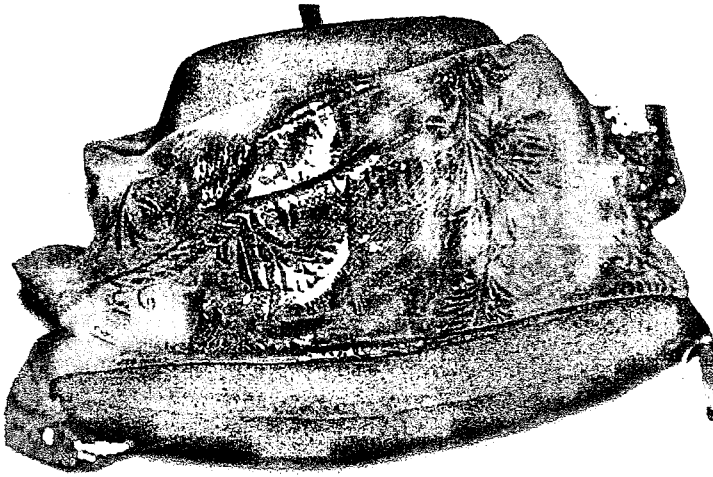
Resim 6.3.3.7. 20.yy İşlemeli Keçe Seccade, (Etnografya Müzesi 2001)

Resim 6.3.3.8. Osmanlı Dönemi Keçe Arakıye, (Etnografya Müzesi 2001)

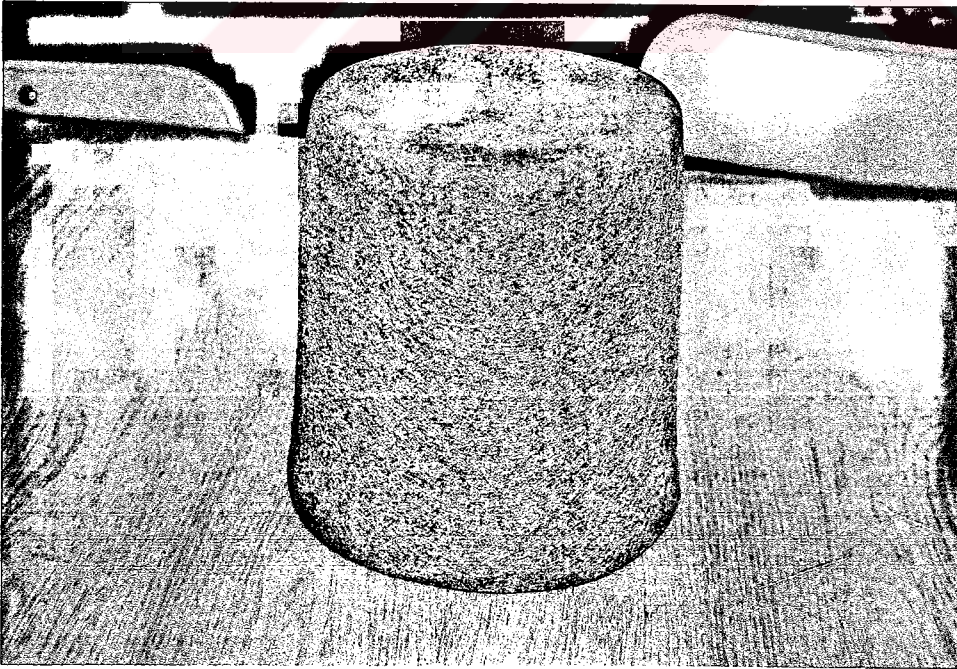
Resim 6.3.3.9. 20.yy Keçe Arakiye, (*Etnografya Müzesi 2001*)

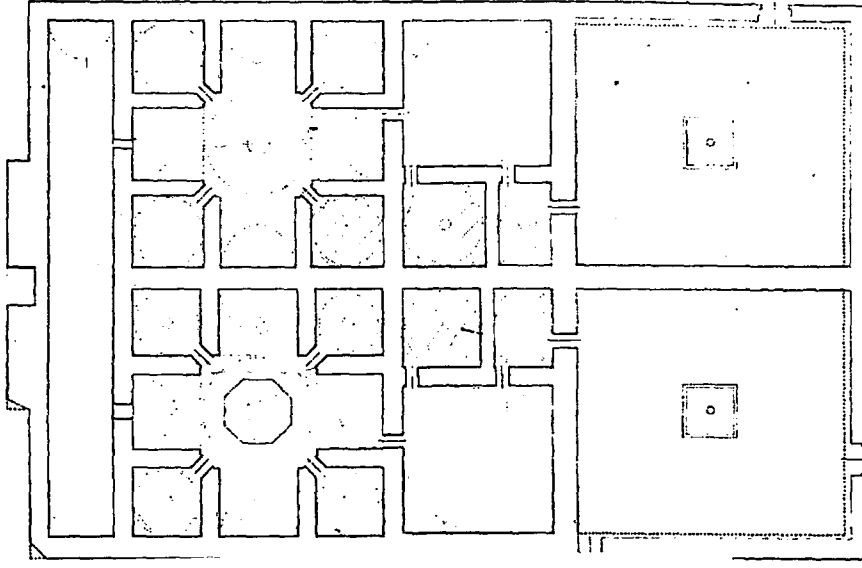
Resim 6.3.3.10. Osmanlı Dönemi Keçe Fes, (*Etnografya Müzesi 2001*)

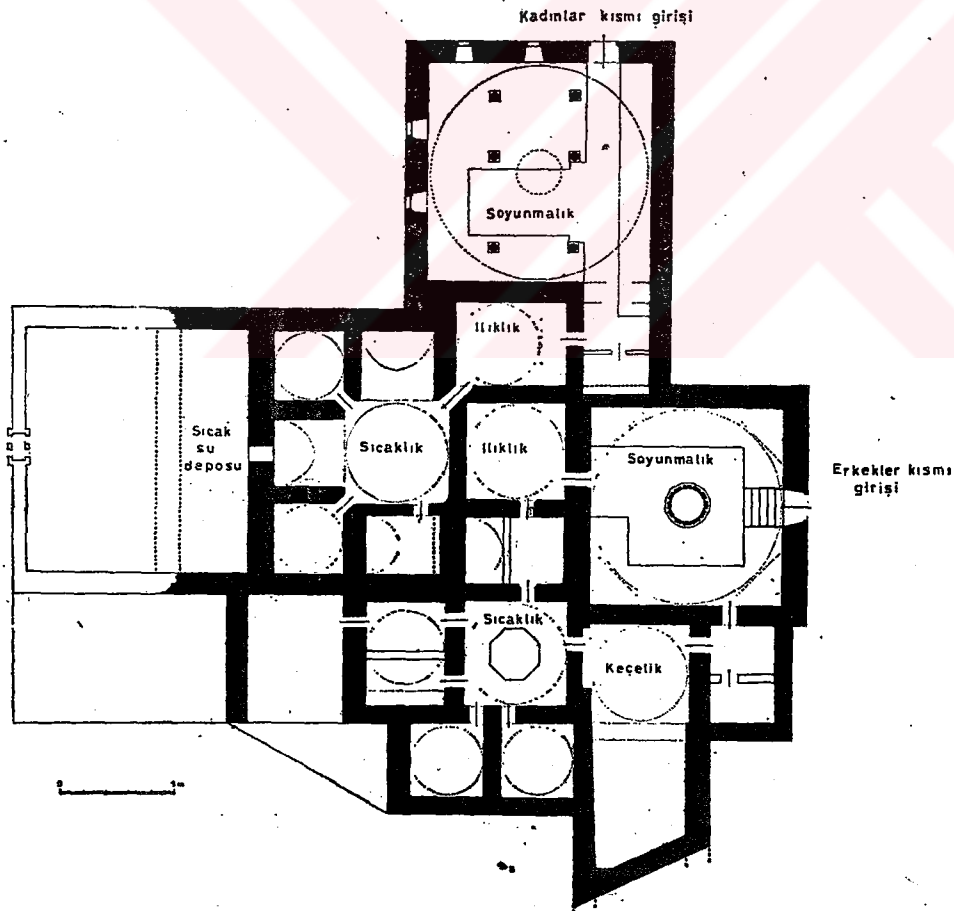
Resim 6.3.3.11. Destarlı Keçe Sikke, (*İl Halk Kütüphanesi 2001*)

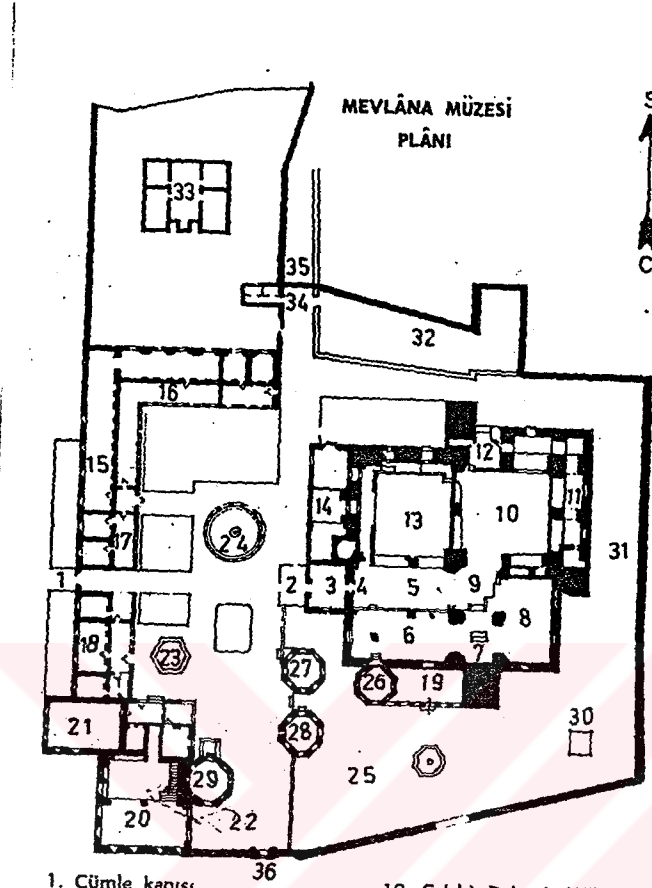
Resim 6.3.3.12. Keçe Sikke, (*İl Halk Kütüphanesi 2001*)

Şekil 6.2.1.1 Sahip Ata Hamamının Planı.

Şekil 6.2.3.1. Türbe Hamamının Planı.

1. Cümle kapısı	19. Çelebi Dairesi (Kütüp.)
2. Türbe kapısı	20. Matbah pavyonu
3. Tilâvet odası	21. Meydan-ı Şerif
4. Gümüş kapı	22. Kitabeler Pavyonu
5. Türbe medhali	23. Şeb'i arûs havuzu
6. Çelebi mezarları	24. Şadırvan
7. Yeşil kubbe	25. Hâmuşan
8. Mezarlar	26. Hasan Paşa Türbesi
9. Post kubbesi	27. Fatma Hatun Türbesi
10. Semahane	28. Sinan Paşa Türbesi
11. Mahfiller	29. Hurrem Paşa Türbesi
12. Mutrîp hücre	30. Mehmet Bey Türbesi
13. Mescid	31. Mevlevî mezarları
14. Son cemaat mahalli	32. Valideler mezarlığı
15. Derviş hüc. (Halı pav.)	33. Misafirhane
16. Derviş hüc. (kumaş pav.)	34. Tuvalet
17. Mevlevî Etnoğrafyası	35. Çelebi kapısı
18. Hücreler (bürolar)	36. Hâmuşan kapısı

Şekil 6.3.1.1 Mevlana Müzesinin Planı.

9. KAYNAKLAR

- AÇIKGÖZ Halil (1994), “*Bilge Kağan Yazıtı’nın Doğu Yüzünün İlk Satırında*” *Keçe Çadırı mı okunmalı?*” Belleten Dergisi, Ankara.
- AĞAKAY M. Ali (1995), “*Türkçe Sözlük III*”, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- AKÇA Ülkü Tokatlı (1993), “*Tasarım ve Üretim Yönüyle Keçeler*” Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El sanatları A.S.D., İstanbul
- AKGÜNDÜZ Ahmet (1990), “*Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*”, C.2, Fey Vakfi Yayınları, İstanbul.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet (1992), “*Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*”, C.4, Fey Vakfi Yayınları, İstanbul.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet (1996), “*Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*”, C.9, Fey Vakfi Yayınları, İstanbul.
- ANA BRITANICA (1991), “*Keçe Maddesi*” Gelişim Yayınları, İstanbul.
- AND Metin (1982), “*Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları*”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- ARAT R, RAHMETİ (1947), “*Kutadgu Bilig I. Metin*”, İstanbul.
- ARAT R, RAHMETİ (1959), “*Kutadgu Bilig II. Tercüme*”, Ankara.
- ARSEVEN Celal Esad (1965), “*Sanat Ansiklopedisi*”, Keçe, M.E.B. Yay., İstanbul.

- ATALAY, Resim (1943), "*Divanü Lügat - it Türk Dizini*", Endeks, İstanbul.
- ATLIHAN, Şerife (1992), "*Fethiye Yörüklerinde Yaşayan Keçeler*", *Türkiyemiz Kültür ve Sanat Dergisi*, 67, Haziran: 52-58.
- BURNABY, Fred (1999), "*At Sirtında Anadolu*", Çev. Fatma Taşkent, İletişim Yayınları, İstanbul.
- BÜYÜK, LAROUSSE (1991), "*Keçe Maddesi*", Gelişim Yayınları, İstanbul.
- CLAUSON, Cerard (1972), "*An Etymological Dictionary of pre Thirteenth - Century Turkish*", Oxford.
- DİYARBEKİRLİ, N - ASLANAPA, O (1977), "*Türk Tarihi*", Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, Ankara.
- DURU, Muhittin Celal (1952), "*Mevlevi*", İstanbul.
- DÜLGERLER, Osman Nuri ( ), "*Konya*", Haz. Feyzi Halıcı, Konya.
- ERGENEKON, Cavidan (1999), "*Tepme Keçelerin Tarihi Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri*", Kültür Bak. Yay. Ankara.
- ERÖZ, Mehmet (1991), "*Yörükler*", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.
- GÜRÇAY, Hikmet (1966), "*Keçe ve Keçecilik*", Türk Etnografya Dergisi, IX, 21-32 Ankara.

- GÜRTANIN, N - KAYA, F, (1978), "*Tepme Keçeler Üzerinde Kimi Fiziksel Kimi Kimyasal Araştırmalar*", Ziraat Mühendisliği Dergisi, Mühendisler Birliği Yayını, Ankara.
- Halı Dergisi (2000) November - December Issue, 113 London.
- <http://www.kultur.gov.tr/yeni/sanliurfa/el-sanatları.html>.
- KARPUZ, Hasim (1998), "*Keçe Yapım Sanatı, Yaşayan Konyalı Sanatçılar ve Eserleri*", Selçuklu Belediyesi Kültür Yay. Konya.
- KOÇU, Reşat Ekrem (1964), "*Yeniçeriler*", Koçu Yayınları, İstanbul.
- KOÇU, Reşat Ekrem (1996), "*Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*", 2. Baskı, Güncel Yayıncılık, İstanbul.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf (1994), "*Selçuklular ve Konya*", Selçuklu Belediyesi Yayınları, Konya.
- LİMET, Henri (1977), "*Les Chamat Du Commerce Néo - Sumeriën*", Iraq
- ÖGEL, Bahaeddin (1985), "*Türk Kültür Tarihine Giriş III*", 2. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- ÖNDER, Mehmet (1948), "*Seyahatnamelerde Konya*", Yeni Kitap Yayınevi, Konya.
- ÖNDER, Mehmet (1956), "*Mevlevi Giyimleri*", Türk Etnografya Dergisi, I, Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- ÖNDER, Mehmet (1960) "Konya'da Keçecilik, T.F.A.D., Sayı 134.
- ÖNDER, Mehmet (1962), "*Mevlana Şehri Konya*", Konya.

- ÖNDER, Mehmet (1997), "*Şehirden Şehire Anadolu*", Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- SERTKAYA, O. Fikri (1996), "*Eski Türk Metinlerin de Keçe ve Halı*" Türk Soylu Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri, A.K.D.T.Y.K. Yay., Ankara.
- SEYİRCİ, M - TOPBAŞ, A (1999), "*Anadolu'da Keçecilik*", Erdem Dergisi Halı Özel Sayısı III, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara
- SÖNMEZ, Reşit (1966), "*Koyunculuk ve Yapağı*", Ege Üniv. Ziraat Fak. Yay., İzmir.
- TAVASLI, Belzan (1992), "*Konyada Keçecilik Sanatı*", Selçuk Üniv. Sos. Bilimler Ens. Arkeoloji ve Sanat Tarihi A.B.D. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- TAVASLI, Belzan (1992), "*Konya'da Keçecilik Sanatı*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi A.B.D., Konya
- TUĞLACI, Pars (1985), "*Osmanlı Şehirleri*", İstanbul.
- TÜRKÇE SÖZLÜK, (1998), Türk Dil Kurumu Yayınları, c.2.Ankara.
- UĞURLU, Aydın (1990), "*Kebe, Aba, Şayak Dokumaları*", İlgı Dergisi, 61.
- YURT ANSİKLOPEDİSİ, C.7.

KAYNAK KİŞİLER

- GİRĞİÇ Mehmet(2001) *Bab-ı Aksaray Mah No:22/!01 Konya*
- ÖZAKAR Osman(2001) *Eski Buğday Pazarı Civarı, Gevraki Han İçi, No:54 Konya*
- TEKKALAN Recep(2001) *Eski Buğday Pazarı Civarı, Gevraki Han İçi, No:54 Konya*
- ŞAPÇIOĞLU Hacı Naci(2001) *Yapağıcılar Sitesi ,Taşkesen Sok.No:28 Konya*
- DİNEK Memduf (2001) *Yapağıcılar Sitesi ,Taşkesen Sok.No:28 Konya*

10. ÖZGEÇMİŞ

13.10.1973 yılında Konya'nın Taşkent ilçesinde doğdu. İlk Orta ve Lise öğrenimini Taşkent'te tamamladı. 1993 yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Halıcılık Meslek Yüksek Okulu'na girmeyi hak kazandı. 1995'te aynı bölümden mezun oldu. 1996'da Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Halı Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Programına dikey geçiş yaparak girdi. 1998'de bu bölümden mezun oldu. 1998 yılından beri çeşitli firmalarda desinatör ve üretim sorumluluğu görevlerini yürüttü. Halen özel bir şirkette desinatör olarak çalışmaktadır.